

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA VÝTVARNÉ KULTURY

FENOMÉN NÁSTĚNKY VE VV DIPLOMOVÁ PRÁCE

Blanka Olišarová
Učitelství pro SŠ
Učitelství výtvarné výchovy pro SŠ
Učitelství německého jazyka pro SŠ
2010 - 2012

Vedoucí práce: PhDr. Martina Komzáková

Plzeň, ...

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, ...

.....
vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych tímto poděkovala především své vedoucí diplomové práce PhDr. Martině Komzákové za její trpělivé a ochotné vedení a čas, který věnovala našim konzultacím.

Děkuji též všem učitelům, kteří se ochotně zapojili do výzkumu a umožnili nafotografování obrazového materiálu pro potřeby DP - jmenovitě děkuji Mgr. Robertu Hořínkovi a Mgr. Andree Šimonové z Integrované školy živnostenské v Plzni, Bc. Barboře Uchytílové ze ZŠ ve Zbůchu a v neposlední řadě Mgr. Miroslavě Cempírkové a Mgr. Andrejskové z Gymnázia a Střední odborné školy pedagogické v Čáslavi. Všem těmto jmenovaným děkuji za ochotu a trpělivost při odpovídání na mé otázky, podělení se o jejich zkušenosti s nástěnkami a mnohé cenné příspěvky.

Dále děkuji všem svým blízkým, kteří mi byli při psaní práce oporou a dodávali mi sebedůvěru.

OBSAH

1	ANOTACE	7
2	ÚVOD.....	8
3	STIGMA NÁSTĚNEK	10
4	VLASTNOSTI NÁSTĚNEK A JEJICH VZÁJEMNÉ VZTAHY	13
4.1	VNĚJŠÍ FORMA NÁSTĚNEK	13
4.1.1	Vnější forma nástěnek v době socialismu	13
4.1.2	Současné tendence	15
4.1.3	Alternativní formy prezentace žákovských výtvarných prací	19
4.2	OBSAH NÁSTĚNEK.....	21
4.2.1	Tematický obsah vs. volný obsah.....	21
4.2.2	Obnova obsahu nástěnek.....	23
4.2.3	Předmět prezentace ve VV	24
4.2.4	Výběr prací - učitelova kritéria.....	27
4.3	FUNKCE NÁSTĚNEK.....	30
4.3.1	Představení hlavních funkcí nástěnek z pohledu učitelů	30
4.3.2	Vliv funkcí na zachování tradičních nástěnek	34
5	PROCES TVORBY NÁSTĚNEK.....	38
5.1	ROLE NÁSTĚNKÁŘE V DOBĚ SOCIALISMU A DNES.....	38
5.2	ROLE UČITELE V PROCESU TVORBY NÁSTĚNEK	39
5.3	ROLE ŽÁKŮ V PROCESU TVORBY NÁSTĚNEK	42
5.4	ROLE OSTATNÍCH UČITELŮ V PROCESU TVORBY NÁSTĚNEK	46
5.5	PRAVIDLA A ZÁSADY PRO TVORBU NÁSTĚNEK.....	47
	ZÁVĚR.....	49
6	POTENCIÁL NÁSTĚNEK	50
6.1	NÁSTĚNKY JAKO VIZUÁLNÍ ZNAK	50
6.1.1	Co je to znak?.....	50
6.1.2	Peircova typologie znaku.....	51
6.1.3	Závěr.....	53
6.2	NÁSTĚNKY JAKO ZVLÁŠTNÍ DRUH HODNOCENÍ.....	54
6.2.1	Přístup učitelů k tomuto typu hodnocení.....	54
6.2.2	Nástěnky jako hodnocení z pohledu žáků	55
6.2.3	Učitelská kritéria hodnocení	57
6.2.4	Závěr.....	58
6.3	NÁSTĚNKY - REKLAMA NA VÝTVARNOU VÝCHOVU?.....	59
6.3.1	Psychologie reklamy.....	59
6.3.2	O reklamě, nástěnkách a lidském vnímání	60
6.3.3	Pozornost a nástěnky jako reklama	62
6.3.4	Role paměti v setkání s nástěnkami.....	63
6.3.5	Jak nástěnky podněcují motivaci?.....	63
6.3.6	Vztah motivace k dalším psychickým jevům.....	67
6.3.7	Závěr.....	68
7	POPIS VÝZKUMU JAKO PODKLADU PRO DP	69
7.1	SBĚR DAT.....	69
7.2	ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH INFORMACÍ.....	71
8	ZÁVĚREČNÉ TEZE	73

9	RESUMÉ.....	78
10	OBRÁZKY.....	79
11	SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ.....	84
12	PŘÍLOHY.....	I

1 ANOTACE

Cílem této práce je předložit obecný pohled na nástěnky z hlediska jejich formy, stejně jako z hlediska jejich důležitých funkcí, pro které jsou ve výuce výtvarné výchovy využívány. Mapuje současnou situaci v oblasti využití nástěnek pro potřeby výtvarné výchovy na školách.

Teoreticky laděný text je založený na empirickém výzkumu, kdy byly jednotlivým vybraným učitelům předkládány otázky, které se týkaly vnější formy nástěnek, jejich funkcí, uplatnění tohoto předmětu ve výuce, stejně jako temné historie nástěnek z období socialismu (díky ní nástěnky vnímány negativně, jako nástroj politické propagace).

Text předkládá tyto výsledky na základě studia odborných publikací z dalších oborů, jako jsou např. teorie znaku, psychologie reklamy, problematika hodnocení na školách, dějiny socialismu apod.

Práce přináší hypotézy, které mohou vyústit v další hlubší výzkumy a umožnit tak učitelům VV s těmito předměty ve výuce cíleněji a systematictěji pracovat.

The goal of this master thesis is sample of general perspective of the notice boards from the view of their forms as well as functions connected with art lessons. The goal of this thesis is to chart current situation in the area of the use of notice boards for the purpose of art lessons at schools.

The theoretical part is based on the empirical research. Selected teachers were asked about the visual aspects, functions, and use and dark history connected with socialism of notice boards (owing to the connection of socialism the notice boards are perceived in a negative way: as an implement of political propaganda).

The master thesis presents results based on the study of publications from other fields, for example the theory of vision, psychology of advertising, and evaluation problems at schools, history of socialism, etc. This master thesis brings new hypothesis, which could be used in deeper academic research. It should help the teachers of art lessons work with notice boards more pointed and systematically.

2 ÚVOD

Školní nástěnky. Učitelé i žáci kolem nich každý den pravidelně chodí. Potkávají je ve třídách, na školních chodbách, někdy i v jídelnách. Dá se říci, že ve školním prostředí jsou všudypřítomné. A to je možná důvodem, proč si pravidelní návštěvníci školy snad ani neuvědomují jejich důležitost. Svě však o tom vědí právě učitelé výtvarné výchovy, do jejichž kompetence většinou i tak nějak samozřejmě spadá starost o třídní nástěnky a celkovou výzdobu chodeb školy. Využití nástěnek v rámci VV a potřeb školy je značně provázáno s jejich funkcemi, využitelností pro školní prostředí a výchovně vzdělávací proces nejen ve VV. Výtvarné nástěnky přispívají k rozvoji osobnosti studentů, umožňují komunikaci školy s rodiči a veřejností a předpokládá se, že jsou rovněž důležitým prostředkem hodnocení ve VV.

Cílem této práce je pohlédnout hlouběji na využití nástěnek v rámci výuky VV. Učitelé VV s tímto nástrojem ve výuce běžně pracují, přesto však v odborné literatuře nenalezneme o využití nástěnek ve VV téměř žádné zmínky.

Tato práce je malým exkurzem, jehož úkolem je na základě praktického výzkumu představit objevené teoretické poznatky z oblasti využití nástěnek ve VV. Výzkum bude probíhat formou rozhovorů s vybranými učiteli, kterým budou položeny připravené otázky, mapující využití a postavení nástěnek ve VV z různých hledisek. Rozhovory mohou být případně doplněny krátkými dotazníky. V průběhu setkání s učiteli proběhne s jejich svolením i fotodokumentace nástěnek.

Práce se orientuje na 4 zásadní oblasti z hlediska nástěnek: zaměřuje se na jejich vlastnosti a jejich vzájemné vztahy (např. vnější forma nástěnek, obsah nástěnek, funkce nástěnek z hlediska výchovně vzdělávací procesu ve VV), dále na proces jejich tvorby (účastníci tohoto procesu a jejich role), zkoumány budou též komunikační účinky nástěnek (jejich vliv na rozvoj osobnosti žáků, využití pro komunikaci školy s rodiči žáků a širokou veřejností) a zvláštním úkolem poslední oblasti bude představení nástěnek jako významného hodnotícího prostředku (využívaného především v rámci VV).

Jelikož již na počátku bylo třeba se vyrovnat s naprostým nedostatkem odborné literatury k problematice týkající se nástěnek, vzešla v průběhu práce snaha odhalit možnou příčinu nezájmu odborné literatury o prostředek, se kterým snad každý učitel VV

v rámci svého oboru běžně pracuje. V průběhu tohoto zkoumání bylo opět čerpáno především ze zkušeností a příběhu dotazovaných učitelů. Přínosem byl vyšší věk některých učitelů, kteří zažili dobu socialismu, kdy (jak vyplynulo z jejich odpovědí) byly nástěnky důležitým prostředkem politické ideologické propagandy. Informace o tomto využití (a zneužití) nástěnek v době socialismu přináší samostatná kapitola hned v úvodu práce.

Od dob socialismu už uplynul nějaký ten pátek a nástěnky i přes svoje nelichotivé postavení v tehdejší době přetrvaly ve školním prostředí dodnes. I do této oblasti prezentace školních výsledků dnes pronikají moderní technologie. Cílem práce je též poukázat na důležitou roli klasických nástěnek z hlediska výchovně vzdělávacího procesu, které mohou mít v otázce jejich náhrady moderními technologiemi zásadní význam, a zároveň potvrdit tak domněnku, že nástěnky budou mít ve školním prostředí vždy své místo.

3 STIGMA NÁSTĚNEK

Již na počátku při shánění teoretického materiálu pro diplomovou práci, která se měla věnovat nástěnkám, vystoupila do popředí jedna ze zásadních otázek: Jak je možné, že nástěnky - prostředek, se kterým učitelé výtvarné výchovy v rámci svého oboru pravidelně pracují a který zastává významné funkce, jsou z hlediska teoretických textů v odborných publikacích zcela opomíjeny? Čím to je, že ačkoliv sami učitelé považují nástěnky v rámci svého oboru za prostředek s řadou významných funkcí a nástroj hodnocení, není nikde v publikacích o školním hodnocení zmiňován?

Proto se jedním z cílů této práce stalo mimo jiné i poodhalit, proč jsou právě nástěnky z hlediska teorie tolik opomíjené. V průběhu výzkumu se postupně začala rýsovat odpověď - nebyla přímá, nicméně vyplynula z odpovědí kontaktních učitelů. V době, kdy někteří z dotazovaných učitelů studovali na vysokých školách a nastupovali do svého prvního zaměstnání, byly nástěnky mocným nástrojem tehdejší doby. Tenkrát byly nástěnky zneužívány zejména jako prostředky propagandy socialistické ideologie, diktované tehdeším SSSR. Neustálé upozorňování na nejrůznější „úspěchy“ v rámci východního bloku, oslava tehdejších četných politických svátků (např. Svátek práce) - to vše vzbuzovalo v českých lidech zášť a odpor k tomuto ideologickým „vymýváním mozků“.

Sami učitelé VV na tuto dobu neradi vzpomínají. „*Když slyším slovo nástěnka, hrůzou mi vstávají vlasy na hlavě. Mám toto slovo spojeno s agitací a s ideovou a propagační funkcí.*“, uvedla jedna z učitelek, Mgr. Jana Andrejsková. I Mgr. Miroslava Cempírková uvítala následnou demokratizaci v oblasti nástěnek v období po sametové revoluci. Podle jejího názoru neustále se opakující výročí (např. již zmiňovaný Svátek práce), která byla nástěnkami připomínána, neumožňovala sdělit něco skutečně zajímavého. Možnost využít nástěnky pro jiná než politická sdělení byla značně omezena, pokud ne rovnou zrušena. Jana Andrejsková vzhledem ke svým špatným a nepříjemným zkušenostem s nástěnkami raději i upustila od samotného pojmu „nástěnka“. „*Pokud vystavuji žákovské práce ve VV, NIKDY to není v mém pojetí NÁSTĚNKA. Pro mne nástěnky skončily listopadem 1989. Ted' dělám VÝSTAVKY, v případě většího rozsahu VÝSTAVY.*“

Častá obměna ideologického a oslavného obsahu nástěnek (oslava úspěchů pracující třídy, vítězství socialistických myšlenek) byla doslova noční můrou učitelů-nástěnkářů. Tato funkce byla na školách tenkrát zavedena a učitel plně zodpovídal nejen za upravený

vzhled nástěnek, ale také za pravidelnou obměnu jejich obsahu (podle svátků, výročí, aktuálního dění). Učitelé-nástěnkáři tenkrát odebírali dokonce odborné časopisy, např. Národní agitace. Tato funkce měla být pro vyučující poctou, oni ji však vnímali především jako přítěž. Jak uvedla Jana Andrejsková, na školách u příležitosti prezentace ideologických myšlenek existovalo takových nástěnek několik - nástěnka s informacemi ředitele, nástěnka věnovaná dění v KSČ, ROH, Svazu sovětského přátelství, SSM, činnosti SRPŠ atd. „*To je jen to, na co si po letech vzpomínám, na škole jsem tehdy napočítala dokonce až 25 nástěnek jen na chodbách!*“, uvedla dále Jana Andrejsková.

Toto velké množství starostí o obsah a úpravu nástěnek si vyžádalo mnohdy nejrozdůrnější „úhybné manévry“, jakési triky, které učitelé-nástěnkáři využívali. „*Jednou při mé závěrečné praxi na VŠ nám pan učitel, který nás měl na dohled, poradil tzv. fintu - na všechny státní svátky a významné dny vytvořit čtyři varianty výzdoby a ty pak jen opakovat. Vlk se tak nažere a koza zůstane celá. Tuto trapnou praxi je však možné dnes již vypustit ze zřetele a vytvářet konečně školní nástěnky s obsahem zajímavým, poutavým, ale především i výchovným a vzdělávacím.*“, uvedla Miroslava Cempírková.

Proč pozici nástěnkáře zastávali ve většině případů právě učitelé VV? V první řadě proto, že se tak nějak samozřejmě počítá s tím, že tito lidé mají cit pro vizuální formu věcí, zároveň mají dostatek estetického materiálu (v době socialismu mnohdy žáci vytvářeli výtvarné práce k oslavám socialistických svátků). Zároveň se tito lidé o výtvarné umění zajímali už od dětství - začalo to mnohdy nevinnou funkcí třídního nástěnkáře již na ZŠ - malým dítětem byla tenkrát tato funkce z pověření třídního učitele brána jako velká pocta, ocenění jejich výtvarných schopností. Toto pověření jim však mnohdy bylo přiřknuto i v následujícím studiu, často až po dobu studia na VŠ. Jana Andrejsková říká: „*Již jako žákyň jsem vykonávala funkci nástěnkáře, to se se mnou táhlo v dalším studiu. Díky mé spolehlivosti a také ovládnutí štětcového písma - tzv. Menhartův manuskript - jsem byla tímto úkolem pověřena i na fakultě VŠ, a sice na katedře VV i na kolejích. A protože s každým „šly“ kádrové materiály, již jsem se této činnosti nezbavila.*“

Nástěnkáři byli mnohdy nuceni se zodpovídat za případná pochybení - např. vynechání jediného písmenka v nadpisu. Toto byl i případ Jany Andrejskové, která podotýká, že jen kvůli této maličкости se strhla na škole velká aféra. Za svoje pochybení se musela zodpovídat, automaticky na ní bylo ihned nahlíženo jako na odpůrce komunistického režimu a

nepřítele socialistické ideologie. Tento příběh z praxe jen dokládá, jak silným nástrojem ideologické propagandy se tehdejší nástěnky staly a jak přísně bylo jejich utváření kontrolováno.

Po dlouhé době tohoto útlaku a ideologického „vymývání mozků“ přišel konečně listopad 1989 a s ním tolik vítaná demokratizace a celkové uvolnění politické situace. Ideologické nástěnky byly strženy, odstraněny a bývalí nástěnkáři si konečně mohli oddechnout. Nástěnky byly i nadále zachovány, ale jejich hlavní funkce, stejně jako obsah, se rapidně změnil. Konečně mohli učitelé na nástěnky umisťovat skutečně podstatné věci, informace, které přispívaly ke zvýšení kvality školního prostředí a výuky. Zároveň se začala projevovat tendence k využití nových materiálů, ke změně vnější podoby nástěnek - již nikdy více polystyrenové nástěnky s typickým červeným písmem pro nadpisy. *„Přišel listopad 1989. Oddechla jsem si, politické nástěnky se zrušily, vrátily se nám kádrové materiály a zanikla i funkce nástěnkáře. A tedy nástěnky nikdy více. Nevidím v tom žádný fenomén, ale přežitek totality. Po dvacetileté éře nástěnkáře se u mě nástěnka bude těžko rehabilitovat.“*, vypráví Jana Andrejsková, když vzpomíná na dobu, která pro ni byla jako pro učitelku VV náročná. I Miroslava Cempírková odstranění politických nástěnek uvítala: *„Je dobře, že je možné tuto trapnou praxi vypustit ze zřetele a konečně začít vytvářet nástěnky se zajímavým, zejména výchovným a vzdělávacím obsahem. V současné době si ani nepamatují, že bychom si nástěnkou připomínali Den osvobození, Svátek práce a jiné. Nástěnky nahradila několikaminutová hlášení školního rozhlasu, která splní funkci daleko účinněji.“*

Z tohoto pohledu jsou nástěnky především připomínkou socialistického režimu, propagandy, socialistické ideologie, „politického vymývání mozků“, a proto pro většinu lidí tabu jako připomínka těžkých časů. Nástěnky prodělaly zásadní změnu, zcela upuštěno od nich nakonec nebylo. Zejména proto, že zastávají pro školní vzdělávací a výchovný proces řadu významných funkcí (podrobněji o funkcích nástěnek níže), jsou nástěnky využívány i nadále. Samozřejmě však v pozměněné, modernější podobě. A i když mají na nástěnky právě učitelé VV mnohdy nepříjemné vzpomínky, nakonec nástěnky „vzali na milost“, přizpůsobili si jejich podobu a využití svým potřebám a pracují s nimi nadále jako s důležitým prostředkem v rámci výuky výtvarné výchovy.

4 VLASTNOSTI NÁSTĚNEK A JEJICH VZÁJEMNÉ VZTAHY

4.1 VNĚJŠÍ FORMA NÁSTĚNEK

4.1.1 VNĚJŠÍ FORMA NÁSTĚNEK V DOBĚ SOCIALISMU

V době socialismu se ve třídách, stejně jako na chodbách škol, nacházelo větší množství jednotlivých nástěnek než v současné době, kdy je způsob řešení nástěnek odlišný. Nabídka papírenského zboží, stejně jako nejrůznější výtvarné možnosti byly tenkrát značně omezené. Miroslava Cempírková ve svém vyprávění uvádí: „*Materiál, který je v současné době používán, je rozhodně kvalitnější než tenkrát a upoutá ihned pozornost. Nesmím zapomenout ani na papírenské zboží, barvy a výtvarné možnosti, o kterých se nám tenkrát ani nezdálo.*“ Učitelé VV a nástěnkáři mnohdy museli vystačit s materiálem, který běžně našli doma ve svých domácnostech, příp. šel snadno (a pokud možno bezplatně) obstarat. Klasická nástěnka v období socialismu měla nejčastěji podobu čtverce nebo obdélníku vyříznutého z polystyrenu. Povrch byl potažen velmi často šedou nebo béžovou tkaninou. Obsah nástěnek byl dán především dobovou a politickou ideologií pod vlivem socialismu a komunismu (obr. 1). Učitelé řešení tehdejších nástěnek dnes hodnotí negativně - polystyrenové nástěnky totiž neposkytovaly dostatečný prostor pro prezentaci, vypadaly nevzhledně, neesteticky.

obr. 1 Ukázka tvorby nástěnky v době socialismu (31. 3. 2012)¹

¹ Obrázek čerpán z internetové adresy http://zpravy.idnes.cz/na-klausove-gymnaziu-se-na-den-vratili-do-dob-soudruhu-pf9-/domaci.aspx?c=A080223_103850_studium_bar

Typickým doplňkem takovýchto nástěnek bylo červené písmo vystříhané z tvrdého papíru. Písmo bylo bezpatkové, mělo dostatečně velké rozměry a skládaly se z něj nadpisy upozorňující na obsah nástěnek. Červená barva na jedné straně byla symbolem tehdejšího režimu (viz červená barva na ruské vlajce SSSR, červené šátky pionýrů, červená barva symbolizující komunistickou stranu atd.), zároveň působila dostatečně kontrastně vzhledem k obvyklému šedému, příp. béžovému podkladu nástěnky. K přichycení písma, stejně jako nejrůznějších prací sloužily špendlíky. Jak již bylo zmíněno výše, učitelé VV ve většině případů zastávali úlohu nástěnkáře školy - vzhledem ke zmiňovanému velkému počtu nástěnek na škole a k jejich časté obměně představovala každotýdenní manipulace se špendlíky - zejména jejich zapichování do polystyrenu - pro učitele zničená bříska palců. V průběhu výzkumu mi Jana Andrejsková ukázala malý „vynález“ svého kolegy-fyzikáře, který jí tímto „vynálezem“ značně usnadnil práci: patrona z nábojnice byla využita jako zásobník a aplikátor špendlíků. Důmyslným systémem byla k patroně přidělena trubička (jakýsi „podavač“), jejímž otvorem byly špendlíky při stlačení patrony aplikovány po jednom na nástěnku. Jak se učitelka svěřila, tento koleguv „vynález“ jí mnohdy ušetřil od bolesti bříska palce. Aplikace špendlíků se tak stala jednoduchou a pohodlnou.

Nástěnky visely zavěšené na šroubku, příp. skobičce na stěně. Z pohledu učitelů v současnosti byl tento způsob upevnění značně v rozporu s bezpečnostními zásadami. Nežřídko se totiž stalo, že skobička nebyla dostatečně pevně uchycena a ze zdi spadla. Případně k pádu došlo nekázní samotných žáků a studentů v průběhu přestávek. Díky lehkému polystyrenu však zasažení takovou nástěnkou nemělo tragické následky v podobě rozbité hlavy nebo jiných vážných úrazů.

V dnešní době je tento vzhled nástěnek hodnocen již jako nežádoucí. Sice polystyrenové nástěnky někdy zůstávají, ale oživené alespoň barevnými podklady apod. Jinak tyto nástěnky připomínají právě dobu socialismu a časy, které nebyly lehké. U nástěnek proběhl silný proces demokratizace - ten se týkal především jejich obsahu, ale i z hlediska vnější formy se učitelé snaží tento prostředek (mnohdy ještě vnímán „nepřátelsky“) přiblížit studentům a veřejnosti.

4.1.2 SOUČASNÉ TENDENCE

Nástěny od dob socialismu prodělaly řadu významných změn po všech stránkách. Na první pohled nejvíce patrná je proměna vnější formy nástěnek. Klasické polystyrenové nástěny nebo nástěny z hobry jsou považovány za neestetické, evokující nepříjemné vzpomínky na minulý režim.

Jedním z cílů učitelů VV je prostřednictvím netradiční, zvláštní vnější formy nástěnek přitáhnout pozornost nejen žáků ve školách, ale i jejich rodičů, příp. širší veřejnosti. Netradiční nástěnka upoutá pozornost nejen svým prostorovým řešením, použitými materiály, ale také svými vizuálními kvalitami - např. barevností. Zároveň i v oblasti nástěnek se postupně začínají uplatňovat moderní technologie - většina škol v současné době prezentuje práce žáků i prostřednictvím internetových nástěnek umístěných na webových stránkách školy, kde jsou tak výsledky výtvarné práce žáků přístupné všem uživatelům internetu.

Prostorové řešení nástěnek, výběr materiálu, stejně jako jejich barevné řešení je přizpůsobeno nejen stupni školy (na 1. stupni ZŠ využívány z hlediska bezpečnosti spíše lehké materiály), ale také zaměření školy (na školách s výtvarně-uměleckým zaměřením je škála využití nejrůznějších typů nástěnek pestřejší, než na školách všeobecného zaměření) a také charakteru výtvarných prací (jejich rozměrnost, technika, barevnost apod.).

Z hlediska prostorového řešení by se daly rozlišovat **nástěny klasické**, tj. vázané na zeď třídy, příp. školní chodby. Z materiálů se uplatňují i v dnešní době polystyrenové nástěny (přestože již ne příliš často, neboť i učitelé, jak přiznali v mém výzkumu, je považují za ne příliš estetické), dále pásy samolepící plochy, příp. pruhy koberce, na které se výtvarné práce přichycují.

Tento posledně jmenovaný způsob netradiční nástěny zvolila Miroslava Cempířková, která ve třídě polepila dvě zdi pásem šedého jekoru (šířka cca 130 cm) ve výšce očí (obr. 2 a obr. 3). Pás je navíc kontrastně orámován lepenkou v červené a žluté barvě (kontrast barev lépe upoutá pozornost - viz fotografie níže). Hlavní výhodou podle učitelky je snadná instalace studentských prací na tuto plochu zapichováním špendlíků do měkkého povrchu, kdy po vyjmutí nezůstávají v tkanině viditelné stopy po vpichu. Šeď tkaniny dává podle učitelky dobře vyniknout barevnosti studentských prací.

obr. 2 Řešení nástěnky podle M. Cempírkové

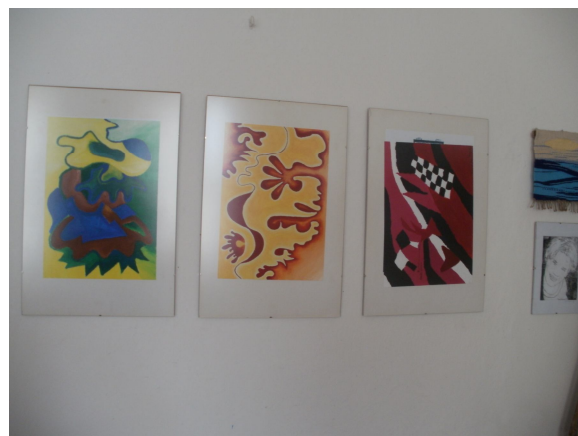

obr. 3 Nástěnku tvoří pás jekoru v šíři cca 130 cm

Jana Andrejsková má na klasické polystyrenové nástěnky nepříjemné vzpomínky, proto tento druh nástěnek v jejím případě nahradila pásem samolepící plochy po celé délce zadní zdi ve třídě (obr. 4), kde se výtvarné práce studentů snadno uchycují. Jinak jsou výtvary studentů umísťovány mezi skla a připevňené po obvodu na zdech třídy (obr. 5). Učitelka zdůraznila, že především usiluje o estetickou prezentaci studentských prací.

obr. 4 Nástěnka řešená pásem samolepící plochy

obr. 5 Výtvarná díla upevněná mezi skla

Mgr. Robert Hořínek z ISŠ živnostenské v Plzni uvádí, že využívá především pasparty (obr. 6), vystavení ve výstavních skříních (obr. 7), žákovské práce jsou umísťovány i mezi skla a volně zavěšeny po stěnách třídy a chodeb, samotná díla studentů jsou též uchycené přímo na stěnách tříd. Pasparty dodávají těmto výtvorům seriózní vzhled, barevný podklad poté oživuje plochu stěny.

obr. 6 Pasparta umístěná na zdi chodby

obr. 7 Výtvary umístěné ve výstavní skříni

Bc. Barbora Uchytlová, která pracuje jako učitelka na ZŠ, uvádí, že zde především z hlediska bezpečnosti (zejména u mladších žáků) využívá polystyrenové nástěnky, které oživuje různobarevnými povrchy, např. potahuje polystyren krepovým papírem (barvu papíru volí podle děl tak, aby dala jejich barvám vyniknout, využívá kontrast) nebo různě barevnými látkami (obr. 8 a obr. 9).

obr. 8 Využití barevného podkladu u klasické nástěnky

obr. 9 Pestrobarevný podklad dává vyniknout jednotlivým pracím

Zvláštním typem nástěnek z hlediska instalace v prostoru jsou např. nástěnky tvořené dřevěnými prkny zavěšenými v prostoru, na kterých jsou studentské práce připevněny, nebo zavěšení studentských prací v prostoru pomocí silonových vlasců. Tento typ ne-

tradiční prostorové prezentace studentských prací využívá Miroslava Cempírková z důvodu zvýšení pozornosti ostatních studentů, rodičů, příp. širší veřejnosti. Z dalších netradičních řešení nástěnek bylo toutéž učitelkou jmenováno např. zavěšování studentských prací na šňůry na prádlo pomocí kolíčků. Takto netradičně řešená nástěnka na chodbě rozhodně zaujme, už proto, že většina lidí ve škole šňůry na prádlo velice dobře zná z domácího prostředí, přičemž využití takto řešeného typu nástěnky poněkud „narušuje“ dosavadní zkušenost diváků s využitím šňůr a kolíčků (spojení s představou věšení prádla při praní).

Zároveň jsou při vhodných příležitostech využívány praktikáblly, obložení chodeb (obr. 10 a obr. 11), pro ozvláštňení nástěnek jsou využívány také batikované textilní podklady apod. Toto netradiční prostorové řešení nástěnek je využíváno především v případě instalace dlouhodobějších školních projektů, na kterých se obvykle podílí učitelé VV dohromady, nebo při zvláštních příležitostech (např. oslava založení školy apod.).

obr. 10 Využití obložení chodeb školy

obr. 11 Obložení chodeb jako nástěnka - díla umístěna mezi skla

4.1.3 ALTERNATIVNÍ FORMY PREZENTACE ŽÁKOVSKÝCH VÝTVARNÝCH PRACÍ

K prezentaci studentských výtvarných prací jsou využívány nejrůznější alternativní způsoby, z nichž některé neprobíhají již na půdě školy, nýbrž nejrůznějších kulturních institucí. Výhodou takovéto alternativní prezentace je především přístupnost široké veřejnosti, kdy každý, kdo má zájem (nejenom rodiče žáků), získává možnost si prohlédnout výsledky žákovské práce a ocenit přínos výuky pro společnost. Zároveň školy se tak otevírají více veřejnosti, což je jeden z hlavních trendů současného školství. Školy nefungují dále pouze jako uzavřená instituce, nýbrž takto ukazují veřejnosti svoje výchovné a vzdělávací působení. Klasické nástěnky totiž prezentují výtvarné práce studentů uzavřeně, uvnitř školy, kam mají přístup učitelé, žáci a rodiče žáků. Určitým krokem k otevřenosti je např. případ, který popsala Barbora Uchytlová: *„K rozšíření komunikace školy s veřejností je využívána prosklená vitrína na náměstí, kde jsou umístovány mimo jiné i výtvarné práce žáků.“*

Mezi alternativní prezentaci žákovských výtvarných prací umožňující přístup široké veřejnosti patří určitě internetové nástěnky, umístované na webových stránkách školy². Všichni učitelé, kteří byli v rámci výzkumu osloveni, uvedli, že jejich škola využívá tento způsob prezentace prací prostřednictvím internetu. V dnešní době naprostá většina škol disponuje vlastními webovými stránkami, kde jsou rodiče informováni o výsledcích studia svých dětí. Na internetové nástěnky jsou umístovány fotografie studentských prací, příp. fotografie přímo z veřejných akcí, kde byly práce prezentovány. Někde se o tyto webové nástěnky stará učitel VV, jako např. Robert Hořínek, který se stará o všechny nástěnky na škole, tedy i tu internetovou. Jinde, jako je tomu v případě ostatních dotázaných, učitelé nafotí fotografie, které potom předají správci webových stránek školy, a ten je sem i s komentářem (který tvoří buď učitelé VV sami, nebo dokonce i samotní studenti) nahraje a vloží. Takto jsou fotografie studentských prací všem uživatelům internetu volně přístupné. Zároveň tyto internetové nástěnky slouží škole určitým způsobem jako prezentace náplně studijních oborů, díky vystaveným pracím tak mohou přilákat další zájemce o případné studium na škole.

² Internetové nástěnky škol - umístování aktualit o významných výtvarných pracích studentů:
 ISSŽ Plzeň → http://www.issziv.cz/index.php?option=com_phocagallery&view=categories&Itemid=61 (Fotogalerie, Aktuality)
 G a SOŠPg Čáslav → <http://gymcaslav.cz/rss/novinky-gymnazium-a-sospg-caslav.html> (Aktuality)
 ZŠ Zbůch → <http://www.zbuch.cz/zakladni-skola/fotogalerie-2011-12/barevny-tyden/> (Fotogalerie)

Jednou z dalších možností prezentace studentských výtvarných prací jsou např. pořádané výstavy. Barbora Uchytlová uvádí: „V případě dlouhodobých projektů (letos např. ZOO) jsou díla vystavována ve výstavních prostorách místního obecního úřadu, kde se veřejnost může seznámit s pracemi žáků a výsledky jejich školního úsilí.“ Rovněž další učitelky, Miroslava Cempírková a Jana Andrejsková, které obě působí na Gymnáziu a SO-ŠPg v Čáslavi, uvedly, že práce studentů bývají při významných příležitostech vystavovány ve výstavní síni radnice na náměstí.

Studentské výtvarné práce bývají často prezentované také při školních divadelních vystoupeních. Zde se jedná především o dlouhodobé projekty, většinou např. výroba masek, kulis nebo oděvní tvorba. Školní představení jsou školami pořádané u příležitosti absolutoríí, nejruznějších významných výročí (založení školy, státní svátek apod.), nebo i jen pro pobavení ostatních studentů školy.

V případě Roberta Hořínka, učitele, který vede řadu výtvarně uměleckých předmětů na ISŠ živnostenské v Plzni, jsou uváděny i další netradiční způsoby prezentace výsledků výtvarné tvorby studentů pro veřejnost. Škola nabízí takové umělecké programy jako např. oděvní návrhářství, kosmetička, kadeřnice apod., proto tyto programy umožňují i další alternativní prezentace výsledků, o kterých by se jinak široká veřejnost měla jen těžko možnost mimo školu dozvědět. Jsou to nejruznější módní přehlídky návrhářských škol z celé republiky (obr. 12), přehlídky v Plzni pro veřejnost (např. v divadle Alfa) atd. O akcích je veřejnost opět informována prostřednictvím fotografií z akcí, umístěných na webových nástěnkách školy v rámci internetové nástěnky.

obr. 12 Ukázka fotografie z módní přehlídky studentů ISŠŽ (31. 3. 2012)³

³ Obrázek převzat z internetové adresy http://issziv.cz/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=28:preov-2011&Itemid=61

Tyto alternativní způsoby prezentace školních výsledků jsou přínosné zejména pro komunikaci školy s veřejností. Zároveň jsou jakýmsi zpestřením jinak klasického způsobu ukázky výsledků žákovské tvorby. Divadelní představení, stejně jako výstava v některé z kulturních institucí (radnice, městský úřad) jsou silnou motivací žáků k výtvarné tvorbě. Sami učitelé však přiznali, že **klasické nástěnky mají v rámci školního procesu však nadále svoje pevné a stálé postavení, díky kterému nemohou být těmito netradičními způsoby prezentace nikdy nahrazeny** (více viz kapitola o funkcích nástěnek).

4.2 OBSAH NÁSTĚNEK

4.2.1 TEMATICKÝ OBSAH VS. VOLNÝ OBSAH

Kromě vnější formy, která upoutá již na první pohled (obzvláště, je-li nástěnka řešena netradičně), zaujme také její obsah. V rámci výtvarné výchovy jsou na školních a třídních nástěnkách prezentovány v naprosté většině především výtvarné práce studentů. Tyto práce obvykle spojuje některý z aspektů výtvarné tvorby: téma (námět), použitá technika, barevnost, příp. kompozice. Nástěnky, které prezentují práce mající několik těchto aspektů společných, lze označit jako tematické. Často jsou však na nástěnce prezentovány práce, které spolu na první pohled nesouvisí - jejich obsah je volný. Především na základních školách se setkáváme převážně s nástěnkami tematickými - učitelka zadá téma, které potom všichni žáci zpracovávají, a práce jsou pak vystaveny na nástěnkách.

Barbora Uchytílová, která učí na základní škole, říká: *„Vzhledem k tomu, že učím na základní škole, jsou nástěnky vždy tematické - sjednocené tématem (podle svátků, ročních období, zvyků, aktuálních témat) nebo užitou technikou.“*

Stává se však (především na vyšších stupních škol, kde výtvarná výchova není již pro všechny povinná, nýbrž studenti si ji volí podle svého zájmu a není jich již tolik), že nové práce nejsou vytvářeny natolik rychle, příp. jich není tolik, aby pokryly celou nástěnku. Miroslava Cempírková např. upřednostňuje tematickou úpravu výstavních ploch. Její nástěnky jsou buď sjednoceny opět námětem, nebo technikou. V případě, že nových děl nevznikne dostatečné množství, kterým by pokryla celou plochu nástěnky, volí systém tzv. „hnízd“ - na velké ploše jsou díla uspořádána do několika shluků (max. 3 - 4 shluky). Miro-

slava Cempírková dodává: „*Takto mohou díla s nestejným námětem vedle sebe působit zajímavě, prosadit se např. tvarem, barevností, kompozicí.*“

Podle Jany Andrejskové jsou v jejím případě uplatňovány oba přístupy - tedy obsah tematický i volný (tedy „všehochuť“). „*Pokud vzniknou velice podařená díla k novému tématu, s novým námětem, jedná se o nástěnku tematickou. V případě, že nová díla vznikají jen pozvolně - např. při dlouhodobých projektech nebo slavila-li předchozí díla veliký úspěch u ostatních studentů - je nástěnka doplněna díly novými, stará jsou zachována. Poté se jedná o všehochuť.*“ V případě „všehochuti“ jsou díla vystavována ve shlucích.

Robert Hořínek poukazuje na to, že na ISS živnostenské jsou obory specificky umělecky zaměřeny, proto zde tematické práce, jako např. Velikonoce nebo Vánoce (které bychom našli především na základních školách) nejsou realizovány. Pro tato všeobecná témata zde není prostor. Přesto při návštěvě školy bylo vidět, že nástěnky na chodbách školy byly převážně tematicky upravované - byly zde prezentovány např. studentské studijní kresby postavy, studie nejrůznějších účesů, návrhy oděvů, absolventské práce na zvolené téma apod. Nástěnky tedy byly laděny do poslední tematicky - byly zde prezentovány práce, které spojuje společná technika a charakter práce (kresba, malba, skica apod.). Rovněž téma bylo v naprosté většině pro práce na nástěnce shodné (např. kresba postavy).

Z odpovědí učitelů vyplývá, že obsah nástěnek se snaží vždy nějakým způsobem sladit tak, aby nástěnka nepůsobila chaoticky, byla estetická a působila na přihlížející klidným a uspořádaným dojmem. Díla spojuje nejčastěji shodný námět, v případě odlišného námětu jsou díla spojena alespoň technikou. **Obsah nástěnek (zda je tematický nebo volný) do jisté míry ovlivňuje také proces vzniku nových prací** - pokud nové práce vznikají jen pozvolna nebo jich není takové množství, nedá se s nimi zaplnit celá výstavní plocha. **I když tedy na nástěnce jsou prezentovány práce různé, spolu nesouvisející, vždy je patrná snaha učitelů dodat nástěnce určitý řád, uspořádanost.** Jak učitelé poznamenali, takovéto kombinování na první pohled spolu vzájemně nesouvisejících témat nebo technik může být pro nástěnku přínosné - díla dávají ve své kombinaci vzájemně vyniknout svým kvalitám (barevnosti, kompozici atd.). Vzájemně se doplňují, vymezují vůči sobě, z čehož mohou vzniknout velice zajímavé kontrasty, které přihlížející zaujmou.

4.2.2 OBNOVA OBSAHU NÁSTĚNEK

Zatímco v době socialismu byl obsah nástěnek pravidelně obměňován několikrát do měsíce (v závislosti na státních svátcích a významných situacích), v dnešní době obměna obsahu nástěnek již není tak častá. Miroslava Cempírková uvádí: „*Tenkrát jsme si nástěnkou připomínali Den osvobození, Svátek práce a jiné.*“ Učitelé toto uvolnění uvítali s radostí - skončila pro ně doba neustálého měnění obsahu a zapichování vysokého počtu špendlíků do polystyrenu, což ničilo břicha prstů - viz výše popisovaný vynález kolegyně Jany Andrejskové, který jí měl práci s nástěnkami usnadnit.

Jak se všichni učitelé shodli, v průměru je obsah nástěnek měněn 1 - 2krát do měsíce. Četnost obnovy závisí především na rychlosti práce studentů, na rozsahu námětu nebo na náročnosti techniky.

Barbora Uchytlová obměňuje obsah nástěnek přibližně jednou za měsíc, příp. za dva měsíce. Jelikož na ZŠ ve Zbůchu se věnují v rámci VV často dlouhodobým projektům, nová díla vznikají až po dlouhé době - do té doby zkrátka zůstává obsah nástěnek nezměněn („stará“ díla tak visí na nástěnce 2 měsíce, příp. i déle).

Robert Hořínek k četnosti obměny obsahu nástěnek na škole podotýká: „*Nástěnky jsou obměňovány jednou do měsíce. Pravidelná obměna nástěnek probíhá vždy po klauzurních pracích, kdy jsou zde prezentovány práce studentů. Jinak je obsah obměňován vždy po činnosti, kdy se studentům práce povede - díla jsou vystavena, aby i ostatní mohli obdivovat jejich úspěchy.*“

Jana Andrejsková obměňuje obsah nástěnek příležitostně, nemá stanoven žádný pravidelný interval obměny. Obsah nástěnek je obměňován vždy, když vzniknou v rámci výuky nové, zajímavé práce nebo když studenti získají nějaké nové informace týkající se výtvarné výchovy, které je dobré jim prostřednictvím nástěnek připomenout. Studenti tak mají díky nástěnce informace neustále na očích. Co vše je konkrétně obsahem výtvarných nástěnek popisuje další kapitola (3.2.3).

Miroslava Cempírková uvádí, že obsah nástěnek ve třídách je měněn přibližně 1 - 2krát do měsíce, ve společných prostorách (vestibul a chodby školy) je měněn 1 - 2krát ročně. Tyto instalace jsou poměrně náročné, jsou zde vystavovány výtvary, které vznikají v rámci dlouhodobých projektů. Výtvary jsou ponechávány v prostorách školy po celý rok

(příp. půlrok) jako ukázka zdařilé náročné práce studentů. Ty působí nejen jako motivace pro ostatní studenty, ale i jako ukázka úspěchů v rámci výuky výtvarné výchovy.

Co se týká internetových nástěnek, zde obměna závisí většinou na správci sítě, který se o umístování informací na webové stránky stará. V případě ISS živnostenské, kde působí Robert Hořínek, je obsah těchto internetových nástěnek obměňován poměrně často. Jelikož škola nabízí takové programy jako kadeřník, návrhář, kosmetické služby apod., účastní se studenti nejrozličnějších regionálních, ale i celorepublikových přehlídek, kde představují svoje dovednosti. O všech těchto akcích je veřejnost informována prostřednictvím fotografií a článků na internetové nástěnce školy.

V rámci nástěnek ve VV rozlišujeme nástěnky ve třídách, tj. praktické, kde je obsah obměňován alespoň jednou za měsíc. Dále na školách fungují nástěnky chodbové, stabilní, určené k prezentaci výtvarných prací před všemi návštěvníky školy - obsah těchto nástěnek se většinou nemění v průběhu celého roku. Zde jsou většinou prezentována úspěšná díla v rámci dlouhodobých projektů, příp. absolventské práce studentů. Jsou na nástěnkách ponechávána po celý rok jako silný motivační prostředek a jakýsi „vzor“.

4.2.3 PŘEDMĚT PREZENTACE VE VV

Hlavním předmětem prezentace pomocí nástěnek ve VV jsou především **žakovské výtvarné práce**. Ze strany žáků je vystavení jejich výtvarných děl vnímáno jako pocta, ocenění jejich dobré práce a výtvarného talentu. Vycházeno je z výsledků dotazníku, který byl studentům předložen. Ti ve svých odpovědích např. uvedli: *„Pokud se něčí obraz objeví na nástěnce, je to určitý druh pocty. Nejspíše je dílo asi velmi dobré. V případě vystavení mého díla na nástěnku vidím, že moje dílo je dobré, že se mám čím chlubit a odvedla jsem dobrou práci, která je odměněna výstavou díla.“* Pro učitele jsou vystavené práce dokladem náplně a průběhu vyučovacího procesu - ukazují, co se v hodinách VV odehrávalo, jde o prezentování výsledků výchovně vzdělávacího působení. Vystavená díla upoutávají pozornost ostatních žáků, mohou je motivovat k vlastní samostatné výtvarné činnosti, na internetových nástěnkách reprezentují školskou instituci a přitahují pozornost širší veřejnosti. Zároveň studentské práce slouží jako výzdoba třídy (příp. školních chodeb) - dodávají strohému školnímu prostředí zdání útulnosti, oživují jej barevností, činí jej estetičtější. Zároveň lze ve školách na nástěnkách nalézt také nejrozličnější informace - např.

přehledy jednotlivých uměleckých slohů s charakteristickými rysy, **informace o významných představitelích výtvarného umění a jejich hlavních dílech** (tj. celkově informace z oblasti dějin umění), zároveň **zprávy o aktuálním dění** v rámci výtvarného umění, informace o konání nejrůznějších výstav v republice i ve světě, pořádání výtvarných kurzů atd.

Robert Hořínek k obsahu nástěnek říká: „*Na nástěnkách jsou v naprosté většině prezentována především díla studentů - slouží jednak jako výzdoba školy/třídy a rovněž jako motivace pro ostatní studenty. Na nástěnkách tak můžeme naleznout různé kresebné studie, návrhy modelů oděvů, malby apod.*“ Učitel dále dodává, že na nástěnkách lze najít také různé fotografie, které dokládají úspěchy studentů oděvní tvorby a návrhářství na různých přehlídkách a soutěžích. Širší veřejnost si může tyto fotografie prohlédnout na webových stránkách školy. Věci z oblasti dějin umění apod. jsou prezentovány na ISŠ živnostenské minimálně.

Barbora Uchytlová, uvádí, že na nástěnkách ZŠ ve Zbůchu prezentuje zejména výtvarné práce žáků - tedy práce, při nichž byly využity rozmanité techniky. Zároveň na nástěnkách visívají informace o dění ve škole - informace o chystaných výtvarných projektech atd. Fotografie děl jsou potom někdy umísťovány na webové stránky školy.

Miroslava Cempírková uvádí, že na „svých“ výtvarných nástěnkách prezentuje především výtvarné práce studentů se vši rozmanitostí technik a témat, rovněž jsou vystavovány výtvarné soubory jednoho studenta (tj. domácí práce zaměřené na rozvoj technik jako jsou malba, kresba, textilní techniky, fotografie atd. → tvoří součást studentova portfolia). Kromě toho jsou na nástěnkách zavěšovány zprávy a upozornění na nejrůznější události a akce v místě školy z oblasti výtvarného umění, např. informace o chystaných výstavách, o konaných výtvarných kurzech, exkurzích a plenérech, kterých se mohou studenti aktivně zúčastnit. Učitelka sama k prezentaci těchto informací dodává: „*Toto vše přispívá ke kulturní výchově studentů a k rozšíření jejich všeobecných znalostí* (pozn.: viz kapitola 3.3 o funkcích nástěnek).“

Jana Andrejsková uvádí, že na „svých“ výtvarných nástěnkách prezentuje v převážné většině rovněž výtvarné práce studentů (kresba, malby, grafiky a další dvojrozměrné práce).

Dalšími předměty prezentace jsou **přehledy základních uměleckých slohů** s charakteristickými znaky a **myšlenkové mapy** (souvisí se vzdělávací funkcí nástěnek).

Jana Andrejsková dále uvádí, že jsou zde vyvěšovány aktuální informace z oblasti umění, tj. **pozvánky na chystané výstavy, aktuality z tisku**, které rovněž přispívají k rozšíření kulturního povědomí studentů a umožňují jim pochopit proměny umění v současné době.

Jak lze vyvodit z odpovědí učitelů, na nástěnkách jsou prezentovány v naprosté většině žákovské výtvarné práce. **Předměty prezentace** (studentské práce, informace z oblasti dějin umění atd.) do značné míry **ovlivňují funkce nástěnek** (viz následující kapitola 3.3). Výtvarné práce žáků jsou vystavovány z důvodu hodnotící a prezentační funkce nástěnek - vystavením prací učitelé oceňují kvalitní a zajímavé práce, zároveň tak prezentují výsledky výchovně vzdělávacího procesu v rámci VV. Nelze opominout funkci estetickou, která při vystavování žákovských výtvarných prací hraje dosti důležitou roli - výtvarné práce přispívají k zvýšení útulnosti školního prostředí, ožívují jej svými barvami. Zároveň díky užití netradičních technik, zpracování zajímavých a aktuálních témat naplňují výtvarná díla funkci motivační - podněcují ostatní k vlastní samostatné umělecké tvorbě. Umístěním fotografií žákovských prací se škola prezentuje i navenek veřejnosti a zároveň je tak částečně naplňována informativní funkce - díla informují ostatní o výsledcích výuky. Informativní funkci a zároveň funkce vzdělávací a výchovnou pak naplňuje především učitelé zmiňované vyvěšování informací z oblasti dějin umění a zpráv o aktuálním dění v oblasti výtvarného umění nejen v místě školy, ale i v celé republice a ve světě. Mezi předměty prezentace a funkcemi nástěnek existuje úzký vztah - chce-li učitel, aby nástěnka určitým způsobem působila, vykazovala určité funkce, je třeba, aby tomu zároveň i přizpůsobil obsah nástěnek. Těžko může učitel chtít po nástěnkách, aby studenty informovaly, pokud zde žádné informace nebudou prezentovány. Z převážné většiny upřednostňované vystavování výtvarných prací poukazuje na skutečnost, že hlavní funkcí nástěnek je především prezentovat výsledky výchovně vzdělávacího procesu a jejich cílem je působit určitým způsobem na přihlížející (zprostředkovávat jim pocit krásy, obdivu, motivovat je k samostatné výtvarné aktivitě, hodnotit vystavená díla atd.).

4.2.4 VÝBĚR PRACÍ - UČITELOVA KRITÉRIA

Při vytváření obsahu nástěnek stojí učitelé před nelehkým rozhodnutím, která díla z celkového množství na nástěnku umístit: všechna nebo jen některá? Pokud jen některá, jaká díla by to měla být? Tento proces úzce souvisí s hodnocením, ke kterému učitelé nástěnky využívají. Hodnocení bude v práci věnována celá samostatná kapitola.

Proces výběru výtvarných děl pro nástěnku ovlivňují kritéria, která učitelé při volbě používají. Tato kritéria se samozřejmě liší podle stupně a zaměření školy. Ne vždy také jsou na nástěnky umísťována pouze díla „nejkrásnější“ - učitelé často volí i ta díla, která jsou zkrátka něčím zajímavá. Učitelé nicméně při výběru sahají po dílech, která si z jejich pohledu zaslouží být prezentována a ostatními obdivována. Mnohdy se na procesu výběru děl podílí s učitelem i samotní žáci - nejsou tak vyloučeni z výběrového procesu, mohou vyjádřit svůj názor. Konečné slovo nicméně většinou má právě učitel. Ten využívá nejrůznější kritéria, podle kterých jednotlivé práce porovnává a provádí výběr.

KRITÉRIUM

Podle definice J. Slavíka je kritérium „*název pro vlastnost, která se vyskytuje u více rozmanitých objektů, ale případ od případu nabývá různé míry hodnoty.*“⁴ Jak vyplývá z definice, učitel VV odhaluje u děl určité vlastnosti, které jsou z jeho pohledu důležité, na které byla činnost zaměřena. Kritéria slouží k porovnávání věcí stejného druhu. Umožňují se zaměřit na konkrétní vlastnosti (nejen) výtvarného díla a nepodlehnout tak prvnímu dojmu, např. líbivosti.

UČITELSKÁ KRITÉRIA

Jaká kritéria učitelé při výběru studentských výtvarných prací na nástěnku vlastně používají? Tato kritéria jsou (jak bylo již výše poznamenáno) různá co do stupně školy a jejího zaměření (jiná kritéria jsou využívána u umělecky zaměřených škol, jiná u škol se všeobecným zaměřením). Hlavním hlediskem při výběru je především skutečnost, že vystavená díla efektivně prezentují splnění cíle hodiny. Těmito kritérii, podle kterých učitelé hodnotí, zda byl splněn cíl hodiny, jsou:

⁴ Slavík J.: *Hodnocení v současné škole. Východiska a nové metody pro praxi*. Portál, Praha 1999, 192 s., ISBN 80-7178-262-9, citace čerpána ze s. 41

Kvalita

Pod toto hlavní kritérium lze zahrnout všechna následně jmenovaná, která kvalitu díla značně ovlivňují. Kvalita zpracování je zásadní vlastností, kterou si učitelé uvědomují. Učitelé si uvědomují, že každý vnímá kvality děl odlišně. Robert Hořínek popisuje kvalitu ve smyslu „*preciznosti při zpracování, věrohodnost.*“

1) **originalita** (různorodost, nápaditost)

Originalita je významným hlediskem, které bylo učiteli zmíněno. Pod pojem originalita lze zahrnout i další výrazy jako kreativita/tvořivost - právě tím, že díla působí originálně, tj. netradičně, zajímavě, žáci prokazují svoji nápaditost a tvořivost. Robert Hořínek uvádí v souvislosti s originalitou pojem „*různorodost - ve smyslu pestrosti znázornění, zajímavého nápadu.*“ Netradiční způsob zachycení námětu, způsob práce s výtvarným materiálem apod. jsou silné faktory, které vždy upoutají pozornost přihlížejících. Většinou bývá originálnost díla vidět již na první pohled. Jelikož jsou tyto práce většinou odlišné od ostatních „klasických“, téměř vždy si takové dílo zaslouží být na nástěnce vystaveno a ostatními obdivováno - dílo slouží jako určitý vzor hodný následování.

2) **technické zpracování**

Je-li cílem hodiny, aby si žáci osvojili novou techniku, stává se toto technické provedení hlavním ukazatelem kvality výtvarného díla. Z hlediska techniky je důležité, zda žák skutečně techniku již ovládá nebo se jeho práce ještě vykazuje nedostatky v porovnání s ostatními pracemi. V rámci posuzování kvality díla podle tohoto kritéria se hodnotí, zda se žákovi ovládnutí techniky zdařilo/ nezdařilo. Zároveň je důležité brát v potaz rovněž vývoj a pokrok u jednotlivců. Při výběru prací se tak učitelé zaměřují především na díla, která jsou pečlivě provedena, která nejsou poznamenána řemeslnou (technickou) nedostatečností (např. kaňky, špinavé skvrny a další nečistoty), které snižují estetickou kvalitu díla. Kvalita se projevuje nejen v precizním zpracování (kvalitní provedení techniky), ale např. i při citu v kombinování barev, zachycení motivu apod.

3) **barevnost**

Barevnost je dalším kritériem, které ovlivňuje výběr prací pro nástěnku. Učitel mnohdy chce prostřednictvím barevnosti výtvarných prací docílit určitého účinku - chce mít nástěnku např. laděnou do určité barevné škály, využít kontrastní barevnost, která dává jednotlivým dílům vyniknout apod. Proto je z toho hlediska barevnost pro učitele při

tvorbě nástěnek mnohdy tak důležitá. Dá se říci, že práce s barvou je opět určitým důkazem žákovy tvořivosti - mnohdy tak může docílit velice zajímavého účinku. Barevnost díla opět ovlivňuje jeho kvalitu, zároveň ukázka „dobré“ práce s barvami ukazuje např. zvládnutí techniky malby. Jiří Kulka ve své publikaci k barevnosti uvádí: *„Základní vlastnosti barev, jejich tón, sytost a světlost mají ve výtvarném umění, zejména v malířství, prvořadý expresivní význam ... Barva je stejně tak významnou výtvarnou hodnotou, jakož i důležitým charakterizačním prostředkem. Její psychologická působnost je založena na psychofyziologických reakcích smyslových orgánů, na emotivním obsahu barev, na barevném symbolismu a v neposlední řadě na zkušenostech, které člověk s barvou má ... Některé barvy jsou preferovány více, jiné méně.“*⁵ Jsou prokázány více či méně známé účinky barev na psychiku a náladu člověka (např. zelená uklidňuje, červená povzbuzuje aktivitu, příp. agresivitu apod.). Na základě znalosti věcné charakterizace, emotivního, asociativního a symbolického významu barev, stejně jako jejich výtvarných hodnot může být ve výtvarném díle dosaženo zajímavých účinků vzhledem k divákovi, který dílo pozoruje. Proto učitelé mohou některá díla preferovat - tato díla svou barevností mohou ovlivňovat pocity diváka, upoutat jeho pozornost.

4) **pokrok jednotlivých studentů**

Toto kritérium konkrétně zmínila Miroslava Cempírková. Podle ní nemá smysl vybírat pro nástěnku ta „nejlepší“ díla, která takto vychází při porovnání s ostatními - potom by se na nástěnkách objevovala neustále díla jedněch a těch samých žáků (těch s velikým výtvarným nadáním). Učitelka sama poznamenala: *„Na nástěnky jsou mnohdy umístěny práce hodnocené proti ostatním jako průměrné, které ale ukazují, jak veliký pokrok samotný žák v průběhu studia udělal. Tento pokrok je třeba tímto způsobem hodnotit, prezentovat ostatním.“* Z hlediska výběru výtvarných prací je tedy třeba brát v potaz i pokrok jednotlivců, který je takto možno ocenit. Žáci, kteří nemají tak veliké výtvarné nadání, by se mohli cítit zneuznaní, pokud by se jejich dílo na nástěnce za celou dobu studia neobjevilo. Nejde pouze o to, vystavovat pouze díla líbivá, ale i ta průměrná, která jsou však dokladem zlepšení u jednotlivce.

⁵ Kulka, Jiří: *Psychologie umění*. SPN, Praha 1991, 435 s., ISBN 80-04-23694-4, citace s. 281

Kritéria jsou zatížena značnou vahou subjektivity. Přesto se předpokládá, že učitel VV by měl být schopen kvalitu děl nejlépe posoudit (má dostatečný přehled nejen o historii umění, ale i o jeho současné podobě, zároveň si je vědom, jak probíhá proces utváření významu výtvarného díla). Proces výběru výtvarných prací pro nástěnky je úzce spjat s hodnocením (vzhledem k posuzování kvality díla) - při výběru je nutno porovnávat, brát v potaz zadaná kritéria apod. Tento hodnotící podtext vyplývá i z odpovědí učitelů. Úsilím učitelů v současnosti je vystavovat nejen „krásná“ díla, ale i díla, která jsou něčím zajímavá, netradiční, upoutají pozornost, a také díla průměrná (v porovnání s ostatními), která však dokazují pokrok u jednotlivých studentů.

Hlavním požadovaným kritériem je kvalita, kterou ovlivňuje technické zpracování (ovládnutí konkrétní techniky), barevnost, tvořivost/kreativnost, které se projevují originálním pojetím výtvarného díla (dílo je netradiční, zajímavé, upoutá pozornost svou neobvyklostí).

4.3 FUNKCE NÁSTĚNEK

4.3.1 PŘEDSTAVENÍ HLAVNÍCH FUNKCÍ NÁSTĚNEK Z POHLEDU UČITELŮ

Existuje úzký vztah mezi předměty prezentace a funkcemi nástěnek - chce-li učitel, aby nástěnka určitým způsobem působila, vykazovala určité funkce, je třeba, aby tomu zároveň i přizpůsobil obsah nástěnek.

Nástěnky zastávají takovýchto funkcí hned několik - některé z nich jsou natolik významné, že neumožňují např. úplnou náhradu klasických nástěnek nástěnkami virtuálními (internetovými, v rámci webových stránek školy). Jednotlivé funkce se vzájemně doplňují. Je nutno podotknout, že tato kapitola předkládá seznam funkcí nástěnek využívaných v rámci VV. Samozřejmě existují kromě školních nástěnek ještě nástěnky jiného zaměření, ovšem na ty nebyl tento výzkum zaměřen. Funkce nástěnek využívaných v rámci VV jsou popsány tak, jak je jmenovali a popsali samotní učitelé. Jedná se o přehled funkcí základních, které mají víceméně všechny školní výtvarné nástěnky společné. Tyto funkce jsou důležité z hlediska edukačního procesu probíhajícího ve školských institucích. Níže jmenované funkce jsou spolu mnohdy dosti úzce propojeny (např. těžko lze oddělit od vzděláva-

cí funkce funkci výchovnou, motivační, informativní), což dokazuje, jak komplexně je nutno na nástěnky nahlížet - jsou významným nástrojem v rámci vyučovacího procesu.

FUNKCE PREZENTAČNÍ

Tato funkce je vnímána učiteli jako jedna z nejvýznamnějších. Smyslem nástěnek v rámci VV je prezentovat především výsledky výchovně vzdělávacího procesu. Jsou učitelovým dokladem smysluplné náplně hodiny - hodina splnila svůj cíl, který je prokázán právě na základě prezentace výsledků vyučovacího procesu. Hlavním účelem nástěnek z tohoto hlediska je něco předvést, ukázat. Škola se prostřednictvím nástěnek s výtvarnými díly prezentuje i před veřejností (viz internetové nástěnky na webových stránkách, které jsou přístupné všem uživatelům internetu). Je tak ukazována náplň nabízených oborů, škola tak dokazuje kvalitu poskytovaného vzdělání, předkládá k posouzení díla studentů, které si zaslouží takovéto ocenění. Především při takových událostech, jako jsou Dny otevřených dveří, hrají nástěnky s vystavenými výtvarnými pracemi velkou roli - především na školách uměleckého zaměření (viz zmiňovaná ISS živnostenská, kde působí Robert Hořínek). Vystavená díla jsou významnými ukazateli kvality poskytovaného uměleckého vzdělání, což je pro budoucí studenty významné kritérium při výběru školy.

FUNKCE VZDĚLÁVACÍ

Jelikož nástěnky ve VV jsou využívány v rámci výchovně vzdělávacího procesu, je jedním z požadavků, aby sloužily ke vzdělávání žáků. Jak již bylo uvedeno u kapitoly věnované obsahu nástěnek (konkrétně předmětům prezentace), tato funkce je naplňována při vyvěšování nejrůznějších informací z oblasti dějin umění (např. přehled jednotlivých uměleckých slohů, charakteristiky jejich hlavních znaků), stejně jako zpráv o aktuálním výtvarném dění nejen v místě školy, ale i v celé republice a potažmo i ve světě. Jak učitelé sami zdůraznili, účelem nástěnek je mimo jiné rozvoj všeobecných vědomostí a povědomí o aktuálním dění v rámci výtvarného umění. Tyto nástěnkami prezentované informace významně přispívají k celkové vzdělanosti mladých lidí. Informace mohou žáci sami dále předávat. Nástěnky se díky vyvěšování těchto informací nestávají pouze líbivým předmětem (je krásné na ně hledět, zpříjemňují pobyt ve školních prostorách), nýbrž se věnují i

zprostředkování poznání. Jejich využití tak plně odpovídá požadavkům školního prostředí - rozvíjet harmonicky a celistvě osobnost studenta.

FUNKCE INFORMATIVNÍ

Informativní funkce úzce souvisí z funkcí vzdělávací. Tím, že nástěnky přináší studentům nejrůznější informace o kulturním dění v jejich okolí i ve světě, významně přispívají k rozvoji jejich všeobecného přehledu a povědomí o uměleckých událostech. V rámci této funkce je hlavní náplní nástěnek druhé informovat. Na nástěnky jsou umísťovány zprávy o chystaných výtvarných akcích - tuzemské, i světové výstavy významných děl, připravované výtvarné kurzy, plenéry atd. Zároveň jsou na nástěnkách též prezentovány informace z oblasti dějin umění, tj. přehledy uměleckých směrů, jejich hlavní představitelé a nejvýznamnější díla, která vznik nového směru ovlivnila. Tyto informace nalezneme především na nástěnkách středních škol, které jsou určitým způsobem na výuku výtvarné výchovy zaměřeny (např. nabízí umělecké obory, maturitu z VV atd.).

Samozřejmě nejen umísťované texty přináší studentům nové informace. Byla by chyba si pod pojmem informativní funkce představit pouze prezentaci poučných textů. I samotná vystavovaná výtvarná díla přináší nové informace - o využití technice, o námětu, který studenti výtvarně zpracovávali. Nemusí se tedy vždy jednat o informace v podobě textu, nýbrž i informace zprostředkované ve formě vizuálního obrazu. Každé výtvarné dílo má určitou výpovědní hodnotu.

FUNKCE VÝCHOVNÁ

Oddělit funkci výchovnou od vzdělávací je téměř nemožné, protože dvěma základními náplněmi školských institucí jsou poskytovat vzdělání (zprostředkovávat informace z různých oblastí života člověka) a vychovávat je (působit na harmonický vývoj osobnosti, zprostředkovat důležité společenské hodnoty a pravidla, které by žáci postupně měli přijmout za vlastní). Miroslava Cempírková k této funkci uvádí: „*Prezentace studentských výtvarných prací napomáhá osobnímu rozvoji na poli fantazie a tvořivosti.*“ Smyslem nástěnek je harmonicky rozvíjet osobnost žáků ve všech oblastech, zprostředkovat mu na základě výtvarného umění hodnoty společnosti, ukázat, jak se tyto hodnoty v historii vyvíjely (na základě prezentace nejvýznamnějších děl známých umělců) atd. Zá-

rovenž žák je tak veden k přemýšlení o produktech lidské práce (nejen o těch výtvarných, ale celkově o všech), je schopen ocenit práci druhého člověka, vyjádřit obdiv, úctu k tvorbě druhých.

FUNKCE MOTIVAČNÍ

Smyslem prezentace výtvarných prací není pouze ukázat, co bylo v hodině VV vytvořeno, ale zároveň tak zaujmout pozornost diváků a v ideálním případě je povzbudit k samostatné výtvarné aktivitě. Vystavená umělecká díla musí v první řadě zaujmout pozornost přihlížejícího - netradičním námětem, zajímavou technikou, výsledným efektem, kterého bylo docíleno apod. Tyto skutečnosti vedou člověka k zamyšlení - jak asi bylo efektu docíleno, jak dílo vznikalo, jaké byly použity zvláštní pomůcky, byla tvorba díla náročná, zvládl bych to také? Od těchto úvah je poté už jen krůček k tomu, aby studenti poprosili učitele VV, aby s nimi rovněž absolvoval výrobu takového díla. Jana Andrejsková k této funkci podotýká: *„Neobvyklé techniky nebo zajímavý námět mnohdy vedou studenty k tomu, že si SAMI zatouží danou techniku nebo zpracování námětu, který je zaujal, vyzkoušet.“* Mnohdy zajímavost výtvarné práce upoutá pozornost i takových, kteří se jinak o výtvarné umění příliš nezajímají, výtvarná tvorba je nenaplnuje. V tomto případě je úspěch v rámci motivace dvojnásobně uspokojivý.

FUNKCE ESTETICKÁ

Ačkoliv je tato funkce jmenována naposled, rozhodně tím není naznačeno, že by snad hrála v případě nástěnek menší roli než funkce ostatní. Ba právě naopak - dotazovanými učiteli byla jmenována mnohdy první, jako jedna z hlavních. Především laici vnímají u nástěnek na první pohled právě jejich estetickou funkci - vnímají krásu vystavených výtvarných děl, jejich barevnost, kontrasty, všímají si, jak díla zpřijemňují školní prostředí. Většina z nich si jen těžko dovede představit, jak by působily chodby a třídy školy bez nástěnek s výtvarnými díly. Barbora Uchytlová např. sděluje, že úkolem nástěnek mimo jiné je rovněž *„zkrášlovat školní prostředí, které by bez výtvarných děl a nástěnek, které je prezentují, bylo strohé, chudé a chladné.“* Podle Miroslavy Cempírkové propůjčují nástěnky s výtvarnými díly školnímu prostředí barvu a útulnost, zpřijemňují studentům pobyt v těchto institucích. Jedním z cílů nástěnek je tedy i nějak esteticky působit na druhé -

dávat ostatním prožít pocit krásy, uspokojení z pěkného a upraveného prostředí. Jana Andrejsková k těmto cílům řadí např. vytvoření příjemného prostředí, navození dobré nálady ve škole (viz psychologický účinek barev, souvislost s arteterapií → působení výtvarného umění na psychiku člověka) nebo oživení vnitřních prostor školy.

Jak lze rozpoznat z odpovědí učitelů, estetická funkce je v případě nástěnek dosti důležitá nejen z praktického hlediska, ale zároveň je jí působeno na prožitky žáků a celkově na jejich psychiku. U učitelů padly odpovědi, jako že nástěnky s výtvarnými díly barevně ozvláštňují prostředí a činí jej útulnějším - barvy samozřejmě určitým způsobem mají vliv na psychiku. Barvami a nejrůznějšími barevnými kontrasty můžeme podnítit druhého k aktivitě, nabudit jeho smysly, nebo také jej utlumit. Rovněž útulnost prostředí se výrazně podepisuje na výkonu studentů - pokud se studenti cítí v prostředí příjemně, vnímají jej pozitivně, dá se předpokládat, že i jejich výkony budou pozitivní.

4.3.2 VLIV FUNKCÍ NA ZACHOVÁNÍ TRADIČNÍCH NÁSTĚNEK

V rámci výzkumu byla několikrát zmíněná poměrně dosti velká role internetových nástěnek při prezentování studentských prací. Jejimi hlavními pozitivními stránkami je především přístupnost pro širokou veřejnost - v podstatě každý uživatel internetu tak může mít ve chvíli přístup k výtvarným pracím, které studenti na dané škole v rámci výtvarných předmětů vytvořili. Nabízí se tedy otázka, zda tak stále větší uplatnění informačních technologií povede k tomu, že klasické nástěnky budou jednou plně nahrazeny nástěnkami internetovými?

Jak vyplynulo z odpovědí učitelů, s největší pravděpodobností k tomuto nahrazení klasických nástěnek těmi internetovými nikdy nedojde. Jako důvod byly uváděny všechny důležité a v předchozí kapitole jmenované funkce klasických nástěnek, z nichž některé jsou internetovými nenahraditelné.

Takovouto internetovými nástěnkami nenahraditelnou funkcí je především funkce estetická. Klasické nástěnky a jimi prezentovaná umělecká díla tvoří významnou součást školního prostředí. Výtvarná díla významně působí na psychiku žáků a činí pro ně pobyt ve školním prostředí snesitelnější a příjemnější. Barbora Uchytlová k této problematice poznamenává: „*Klasické nástěnky rozhodně nemohou být zatraceny především díky jedné ze svých hlavních funkcí, kterou je funkce estetická: významně přispívají k oživení interiéru*

školy, zpřijemňují nejen žákům, ale i učitelům pobyt v místních prostorách, svou barevností pomáhají vytvářet radostnou atmosféru a navozují alespoň trochu pocit domácí pohody.“ Téhož názoru je také Miroslava Cempírková a Jana Andrejsková, které rovněž zdůrazňují významnou úlohu klasických nástěnek pro školní prostředí, kde dodávají jinak strohým bílým stěnám barvu a prostředí zvelebují. Jak je vidět, estetická funkce a především její účinek na psychiku studentů a učitelů ve školním prostředí je závažným důvodem, proč klasické nástěnky (ke kterým účastníci výchovně vzdělávacího procesu - tj. studenti a učitelé - nemají ve škole běžně přístup) nemohou být těmi internetovými nikdy plně nahrazeny.

Mezi dalšími významnými funkcemi, které významně přispívají k tomu, že klasické nástěnky jen tak nezaniknou, je funkce prezentační. Všem návštěvníkům školy, tj. žákům, ostatním učitelům, stejně jako externím návštěvníkům (rodičům a dalším) jsou tak přímo prezentovány práce studentů. Na internetových nástěnkách je sice prezentační funkce rovněž naplňována, nicméně člověk je zcela odkázán na připojení k internetu. Nemluvě o tom, kolik studentů a učitelů by bez existence klasických nástěnek každý den prohlížela internetové stránky jen proto, aby se jen tak ze zájmu přesvědčili o úspěších studentů školy a o náplni hodin VV. Tyto informace jsou vyhledávány na internetových stránkách školy spíše cíleně v případě, že jsou studenti, učitelé nebo rodiče na odkazy zvláště upozorněni (např. fotografie z úspěšné módní přehlídky, k významnému projektu pro jiné zařízení atd.). Přeci jen spíše si studenti prohlédnou tyto úspěchy ve formě fotografií umístěných na klasické nástěnky na chodbách školy, než na internetu, který studenti využívají pro řadu dalších účelů.

Z dalších významných funkcí byla dále jmenována funkce motivační, kterou klasické nástěnky plní. Ne snad, že by tuto funkci nenaplňovaly nástěnky internetové, ale jak již bylo popsáno v předchozím odstavci, studenti školy by sami od sebe museli cíleně vyhledávat vystavená umělecká díla na internetu. A jak často učitelé uvádějí ze zkušenosti, co se studentům nepostaví přímo před oči, o to se nezajímají, toho si nevšímají. Robert Hořínek vyučující na umělecky zaměřené SŠ k této problematice podotkl: *„Vystavená díla na klasických nástěnkách jsou pro ostatní studenty silnou motivací - pokud studenti vidí úspěchy svých spolužáků, snaží se potom svou vlastní tvorbou těmto vystaveným dílům určitým způsobem přiblížit. Tato vystavená díla slouží jako jakýsi vzor.“*

Opomenuty nezůstaly ani funkce informativní, vzdělávací a výchovná, se kterými školní prostředí pracuje. V případě klasických nástěnek jsou žákům prezentovány nejrůznější informace z oblasti výtvarného umění přímo před očima. Učitelé v hodinách VV mohou tak ke klasickým nástěnkám ve třídě v rámci výuky přímo odkazovat, což by samozřejmě v případě výlučného využití internetových nástěnek nebylo možné. Zároveň nelze zaručit, že by žáci jinak skutečně každý den sledovali internetové nástěnky, aby zjistili případné informace z oblasti výtvarného umění. Zde se ještě stále vyplatí využívat nástěnky klasické.

V neposlední řadě byla zmíněna funkce hodnotící, kterou učitelé v případě klasických nástěnek využívají. Využití nástěnek jako prostředku hodnocení bude věnována samostatná kapitola v této práci, proto bude podrobnější rozbor této funkce představen později. Tato funkce souvisí se skutečností, že na nástěnkách učitelé většinou prezentují taková díla, která jsou z jejich pohledu výtvarně správná, originální, zajímavá - zkrátka jsou hodna toho, aby byla vystavena a aby je mohli obdivovat i ostatní. Robert Hořínek k této problematice poznamenává: *„Nástěnky slouží jako určitý druh vyznamenání - jsou zde vystavovány zdařilé práce, rovněž jsou zde prezentovány úspěchy studentů formou fotografií z různých přehlídek a soutěží.“* Ostatní návštěvníci školy (studenti, učitelé) jsou takto informováni o úspěších studentů školy, mohou jejich úspěchy obdivovat, vystavení prací je pak pro jejich autory skutečnou poctou. Rovněž v tomto případě hrají klasické nástěnky významnou funkci - přestože na internetových nástěnkách je rovněž možno prezentovat úspěšná díla a tímto způsobem je oceňovat, vše by bylo opět závislé na četnosti sledování aktuálních informací na těchto virtuálních nástěnkách. Ve školách jsou výtvarné práce studentů vystavena všem na očích, v podstatě každý, kdo prochází chodbou nebo pobývá ve třídě, tak může díla sám posuzovat, hodnotit. Hodnotící funkce rovněž patří mezi významné faktory.

Jak učitelé předznamenali, úplnou náhradu klasických nástěnek nástěnkami virtuálními nepředpokládají. Školní prostředí by tak přišlo významný nástroj ve výuce VV a zároveň by bylo ochuzeno o barvy a krásu, které výtvarná díla zprostředkovávají. Dá se říci, že internetové nástěnky jsou užitečným doplňkem nástěnek klasických, umožňují přehled lidem zvenčí, kteří do dané instituce nemají běžně přístup, napomáhají komunikaci s veřejností, prezentují školu navenek. Jsou rovněž cenné pro rodiče, kteří se jinak do

prostor školy dostávají většinou pouze při třídních schůzkách. Lze ovšem předpokládat, že i rodiče si raději prohlédnou díla svých dětí a ostatních „na živo“ než zprostředkovaně přes fotografie. Klasické nástěnky tak nadále zastávají ve školním prostředí post významného prostředku ve VV.

5 PROCES TVORBY NÁSTĚNEK

5.1 ROLE NÁSTĚNKÁŘE V DOBĚ SOCIALISMU A DNES

Jak již bylo poznamenáno na začátku práce, v době socialismu měly nástěnky poněkud jiné postavení než v dnešní době. O nástěnky tenkrát pečoval tzv. nástěnkář - většinou právě učitel VV, kterému byly nástěnky na škole svěřeny. Předpokládalo se, že učitelé VV se zaslouží nejen o obstojnou vizuální stránku nástěnek, ale navíc měli i dostatek výtvarného materiálu, kterým mohli obsah nástěnek ozvláštnit, přikrášlit, doprovodit. Tato funkce měla být vyznamenáním, přesto byla pro některé učitele (podle jejich vlastních slov) spíše prokletím. Nejvíce zkušeností mi s funkcí nástěnkáře popsala Jana Andrejsková. Ta byla funkcí nástěnkáře pověřena již na základní škole, kdy považovala toto pověření ještě jako vyznamenání za její výtvarný talent a pečlivost. Tato funkce ji poté však provázela v průběhu jejího dalšího studia - přes studium na SŠ, studium na VŠ až do počátků její učitelské praxe. Podle jejích slov tenkrát se starala až o 25 nástěnek, a to jen na chodbách školy. Sama vzpomíná také na incident, který významně ovlivnil její chápání nástěnek v dnešní době: „Dostala jsem se dokonce i na kobereček a to je kvůli vynechanému písmenku ve slově sovětský, kde mi chybělo písmeno T.“ Tento nepříjemný zážitek byl řešen na vysokých místech. Učitelé-nástěnkáři museli vykonávat svoje pověření velice pečlivě, protože jak je vidět na příkladu Jany Andrejskové, sebemenší pochybení bylo tenkrát ihned bráno jako útok na politický režim. Učitel VV tak měl neustále za zády „strašáka“ v podobě ideologie, které byl obsah nástěnek primárně podřízen.

Nástěnky, které byly v tehdejší době využívány především jako nástroj politické propagandy, významně ovlivňovaly i práci samotných nástěnkářů. Ti aby věděli, jak s nástěnkami (přesněji řečeno s jejich obsahem) pracovat, byli nuceni odebírat dokonce nejrůznější odborné časopisy zabývající se touto problematikou. Učitelé uvedli např. časopis s názvem *Názorná agitace*. Nicméně řada učitelů si našla tehdy způsob, jak se neustálému obměňování obsahu nástěnek šikovně vyhnout. Mohu uvést např. zkušenost Miroslavy Cempírkové: „*Jednou při závěrečné praxi na VŠ nám pan učitel, který nás měl na dohled, poradil tzv. fintu: na všechny státní svátky a významné dny vytvořit čtyři varianty výzdoby a ty potom jen opakovat. Vlk se nažere a koza zůstane celá.*“ Jak dokládá tento příklad z praxe, ačkoliv byla brána tato funkce jako vyznamenání, ačkoliv se jednalo o zá-

važné pověření, učitelé z role nástěnkáře příliš nadšení nebyli a snažili se tehdejší práci si pokud možno ulehčit.

S rokem 1989 přišlo politické uvolnění a to postihlo i roli nástěnkářů. Tato funkce byla de facto zrušena a v dnešní době se s touto funkcí na školách již téměř nesetkáme. Je možné, že tato funkce příliš připomínala učitelům těžké časy socialismu, které strávili neustálou obměnou obsahu nástěnek, proto ji raději zavrhli. Většina z učitelů, kteří byli v rámci výzkumu k této práci dotazováni, přiznala, že na jejich školách již funkce nástěnkáře oficiálně neexistuje. Učitelé výtvarné výchovy si tvoří nástěnky zcela sami podle svých vlastních představ, nemají téměř žádná pravidla či normy, které by museli dodržovat (kromě bezpečnostních - viz kapitola 4.5). Jediným učitelem, který potvrdil, že na jejich škole nadále funkce nástěnkáře existuje a učitelé odborných výtvarných předmětů se v ní střídají, je Robert Hořínek z ISŠ živnostenské v Plzni. Jelikož právě on sám tuto roli na škole oficiálně zastává, stará se o tvorbu školních výtvarných nástěnek právě on.

5.2 ROLE UČITELE V PROCESU TVORBY NÁSTĚNEK

Učitelé, kteří byli dotazováni v rámci výzkumu k této práci, přiznali, že na tvorbě nástěnek ve třídě a na chodbách se převážnou měrou podílejí právě oni jako učitelé VV. V rámci náplně hodin VV získávají cenný výtvarný materiál, u kterého mohou využít především jeho estetický potenciál (zvelebování školního prostředí, zpříjemnění pobytu v těchto institucích). Učitelé VV jsou předurčeni k péči nejen o nástěnky ve „svých“ třídách, ale především o nástěnky visící na chodbách (oproti ostatním učitelům např. technických oborů atd.).

Role učitele VV při tvorbě nástěnek se zdá na první pohled zcela jasná - jeho úkolem je vybrat vhodné studentské výtvarné práce, které si zaslouží být prezentovány. Je však role učitele VV skutečně tak jednoduchá? Proces tvorby nástěnek se může laikovi zdát na první pohled zcela jednoduchý a prostý, nicméně učitel VV stojí před řadou rozhodnutí, která musí udělat než je s výslednou podobou nástěnek spokojen.

Jakými procesy učitel VV při tvorbě nástěnek prochází? Co všechno je jeho úkolem?

1) VÝBĚR DĚL

Jedná se o základní učitelův úkol - bez výtvarných děl, příp. informací o výtvarném umění, není žádné výtvarné nástěnky. V této fázi pomineme, že v rámci nástěnek ve VV lze prezentovat i takové předměty jako jsou informace z oblasti dějin umění, zprávy o pořádaných výtvarných akcích a fotografie, a soustředíme se pouze na výtvarné práce žáků. Učitel provádí výběr buď sám, nebo spolu se žáky (role žáků při tvorbě nástěnky - viz následující kapitola 4.3). Nicméně konečné slovo má vždy učitel. Ten užívá při výběru výtvarných prací nejrůznější kritéria - tato kritéria se odvíjí od cíle, který měl být v rámci tvorby výtvarných prací splněn. Díla jsou vybírána s ohledem na hlavní funkce nástěnek (o hlavních funkcích nástěnek z pohledu samotných učitelů - viz kapitola 3.3.1). Učitel bere v potaz, čeho chce vystavením prací dosáhnout - v první řadě je vystavení studentských prací ukázkou smysluplné a přínosné náplně hodiny VV (učitel prezentuje úspěšně splněné cíle výuky), dalšími cíli při prezentaci mohou být touha inspirovat ostatní k samostatné výtvarné aktivitě, názorné zprostředkování netradiční využití techniky, zkrášlení a zútulnění školního prostředí atd. Někdy učitel některé z hlavních funkcí odsune do pozadí a naopak některé funkce vyzdvihne.

2) HODNOCENÍ DĚL

Proces hodnocení je neodlučně spjat s procesem výběru děl „vhodných“ pro prezentaci pomocí nástěnky. Slavík definuje hodnocení jako „*porovnávání něčeho s něčím, při kterém rozlišujeme lepší od horšího a vybíráme lepší, nebo se snažíme najít cestu k nápravě či alespoň zlepšení horšího.*“⁶ Podíváme-li se na proces výběru děl pro nástěnku z pohledu hodnocení, odhalíme, že učitel VV (v doprovodu žáků) skutečně výtvarné práce vzájemně porovnává. Učitel porovnává výtvarné práce nejen mezi sebou, ale i v rámci tvorby jednoho studenta (jaký udělal žák pokrok, posunula se jeho tvorba vpřed?). Někteří učitelé při tvorbě nástěnky vystavují díla všechna - prací např. není tolik nebo nechtějí nikoho ze žáků upřednostnit. Pracují-li učitelé však s nástěnkou vědomě jako s nástrojem hodnotícím výtvarnou tvorbu, potom volí pro nástěnky pouze díla, která z jejich pohledu si zaslouží obdiv, která by se měla pro ostatní „*stát vzorem*“ (pozn. Robert Hořínek). Vět-

⁶ Slavík J.: *Hodnocení v současné škole. Východiska a nové metody pro praxi*. Portál, Praha 1999, 192 s., ISBN 80-7178-262-9, citace čerpána ze s. 15

šinou se do hodnocení nezapojuje pouze učitel VV (i když ve finále má rozhodující slovo), nýbrž spolupracuje se žáky.

3) PROMYŠLENÍ VNĚJŠÍ FORMY NÁSTĚNEK

Úkolem učitele je v neposlední řadě rozhodnutí o výsledné vnější podobě nástěnek. Mnohdy volí netradiční způsoby prezentace, jejichž hlavním úkolem je především snadnější zaujetí pozornosti přihlížejících, zvýšení působícího účinku. Učitelé VV upravují často vnější formu nástěnek zobrazovanému tématu. Přitom využívají nejrůznější výtvarné materiály (podle svého záměru) a možnosti uspořádání děl. Součástí tohoto procesu utváření vnější formy nástěnek je také vymyšlení originálního názvu pro instalaci, hra s fonty písmen, doplnění dalšími uměleckými produkty (Jana Andrejsková ve svých odpovědích zmiňuje např. doplnění instalace literárními básněmi). Učitelé si jsou vědomi, že vnější forma nástěnek je to hlavní, co upoutá pozornost přihlížejících. Tomu podřizují rovněž své představy o jejich vizuální formě. V závislosti s vnější formou nástěnek nelze opominout důležitou funkci nástěnek ve školním prostředí, a sice funkci estetickou. Nástěnky by měly být pěkné, netradiční, oživující školní prostředí.

4) SAMOTNÝ PROCES TVORBY NÁSTĚNKY

Učitel VV vytváří nástěnku buď sám (jako je tomu v případě Roberta Hořínka, zastávajícího na ISSŽ funkci nástěnkáře) nebo její tvorbu ponechá po důkladném vyřešení její vnější formy v režii žáků, on sám poté na jejich práci dohlíží (kontroluje práci studentů, poskytuje v případě potřeby radu atd.). Předchozí bod je základním východiskem pro samotný proces tvorby nástěnky. Někdy se v samotném procesu tvorby ukáže, že původní představu o vnější formě nástěnky (tj. původní záměr) je třeba upravit, změnit. Příčinou mohou být komplikace s instalací, nalezení nových možností, nových nápadů. Proces tvorby nástěnek je mnohdy značně komplikovaný - vše závisí na obsáhlosti instalace (je rozdíl, zda se jedná o jednu nástěnku nebo o instalaci zabírající např. celou stěnu ve třídě/chodbě), počtu lidí, kteří se na instalaci podílejí (zda pouze učitel samotný nebo celá třída žáků), na časovém rozvržení (jednoduché instalace hotové mnohdy ještě týž den, obsáhlé instalace vznikají podstatně déle) a na dalších faktorech. Učitel při procesu tvorby musí respektovat některé zásady - především bezpečnostní předpisy.

5) SPRÁVA VÝTVARNÝCH NÁSTĚNEK V PRŮBĚHU ŠKOLNÍHO ROKU

Z dlouhodobého hlediska jsou učitelé VV zodpovědní za správu výtvarných nástěnek v průběhu roku - starají se o pokud možno pravidelnou obměnu jejich obsahu, snaží se využít všechny jejich potenciální funkce k rozvoji intelektových a osobních kvalit žáků a k uspokojení potřeb z pohledu vedení školy. Jedním ze všeobecných požadavků školských institucí na učitele VV při tvorbě nástěnek je podle Miroslavy Cempírkové „*umělecké zvelebování prostor školy a některých tříd (tříd určených k výuce VV)*.“ Od učitelů VV se rovněž většinou očekává, že se budou starat nejen o nástěnky umístěné v „jejich“ třídách (třídy, kde je vyučována výtvarná výchova), ale i o nástěnky na chodbách školy a budou se podílet na prezentaci výsledků studentské práce širší veřejnosti (pomocí internetových nástěnek na webových stránkách školy). Na učitele VV je pohlíženo jako na odborníky přes vizuální stránku věcí, kteří disponují rovněž dostatečným estetickým materiálem, který mohou podle svého záměru vhodně využít k požadovaným cílům výchovně vzdělávacích institucí.

Smyslem těchto několika bodů bylo ukázat, že tvorba nástěnek je z pohledu učitele VV proces poměrně komplikovaný, spojený se značnou mírou zodpovědnosti. Jeho účelem není pouze samoučelné vystavení všech výtvarných prací. Učitel VV zachází s nástěnkami jako s důležitým pracovním nástrojem, který plní určité funkce. Ačkoliv na procesu tvorby se podílí často i žáci, role učitele VV při tvorbě nástěnky je stěžejní. Učitel VV má i při spolupráci se žáky konečné slovo, v rámci výtvarného umění je považován za odborníka přes vizuální stránku věcí.

5.3 ROLE ŽÁKŮ V PROCESU TVORBY NÁSTĚNEK

Žáci hrají v procesu tvorby nástěnek v rámci VV důležitou roli. Přestože konečné slovo při tvorbě nástěnky mívá vždy učitel VV (jako hlavní zodpovědná osoba, autorita a odborník schopný nejen pokud možno objektivně posoudit výtvarná díla, ale i vizuální stránku nástěnky), žáci mohou svými argumenty, poznámkami a nápady významně přispět k její výsledné podobě. Žáci disponují proti učiteli sice poněkud laickými zkušenostmi a poznatky, nicméně mnohdy jsou jejich podněty v procesu tvorby

oboustranně podnětné - učitel vede žáky k hlubšímu zamyšlení nad tímto výtvarným prostředkem (tj. nástěnkou), ti si tak zároveň uvědomují, že pouhým vytvořením výtvarných děl není proces tvorby ještě u konce. Žáci naopak ve své „laickosti“ mohou učiteli podat zajímavé nápady na oživení vzhledu nástěnky, uplatňují svoji tvořivost.

Jak všichni učitelé uvedli, dávají žákům možnost se k procesu tvorby nástěnky určitým způsobem vyjádřit - mohou např. navrhnout vnější formu nástěnky, vymyslet netradiční způsob prezentace výtvarných prací, rozhodnout o způsobu uspořádání prací na ploše, barvách užitých při tvorbě, volí nadpis nástěnky, font písma, příp. navrhnou doplnění instalace třeba literární básní atd.

Zde se projevil silný proces demokratizace ve výchově a vzdělání - žáci se tak stávají pro učitele partnery při práci, mají možnost vyjádřit svůj názor.

Jaké možnosti jim jsou tedy v průběhu tvorby nástěnky učiteli VV poskytovány?

1) VYJÁDŘENÍ NÁZORU K VNĚJŠÍ FORMĚ NÁSTĚNEK

Žákům učitelé VV poskytují prostor vyjádřit své názory, nápady, připomínky k vnější formě nástěnek. Mohou tak uplatnit svoji představivost, tvořivost a dosavadní zkušenosti. Miroslava Cempírková při procesu tvorby nástěnek se žáky aktivně spolupracuje. Uvádí: *„Mohou rozhodnout např. o uspořádání děl na ploše nástěnky, mohou rovněž předložit nápady, jak nástěnku oživit nebo vylepšit apod.“* Jana Andrejsková rovněž uvádí, že na tvorbě nástěnek se podílí ona sama i žáci. *„Žáci mohou vyjádřit svoje názory a připomínky k instalacím (pozn. k jejich vnější formě), vymýšlí pro nástěnku např. vlastní vymyšlený název, přichází s kreativními nápady, jak díla na nástěnce doplnit třeba básněmi, která se k nim obsahově hodí atd. Sami vybírají a komponují práce, volí jejich rozmístění na výstavní ploše, kdy mnohdy překvapí netradičním umístěním. Žáci si většinou i zvolí a vytvoří nadpis, kterým celou instalaci pojmenují a vyjádří její podstatu.“*, dodává.

Žáci mohou využít svoje zkušenosti z filmů, z vlastní tvorby. Jejich nápady jsou pro učitele VV značným přínosem - nemusí složitě sami vymýšlet nejrůznější varianty. Sami poté sledují případnou diskuzi studentů a poukazují na případné nedostatky, „mouchy“, které již učitel na základě svých zkušeností je schopen předem odhalit, předvídat je.

2) VYJÁDŘENÍ VLASTNÍCH NÁZORŮ PŘI VÝBĚRU DĚL A JEJICH HODNOCENÍ

Další z možností, jak žáky aktivně zapojit do procesu tvorby nástěnek a zároveň tak provést jakousi reflexi jejich tvůrčí činnosti, je poskytnutí možnosti vyjádřit svůj vlastní názor ohledně výběru výtvarných prací pro nástěnku. Je třeba mít na paměti, že většinou má závěrečné slovo sice učitel VV, nicméně jeho výběr děl může být žákovskými názory ovlivněn. Učitel může odhalit nové kvality děl, zjistit, jaká kritéria žáci u výtvarných prací preferují, zvážit své rozhodnutí. Výběr děl pro nástěnku do značné míry souvisí s hodnotícím procesem (jak bylo již popsáno v předchozí kapitole), proto se při výběru děl žáci učí na základě vlastních stanovených kritérií kriticky posoudit výkon nejen svůj, ale i svých spolužáků (ve srovnání s výkonem vlastním). Učí se na výtvarné práce kriticky nahlížet, odhalovat jejich kvality a nedostatky, poznávají své osobní preference a zároveň tím rozvíjejí i dovednost sebehodnocení.

Všichni dotázaní učitelé uvedli, že žákům dávají možnost v tomto procesu vyjádřit svůj názor. Uvedli nejrůznější taktiky, kterak výběr a hodnocení děl probíhá - tyto taktiky se liší podle věku žáků, stupně školy a jejího zaměření.

Robert Hořínek uvádí: *„Díla pro umístění na nástěnky si většinou vybírám sám (jakožto nástěnkář). Studenti však mají možnost se vzájemně vyjádřit ke svým dílům při společné prezentaci na začátku každé hodiny, kdy probíhá i společné hodnocení. V tomto případě mohou rozhodnout, komu se dílo povedlo, nakolik se mu podařilo vystihnout námět, mohou zhodnotit zobrazení, použitou techniku apod.“* Jak učitel dále uvedl, k hodnocení žáků při výběru prací pro nástěnku samozřejmě přihlíží. Zde probíhá hodnocení výtvarných prací a návrhy k jejich výběru pro nástěnku pomocí diskuze, kdy každý může otevřeně vyjádřit svůj názor. Jelikož studenti ISŠŽ jsou silně umělecky zaměřeni, měli by umět formulovat kritéria, kterých na pracích cení (např. technika, věrohodnost zobrazení atd.).

Barbora Uchytlová učí na ZŠ ve Zbůchu, kde pracuje i s malými žáky, proto zvolila zajímavou metodu, kterou žáci při výběru prací a jejich hodnocení využívají, a sice metodu barevných lístečků. K této metodě uvádí: *„Žáci mají možnost rozhodnout o umístění nebo neumístění díla na nástěnce v závěru hodiny, kdy lepi k dílům hodnotící papírky. Která díla získají nejvíce lístečků, bývají vystavena na nástěnce. Vybraní žáci mají možnost se slobodně rozhodnout, zda si přejí, aby jejich dílo bylo na nástěnce vystaveno, jejich rozhodnu-*

tí je třeba respektovat.“ Zde učitelka zvolila zábavnou formu, jak i ty nejmenší žáky aktivně zapojit do procesu výběru a hodnocení. Žáci mají pocit důležitosti, neboť si uvědomují závažnost hodnotící aktivity, a zároveň se tak již od nižších ročníků učí vyjádřit svůj názor a kriticky hodnotit nejen vlastní dílo, ale především díla spolužáků.

Miroslava Cempírková uvedla, že tuto poskytovanou možnost vyjádření vlastního názoru žáci v závěru hodiny využívají vždy s potěšením. *„Mohou tak svobodně vyjádřit svůj vlastní názor, zároveň mají pocit důležitosti, jelikož jsou to i oni, kdo rozhodují.“* Tato skutečnost jen potvrzuje, jak jsou žáci hrdí na to, že vystupují v aktivní roli - jsou partnery učitelů. Učitelka dále dodává: *„K rozhodování a hodnocení prací přistupují zodpovědně. Žáci (zejména ti starší) jsou schopni objektivně zhodnotit nejen práce ostatních, ale umí je i porovnat s prací vlastní, stanovit rozdíly, poučit se z chyb ostatních, stejně jako se inspirovat díly spolužáků.“*

Jana Andrejsková své žáky rovněž zapojuje do procesu výběru a hodnocení výtvarných prací. Podle jejích slov mají dostatek příležitostí otevřeně vyjádřit svůj názor a rozhodnout o umístění děl na nástěnce. Učitelka poznamenává: *„Nástěnky výtvarných prací vznikají společně se studenty. Studenti se na jejich tvorbě a instalaci sami podílejí, čímž je završen proces tvorby.“*

Z odpovědí učitelů je podstatné, že všichni poskytují žákům dostatečný prostor k tomu, aby se mohli aktivně zapojit do procesu tvorby nástěnek. Aktivní účast na tomto procesu hraje významnou roli při utváření osobnosti studentů (kritické nazírání tvorby druhých, tvorby vlastní, porovnávání a srovnávání prací → to vše vede ke kritickému nazírání světa obecně, rozvoj sebehodnocení). Žáci se naučí nejen vyjádřit vlastní názor, ale uvědomí si i subjektivní kritéria, která v případě výtvarných prací upřednostňují. Skutečnost, že účast na tvorbě nástěnky vítají s radostí a ochotně se zapojují, může poukazovat na vděčnost žáků, že je jim svěřena takováto důležitá role. Zároveň jak vyplývá z odpovědí učitelů, zodpovědnost, ke které jsou v tomto procesu povoláváni, si žáci dobře uvědomují.

5.4 ROLE OSTATNÍCH UČITELŮ V PROCESU TVORBY NÁSTĚNEK

Učitel VV a žáci nejsou jedinými dvěma stranami, které se podílí na procesu tvorby nástěnek. Podle odpovědí učitelů se na tvorbě nástěnek mohou dále podílet další učitelé VV na škole (spolupráce učitelů jednoho vyučovacího předmětu např. při instalaci výsledných prací v rámci výtvarných projektů) nebo ostatní kolegové z jiných oborů.

Nejčastěji z ostatních učitelů spolupracuje učitel VV při tvorbě nástěnky právě s dalšími ze svých kolegů z oborů (tj. s ostatními „výtvarkáři“), tedy pokud na škole více učitelů VV pracuje. Učitelé VV se takto společně podílejí především na tvorbě nástěnek na chodbách školy - ve „své“ třídě se každý z těchto učitelů VV vytváří nástěnky vlastní. Miroslava Cempírková k této otázce uvádí: *„Výzdoba nástěnek nejen ve třídách, ale i na školních chodbách je z převážné většiny výsadou učitelů VV na škole. Ti si vytváří nástěnky nejen každý zvlášť za sebe, ale mohou se na vytváření nástěnek také společně dohadovat. To se týká především školních nástěnek (pozn. - tj. nástěnek umístěných na chodbách školy), kde jsou mnohdy vystavována díla vznikající v rámci dlouhodobých projektů, kterým se věnovali všichni učitelé VV.“* I Jana Andrejsková, která vyučuje na téže škole (Gymnázium a SOŠPg v Čáslavi) souhlasí, že na tvorbě nástěnek umístěných na chodbách školy se podílí ve spolupráci se svými kolegy-učiteli VV. Učitelé VV se tak podle ní zasazují o umělecké zvelebení prostor školy a některých tříd (konkrétně myšleny třídy určené pro výuku VV, kde učitelé VV působí). Robert Hořínek uvedl, že na jejich škole zastává funkci nástěnkáře, proto o nástěnky (pozn. myšleno nástěnky výtvarně zaměřené) na škole pečuje pouze on sám, příp. pomáhá s tvorbou nástěnek ostatním kolegům z jiných oborů. Stejně tak je tomu i v případě Barbory Uchytílové, která rovněž o nástěnky ve škole pečuje převážně sama (přestože uvedla, že na škole funkce nástěnkáře zavedena není).

Všichni dotazovaní učitelé zmínili, že na tvorbě nástěnek ve škole se podílejí i ostatní kolegové („ne-výtvarkáři“). Nutno podotknout, že se jedná o tematické nástěnky umístěné ve třídách, kde probíhá obvykle výuka daného předmětu. Tyto nástěnky dokumentují určité odborné téma ve vybraném oboru - např. v rámci přírodopisu jsou to přírodovědné nástěnky prezentující některou třídu živočichů nebo rostlin atp. I ostatní učitelé si tak jsou vědomi některých nesporně pozitivních funkcí, které školní nástěnky všeobecně (nejen ty výtvarné) poskytují. Učitelé VV uvedli, že ačkoliv se o tyto nástěnky svých kolegů nestarají, jsou často žádáni o radu při procesu tvorby, příp. o doplnění nástěnek

výtvarnými pracemi, které s daným tématem určitým způsobem korespondují. Dotazování učitelé VV těmto kolegům z jiných oborů pomáhají především radou.

Zvláštní oblastí v rámci prezentace studentských výtvarných prací jsou internetové nástěnky, na nichž se podílí nejen učitelé VV (kteří dodávají obrazový materiál a informace o tvorbě - námět, technika atd.), ale mnohdy hlavně učitelé předmětů, jako jsou např. informační technologie. Ti se starají o správu školních webových stránek, o aktualizaci obsahu internetové nástěnky a pečují o umístění učitelů VV poskytnutého materiálu a informací o tvorbě na stránky školy. Roli těchto učitelů informačních technologií zdůraznila Miroslava Cempírková, která uvedla: *„Škola vystavuje díla studentů (zejména co se týká dlouhodobých projektů) na webových stránkách školy - díla vybírají učitelé VV sami, na stránky je potom umísťuje správce školních webových nástěnek - učitel IVT.“*

V rámci tvorby výtvarných nástěnek dochází ke spolupráci s ostatními učiteli VV, zejména v případě dlouhodobých projektů, na kterých všichni učitelé VV spolupracují. Učitelé se poté domlouvají na způsobu prezentace, na celkové vnější podobě nástěnky, možnostech uspořádání děl na výstavní ploše a dalších věcech provázejících proces tvorby.

Odpovědi dotázaných učitelů ukázaly, že by bylo chybou považovat výzdobu školy pouze za výsledek práce jednoho učitele VV a případně žáků. Jak je vidět, do procesu tvorby školních nástěnek všeobecně je zapojeno mnohem více lidí - ať již ze stejného oboru nebo oborů různých.

5.5 PRAVIDLA A ZÁSADY PRO TVORBU NÁSTĚNEK

Na základě výpovědí dotázaných učitelů v rámci výzkumu je možno napsat, že pro tvorbu nástěnek ve VV neexistují žádné směrnice ani normy, které by tuto činnost nějakým způsobem upravovaly. V podstatě je vše ponecháno plně v režii učitelů VV. Jana Andrejsková k této problematice uvádí: *„Tvorba nástěnek je ponechána v režii učitelů, zcela na jejich čistém vědomí a svědomí. Učitelé sami jsou zodpovědní za nástěnky - za jejich výzdobu, obměnu obsahu.“* Stejného názoru je rovněž Miroslava Cempírková, která v odpovědi na tuto otázku odpověděla: *„Učitele VV neomezují žádná pravidla. Vše je po-*

necháno na jejich výběru. Je vítána hlavně pokud možno častá obměna výzdoby nástěnek.“ To samé potvrzuje zároveň i Barbora Uchytlová, která uvedla, že jako učitelka si vytváří nástěnky zcela podle vlastních představ a záměru. Nikdo jí nestanovuje žádné parametry ani předpisy, kterých by se měla držet.

Jediným závažným hlediskem, na které musí učitelé při tvorbě nástěnek brát ohled, je zásada bezpečnosti. Ve škole by nemělo být nikdy ohroženo zdraví studentů ani ostatních pracovníků školy. Řada z nás si jistě vybaví nejrůznější případy pádu nástěnky (ať již pád samovolný nebo způsobený nejrůznějšími šarvátkami v době přestávek, příp. samotného vyučování), naštěstí většinou jen té polystyrenové, která nezpůsobila žádnou závažnou újmu na zdraví. V dnešní době, kdy jsou využívány pouze polystyrenové nástěnky v menší míře a učitelé používají nové způsoby prezentace výtvarných prací, je toto hledisko obzvláště důležité. Případný pád pasparty umístěné mezi skla by mohl zapříčinit řadu závažných úrazů a zranění (vzhledem k využitému materiálu - sklu). Ohled na zásadu bezpečnosti uvedli všichni učitelé bez rozdílu jako jediné hledisko, které musí být při tvorbě nástěnek bezpodmínečně dodržováno. Musí dbát na vhodné upevnění instalace a její umístění tak, aby nedošlo k žádnému zranění. To se týká nejen klasických nástěnek vázaných na stěnu třídy/chodby, ale také instalací objemnějších, prostorových děl (plastiky, kachle, loutky atd.).

Robert Hořínek uvedl k pravidlům bezpečnosti podrobněji: *„Tvorba nástěnek se řídí pravidly VOZP, která dbají především na bezpečnost při umísťování nástěnek a prací. Např. na chodbě nesmí být vystavovány sochy nebo být umístěny stojany s díly, jelikož chodby představují únikovou cestu. Výše jmenované předměty vystavené na chodbách by např. v případě požáru blokovaly únik.“* Tyto zásady by měli mít učitelé VV při instalaci nástěnek na paměti. Je třeba zabránit jakémukoliv zranění, pádu nástěnky a myslet na možné nenadálé situace, které mohou na škole nastat (např. již výše jmenovaný požár). Robert Hořínek rovněž uvedl, že na ISSŽ pracuje učitel, který je o těchto pravidlech poučen - tento učitel poté na dodržování zásad bezpečnosti při tvorbě nástěnek dohlíží. Dodržování bezpečnostních pravidel je na škole kontrolováno - kontrola přichází čas od času, nepravidelně. Ostatní učitelé o případných bezpečnostních kontrolách žádné informace neuvedli.

ZÁVĚR

Cílem celého předchozího bloku bylo na základě výsledků mého výzkumu popsat současný stav nástěnek v českém školství - jejich vzhled, funkce, proces tvorby a celkově přístup učitelů VV k tomu prostředku.

Z odpovědí dotazovaných učitelů jasně vyplynulo, že nástěnky skrývají veliký potenciál, je s nimi zcela přirozeně (i přes negativní zkušenosti) v rámci výtvarné výchovy pracováno, tvoří tak nedílnou součást výchovně vzdělávacího procesu. Nicméně pro učitele VV nástěnka zůstává jakýmsi „tichým společníkem“ - jako taková nadále visí na stěnách školních chodeb a tříd, je s ní pracováno, nicméně spíše intuitivně, nikoliv cíleně a systematicky. Její hlavní funkcí zůstává především funkce estetická, kterou většinou učitelé ve výzkumu jmenovali na prvním místě (hlavním úkolem zůstává především zkrášlování interiéru). Její další možnosti nebývají explicitně využívány. Další funkce nástěnek nadále působí, ale pouze svou čistou přítomností. Jejich edukativní nebo hodnotící potenciál (což jsou v rámci školního prostředí a pro potřeby výtvarné výchovy důležité funkce) nebývá záměrně a systematicky využíván. Pro nezasvěcené diváky (diváci mimo třídu, školu) chybí výkladový a reflektivní rámeček, který by působil cíleně a otevřeně na kognitivní funkce diváků.

Pro pochopení toho, proč tomu tak je a jak dobře využít možnosti nástěnky, je nejprve nutné dobře porozumět, jak nástěnky fungují v systému tvorby významu směrem k autorovi a divákovi. Toto porozumění potom může vést k cílenějšímu využívání nástěnky jako dalšího edukativního činitele (tzv. „aktivního spojence“) ve výchovně vzdělávacím procesu. A stejně tak i k pochopení, jak neefektivněji zkoordinovat estetickou funkci nástěnky s její edukativní funkcí, jak dobře využít nástěnky jako působivé reklamy na výtvarnou výchovu a vizuální kulturu.

Přiblížení potenciálu nástěnek se věnuje následující blok. Pro cílenější a systematické využití nástěnek ve výchovně vzdělávacím procesu spatřuji následující kapitoly jako stěžejní.

6 POTENCIÁL NÁSTĚNEK

6.1 NÁSTĚNKY JAKO VIZUÁLNÍ ZNAK

Jelikož nástěnky figurují ve školním prostředí, je žádoucí, aby jako takové přispívaly ke vzdělávání a výchově žáků. **Výchovná a vzdělávací funkce** jsou jedny z hlavních, které byly dotazovanými učiteli jmenovány. Učitelé zdůraznily jejich důležitost nejen ve vztahu ke školnímu prostředí (které má vychovávat a vzdělávat), ale i ve vztahu k rozvoji osobnosti žáků. Z tohoto důvodu je třeba pohlížet na nástěnku jako na vizuální znak, jehož prostřednictvím dochází ke komunikaci nástěnky s divákem, a pochopit, jakým způsobem se utváří konkrétní význam směrem k divákovi. Tím mohou být nástěnky cíleně a systematicky využívány ve vztahu k výše jmenovaným funkcím.

6.1.1 CO JE TO ZNAK?

*„Komunikování spočívá v přenosu významů mezi lidmi pomocí znaků.“*⁷ Na základě této definice je třeba i na nástěnky pohlížet jako na znaky, které nějakým způsobem oslovují své okolí - působí na naše myšlení, představivost, vybízejí nás k činům, vzbuzují v nás konkrétní emoce atd.

*„Zpráva je tvořena znaky, jejichž výběr a uspořádání, tj. text, je určen tím, co chce expedient sdělit a jaký použije kód. Na základě kódování se tedy formují znakové struktury, zprávy, které nesou sdělení obsahující informaci.“*⁸ Zjednodušeně můžeme říct, že nejen nástěnky samotné, nýbrž i vystavené výtvarné práce a další informace představují znaky, které jsou nositeli určité informace - např. o použité technice, jsou v něm vzbuzované určité emoce, je oslovován a vybízen k vlastní samostatné tvůrčí aktivitě.

*„Znak je něco (většinou hmotného, není to však podmínkou), co zastupuje ve vědomí alespoň jednoho subjektu něco jiného než pouze sebe sama.“*⁹ Stejně tak je ale nástěnka hmotným zástupcem – výsledkem – procesu toho, co se v hodinách děje.

Nástěnka je znakem přirozeným - její tvorba vyplývá z přirozené potřeby učitele a žáků ukázat výsledky edukačního a tvůrčího procesu ostatním, tak trochu se i „pochlubit“ vlastním úspěchem, stejně jako z přirozené potřeby zvelebovat si okolní prostředí pro

⁷ Kulka, Jiří: *Psychologie umění*. SPN, Praha 1991, 435 s., ISBN 80-04-23694-4, citace s. 219 - 220

⁸ Kulka, Jiří: *Psychologie umění*. SPN, Praha 1991, 435 s., ISBN 80-04-23694-4, citace s. 220

⁹ Kulka, Jiří: *Psychologie umění*. SPN, Praha 1991, 435 s., ISBN 80-04-23694-4, citace s. 220

navození příjemnější atmosféry. V době socialismu byla však nástěnka jasným umělým znakem - znakem přísně zavedeným, svázaným řadou společenských pravidel a konvencí, využívaným pro podporu socialistické ideologie. Nástěnka se tehdy (nejen) pro učitele stala obávaným a mnohdy nenáviděným symbolem tohoto historického období v dějinách českých zemí. Na základě výsledků mého výzkumu lze z tohoto důvodu usuzovat na současnou problematiku ve využívání tohoto prostředku.

„Hlavní funkcí znaku je přenášení významů, informování, zaměření mysli k něčemu. Znakem se tedy může stát jakýkoliv materiální předmět, jeho vlastnost nebo i událost, jestliže slouží při dorozumívání jako prostředek přenosu nějakého obsahu lidského vědomí. Jako význam vystupují tedy myšlenky, city, postoje, představy a jiné psychické obsahy.¹⁰“ Vztaženo k nástěnkám, informují tyto okolí o průběhu edukačního procesu v předmětu výtvarná výchova, jsou nositeli informace o uplatněné technice, námětu hodiny, informují o zdařilosti práce, ale především je jejich hlavním posláním zprostředkování významného poselství okolí: a sice, že výtvarná výchova, bez ohledu na současný ambivalentní názor laické veřejnosti na výtvarné umění, má pro život člověka stále velký význam a smysl. Upozorňují nejen na estetickou funkci umění, ale i na přirozenou potřebu člověka tvořit a prožívat uspokojení z vlastní tvorby.

Teorií znaků se blíže zabývá věda zvaná sémiotika. V jejím rámci vznikly nejrůznější teorie znaků. Mezi známé patří např. trojúhelník reference Ogdena a Richardse, dále teorie znaku podle Saussura nebo Morrise.

6.1.2 PEIRCOVA TYPOLOGIE ZNAKU

Jednou z nejznámějších teorií znaku je teorie podle **Ch. S. Peirce**. Jeho typologie je trojčlenná (3 hlavní komponenty) a vychází ze vztahů mezi znaky a denotáty (pozn.: denotát = to, co znak označuje, k čemu dokazuje). Tyto vztahy jsou založeny na podobnosti znaku s nějakou realitou, k níž je odkazováno, na logické souvislosti nebo na základě dohody, konvence (zde nemusí být souvislost žádná).

Peirce rozlišuje 3 typy znaků, a sice ikony, indexy a symboly.

¹⁰ Kulka, Jiří: *Psychologie umění*. SPN, Praha 1991, 435 s., ISBN 80-04-23694-4, citace s. 221

IKONY

„Pro ikonické znaky je charakteristická podobnost mezi nositelem znaku a jeho významem. Proto se v češtině jednoduše hovoří o obrazech věcí a událostí. Ikonické zastupování je nejzřejmější u realistické krajinomalby nebo u fotografie. Ikoničnost se neustavuje jen na základě dokonalé shody, nýbrž i podobnosti a analogie.¹¹“

Z hlediska výzkumu k této práci vztaženo k výtvarnickým nástěnkám, lze o nich říci, že fungují jako ikon pro konkrétní dění v hodinách VV. Je zprávou o obsahu hodin, použité technologie, výsledků, které z nějakého důvodu (zjevného či nevyjádřeného) stojí za prezentování.

INDEXY

Jiří Kulka ve své publikaci definuje indexy jako *„takové znaky, u nichž jde rovněž o objektivní souvislost, která se tentokrát zakládá na vztahu příčiny a účinku, někdy jen na věcné souvislosti nebo vztahu části a celku. Indexy poukazující k psychickým stavům a emocím se nazývají výraz (exprese)¹².“*

Na základě této definice by bylo možné pohlížet na nástěnky jako indexy, kde za příčinu lze označit potřebu prezentace výsledků edukačního výtvarného procesu a jako důsledek pozitivní výtvarné formování příp. diváků. Nástěnky odkazují k výtvarné aktivitě, která v rámci hodiny proběhla, a jejich úkolem je (mimo jiné) především působit motivačně na diváky tak, aby na základě vlastní probuzené potřeby seberealizace a probuzených estetických potřeb je obsah nástěnek přiměl k samostatné výtvarné aktivitě. Nástěnky jako indexy fungují pro učitele VV - jsou pro ně důležitým znakem, který poukazuje na výtvarnou aktivitu, která v jejich hodině proběhla, a skrze prezentaci těchto prací by měly posloužit jako prostředek podněcující vlastní výtvarnou aktivitu u co největšího množství diváků. Pro žáky na úrovni indexu nástěnky představují, že dané prezentované práce jsou něčím významné. Zde právě „otevřená“ složka vysvětlení – proč jsou významné – utváří, jak moc mohou nástěnky na žáky cíleně na úrovni indexu působit (že se jedná o nejlépe zpracovanou technologii, originalitu projevu, či naopak jako příklad toho, jak něco nedělat ...).

¹¹ Kulka, Jiří: *Psychologie umění*. SPN, Praha 1991, 435 s., ISBN 80-04-23694-4, citace s. 230

¹² Kulka, Jiří: *Psychologie umění*. SPN, Praha 1991, 435 s., ISBN 80-04-23694-4, citace s. 230

SYMBOLY

Symbole definuje Jiří Kulka ve své publikaci následovně: Jedná se o „*znaky, které vznikají na podkladě konvencí, a proto se také nazývají konvencionálními znaky. Předností symbolů je, že jsou s to nést i velmi abstraktní myšlenky.*“¹³

Jak porozumět nástěnkám na úrovni symbolů je nejproblematictější. Zde vystupuje samotný společensko-kulturní význam nástěnek pro společnost a jeho historicko-spoolečenské kontexty¹⁴ a stejně tak je i nutná znalost dohody mezi pedagogem a žáky a školou jako institucí, co vlastně nástěnky pro danou třídu, školu i výtvarnou výchovu znamenají.

6.1.3 ZÁVĚR

Se školními výtvarnými nástěnkami přichází do styku následující skupiny diváků: žáci, učitel VV, ostatní učitelé-kolegové, rodiče, širší veřejnost (ostatní návštěvníci školy). Aby bylo možné kvalitně poučeně (ne intuitivně) porozumět, jakým způsobem se utváří význam nástěnek na jednotlivých úrovních ikon-index-symbol pro jednotlivé kategorie diváků, bylo by nutné provést hloubkový kvalitativní výzkum tohoto tématu. Pro to, abychom však plně pochopili jednotlivé úrovně znaků vztažené k výtvarným nástěnkám, by bylo třeba hlubší a podrobnější zkoumání - nejen teoretické zkoumání z hlediska sémiotiky, ale také praktické zkoumání, jak je s nástěnkami z hlediska vizuálního znaku nakládáno a jaké vztahy mezi tímto znakem, učitelem VV (tudíž tvůrcem nástěnky) a diváky panují.

Tento typ výzkumu však již nebyl předmětem mé DP a je již nad její možnosti. Na druhou stranu považuji toto zjištění za zcela zásadní k dobrému pochopení tématu nástěnek a hlavně k možnostem jejich explicitního využití pro edukační proces ve VV.

¹³ Kulka, Jiří: *Psychologie umění*. SPN, Praha 1991, 435 s., ISBN 80-04-23694-4, citace s. 230

¹⁴ Z pohledu symbolu lze říci, že nástěnky odkazují především starší ročníky do doby socialismu, kdy jejich tvorba byla podmíněna konvencí, dohodou, ba přímo příkazem shora. Zejména pro učitele VV, kteří tuto dobu silné ideologie zažili a s nástěnkami z tohoto období dějin mají své zkušenosti, je náročné pominout tuto neblahou symboliku těžkých časů (což ukázaly odpovědi učitelů, kdy někteří slovo nástěnky raději dále už nepoužívají). Odkaz na mnohdy negativní vzpomínky způsobil, že ačkoliv si učitelé VV uvědomují důležitost nástěnek jako nástroje v rámci výuky výtvarné výchovy, přesto se zdráhají jej plně využít v edukačním procesu.

6.2 NÁSTĚNKY JAKO ZVLÁŠTNÍ DRUH HODNOCENÍ

Na základě výzkumu prováděného v rámci diplomové práce bylo odhaleno, že nástěnky z pohledu učitelů, ale i žáků, jsou považovány za významný prostředek hodnocení ve VV. Přestože explicitně tato **hodnotící funkce** nebyla učiteli často přímo zmiňována, z jejich odpovědí vyplynulo, že s nástěnkami jako prostředkem hodnocení běžně pracují.

6.2.1 PŘÍSTUP UČITELŮ K TOMUTO TYPU HODNOCENÍ

Než začneme pohlížet na nástěnku jako na prostředek hodnocení je důležité si vysvětlit, co to vlastně hodnocení je. Podle definice od J. Slavíka je hodnocení „*porovnávání něčeho s něčím, při kterém rozlišujeme lepší od horšího a vybíráme lepší, nebo se snažíme najít cestu k nápravě či alespoň zlepšení horšího.*“¹⁵ Učitelé ve většině případů práce pečlivě vybírají. Jsou nuceni provést proces hodnocení, do kterého podle svých slov většinou zapojují i své žáky (z důvodu rozvoje jejich osobnosti a aktivní spoluúčasti na výchovně vzdělávacím procesu). Potom jsou na nástěnkách umístěna z pohledu učitele a studentů ta „nejlepší“ díla. Hodnocení toho, co je „nejlepší“ se odvíjí od učitelových kritérií hodnocení, která by měl sdělit žákům vždy před začátkem jejich tvorby (viz následující kapitola o kritériích hodnocení). Tvorbě nástěnky tedy předchází proces hodnocení, na nástěnkách samotných jsou prezentovány výsledky tohoto hodnotícího procesu. „*Při hodnocení porovnáváme objekt neboli předmět hodnocení buď přímo s jiným srovnatelným objektem, anebo s nějakým ideálním vzorem či normou.*“¹⁶ V případě hodnocení výtvarných prací je hodnocen přímo výsledný produkt umělecké činnosti.

Vystavená díla ukazují ostatním žákům, jak by měl požadovaný výsledek (zejména práce s technikou) vypadat a mohou vývoj výtvarného zobrazení jednotlivce posunout o kus dopředu. Robert Hořínek k této problematice řekl: „*Nástěnky slouží mimo jiné i jako určitý druh vyznamenání - jsou zde vystavovány zdařilé práce, které slouží ostatním jako určitý vzor. Tento vzor nemusí být bezpodmínečně dodržován, ale může posunout studentskou tvorbu dopředu - student ví, jak by mělo asi jeho dílo vypadat tak, aby bylo považo-*

¹⁵ Slavík J.: *Hodnocení v současné škole. Východiska a nové metody pro praxi*. Portál, Praha 1999, 192 s., ISBN 80-7178-262-9, citace čerpána ze s. 15

¹⁶ Slavík J.: *Hodnocení v současné škole. Východiska a nové metody pro praxi*. Portál, Praha 1999, 192 s., ISBN 80-7178-262-9, citace čerpána ze s. 16

váno za kvalitní. Student tak může pracovat na vylepšení své techniky.“ Nutno podotknout, že tento učitel vyučuje na škole výtvarného zaměření, kde správnost zobrazení (realističnost) a ovládnutí techniky kresby, malby a dalších hraje ve studiu významnou roli. Role nástěnek jako hodnotícího prostředku je v tomto případě vysoká. Miroslava Cempírková např. poukazuje na skutečnost, že na nástěnky neumísťuje pouze ta „nejlepší“ díla, ale i díla průměrná, která však dokumentují pokrok jednotlivce v rámci výtvarné tvorby. Jinak by totiž na nástěnkách vysívala neustále díla jedněch a těch samých žáků. Barbora Uchytlová mnohdy umísťuje na nástěnku všechny práce žáků - prací např. nevzniklo tolik (není tudíž z čeho vybírat) nebo nechce někoho upřednostnit, aby to druhému nebylo líto. K problematice využití nástěnek jako hodnotícího prostředku dále uvedla: „Když je více obrázků, než by se vešlo na nástěnku, přistoupím ke kroku, kdy celá třída vyhodnocuje. Žáci k dílům, která jsou z jejich pohledu zdařilá, lepší barevné papírky. Používám nejčastěji zelené - ANO (pozn. dílo se studentovi líbí), někdy i červené - NE (pozn. toto dílo se nelíbí). Každý přilepí papírek k tomu obrázku, který se mu líbí. Které dílo má nejvíc zelených lístečků, to je vyvěšeno.“

Podle odpovědí učitelů je zcela patrné, že si hodnotící funkci nástěnek (vnímanou i samotnými žáky) intuitivně dobře uvědomují a podle toho s nástěnkami i pracují. Jana Andrejsková ve své odpovědi na otázku, zda s nástěnkami vědomě pracuje jako s hodnotícím prostředkem, uvedla: „S výstavkou výtvarných prací pracuji naprosto vědomě jako s prvkem hodnotícím, výchovným a estetickým.“

6.2.2 NÁSTĚNKY JAKO HODNOCENÍ Z POHLEDU ŽÁKŮ

V rámci výzkumu byly žákům položeny dvě základní otázky:

1. Vnímají nástěnku jako určitý druh hodnocení? Pokud ano, proč?
2. Pokud něčí dílo visívá na nástěnce častěji, znamená to podle nich, že je dotyčný „lepší“ ve VV (tzn. má větší výtvarné nadání)?

Hlavním smyslem těchto otázek bylo zjistit, zda i žáci vnímají nástěnky jako prostředek hodnocení jejich výtvarných prací a nakolik je podle nich četnost vystavených prací žáka potvrzuje výtvarný talent dotyčného.

Dotazovaným žákům bylo v průměru 16 let, u odpovědí je tedy nutno počítat s vlivem pubertálního vývoje osobnosti jednotlivců. Puberta se projevuje ve všech sférách jednání a osobnosti žáka, proto i v jeho přístupu k výtvarnému umění, vlastní výtvarné činnosti, stejně jako hodnocení jejích výsledků. Z tohoto hlediska se dala v některých odpovědích odhalit ona pro pubertu charakteristická lhostejnost: žáci si nástěnek nevšímají, o výtvarné umění se nestarají, nechtějí vědět, kdo je autorem vystavených děl apod. Lhostejnost je považována za typický projev puberty, který do jisté míry souvisí se sebepojetím, přeceňováním či podceňováním, primárním zaměřením na vnímání vlastní osoby.

Celkově byly odpovědi žáků do značné míry ovlivněny jejich zájmem o výtvarné umění a vlastní výtvarnou činnost. Co se týká první otázky: žáci, kteří se výtvarné výchově věnují s radostí, protože jim výtvarná aktivita přináší uspokojení a radost, považují nástěnky za důležitý prostředek hodnocení. Jejich odpovědi byly zatíženy mnohdy subjektivitou - poukazovali na skutečnost, že pokud jejich výtvarné dílo visí na nástěnce, pokládají to za poctu, určité vyznamenání. Znamená to, že učitel si jejich výtvaru váží, oceňuje kvality výtvarného díla (uvedena byla např. propracovanost, dobře zvládnutá technika, věrnost zachycení) a chce, aby dílo mohli obdivovat i druzí¹⁷. Žáci ve svých odpovědích k první otázce zdůraznili rozdílnost váhy tohoto druhu hodnocení na různých stupních školského systému. Řada z nich poukázala na skutečnost (opět většinou ze subjektivního hlediska), že na základní škole (především 1. stupeň) má hodnocení výtvarné práce prostřednictvím jejího vyvěšení na nástěnku pro malého žáčka velikou cenu a váhu, vystavení práce je pro ně silným důkazem jejich úspěšnosti, nadání. Na vyšších stupních školské soustavy (2. stupeň ZŠ, SŠ) jsou si již žáci většinou vědomi svých předností a nedostatků, zaměřují se na ty předměty, které jim jdou, a s neúspěchem se dovedou vyrovnat. Proto pro ně i hodnocení v rámci VV v té podobě, kdy jejich výtvarná práce nevisí na nástěnce, již nehraje přílišnou roli - mnohdy podle hesla: nedaří se ve VV, daří se jinde.

Co se týká druhé otázky (zaměřena na souvislost mezi četností vyvěšených prací a výtvarným talentem): většina žáků považuje častý výskyt něčí práce na nástěnce za známku toho, že dotyčný má veliký výtvarný talent. Z jejich pohledu by na nástěnce měla viset

---

¹⁷ Viz odpověď anonymního studenta v rámci dotazníku: „Souhlasím, že když bude můj obrázek viset na nástěnce, budu si myslet, že je obrázek dobrý, a proto je hoden toho, aby ho viděli i ostatní žáci/lidé. Určitě si myslím, že je to i dobrá motivace k další aktivitě, i kdyby měl viset jen na třídní nástěnce.“

jen „dobrá“ díla (nejen jako motivace, ale vztaženo i k estetické funkci nástěnek), proto považují za logické, že učitel VV na nástěnky vyvěšuje ta „nejlepší“ a nejzdařilejší díla. Zároveň si však jsou žáci vědomi subjektivity tohoto hodnocení a také vědí, že vystavení něčí práce ještě neznamená, že jeho dílo je výborné - přestože práce je průměrná, učitel může takto ocenit jeho pokrok.

6.2.3 UČITELSKÁ KRITÉRIA HODNOCENÍ

Podle čeho však učitel VV společně se žáky stanovují, které práce jsou zdařilé - tudíž hodné vystavení - a které nikoliv? Hodnocení je značně subjektivní záležitostí, proto je třeba pro jeho průběh stanovit určité základní vlastnosti, na které bude při hodnocení brán zřetel - tzv. kritéria hodnocení.

Kritérium hodnocení definuje Slavík jako *„název pro vlastnost, která se vyskytuje u více rozmanitých objektů (pozn. v našem případě vztaženo na různá výtvarná díla), ale případ od případu nabývá různé hodnoty (pozn.: např. technická stránka díla → někdo techniku ovládá lépe, jiný hůř). To znamená, že onu určitou a pro nás závažnou vlastnost objekt buď má, nebo nemá, nebo ji má pouze v nějaké míře - a podle toho je hodnocen. Například žák může být v určitém okamžiku hodnocen jako velmi tvořivý, málo tvořivý nebo - je-li to vůbec možné - jako netvořivý (pozn.: autorem uváděný příklad konkrétně pro předmět Výtvarná výchova).“*¹⁸ Jak sám autor dále uvádí, kritéria jsou pro více objektů - v našem případě pro výtvarné práce žáků - společná a umožňují jejich vzájemné porovnávání, které je důležitou součástí hodnocení.

Úkolem učitele VV je seznámit žáky již na začátku jejich výtvarné tvorby s tím, jaká kritéria by měla být při práci dodržena a na která bude brán ohled při závěrečném hodnocení. Dotazovaní učitelé uvedli, že se konkrétně zaměřují např. na originalitu práce (různorodost, nápaditost), technické zpracování, barevnost, kontrast struktur a světla-stínu, pokrok jednotlivce v tvorbě, vystižení struktury materiálu apod. Tato kritéria jsou závislá na druhu výtvarné práce. Stanovení těchto kritérií umožňuje při závěrečném hodnocení prací nepodlehnout povšechnému dojmu, tj. **holistickému typu hodnocení** (typické zvolá-

¹⁸ Slavík J.: *Hodnocení v současné škole. Východiska a nové metody pro praxi*. Portál, Praha 1999, 192 s., ISBN 80-7178-262-9, citace čerpána ze s. 41

ni: Jé, to je hezké!¹⁹). Stanovení kritérií umožňuje hlubší, **analytické hodnocení** výtvarných prací na základě právě výše stanovených kritérií. Kritéria naznačují, na co je třeba se zaměřit, žáci při hodnocení vědí, kde je třeba se případně zlepšit, a znají důvod, proč třeba právě jejich dílo nebylo pro nástěnku vybráno.

Sdělením těchto kritérií před začátkem samostatné tvůrčí činnosti žáků a jejich zohlednění při následném společném hodnocení výtvarných prací a jejich výběru pro nástěnku učitel VV žákům zprostředkovává důležité hodnoty v rámci výtvarného umění. Na základě těchto hodnot jsou poté oni sami schopni kriticky přistupovat k výtvarným pracím vystaveným na nástěnkách a výtvarnému umění celkově, vědí, na co by se měli při vlastním hodnocení zaměřit.

6.2.4 ZÁVĚR

Jak dokazují výsledky výzkumu, učitelé, stejně jako jejich žáci, si dobře uvědomují roli nástěnek jako hodnotícího prostředku. Hodnotící funkce pak představuje jeden z hlavních důvodů, proč klasické nástěnky ze škol nikdy nevyjmí. To dokazuje např. i odpověď Roberta Hořínka: *„Od klasických nástěnek nejspíš upuštěno prozatím rozhodně nebude, jelikož práce studentů (pozn. nejen) uměleckých oborů bude neustále třeba vystavovat - z důvodu motivace a jako způsob oceňování děl. Klasické nástěnky si neustále uchovávají určité přednosti, díky nimž se vyplatí je ještě nadále zachovávat.“*

Přesto se však zdá, že aby učitelé mohli využívat obrovský potenciál nástěnek, bylo by třeba s nástěnkami jako prostředkem hodnocení i cíleněji pracovat. Z odpovědí učitelů bylo mnohdy znát, že nástěnky jako prostředek hodnocení využívají jaksi intuitivně, bez systematické a cílené spolupráce s tímto nástrojem, čímž dochází k oslabení výsledného hodnotícího efektu.

Pro bližší stanovení podmínek, kdy by se nástěnka ve VV mohla stát systematickým hodnotícím předmětem, by bylo třeba tuto oblast hlouběji prozkoumat. Cílem této práce je poukázat na tuto problematiku a navrhnout možné případné zaměření pozornosti na zlepšení a cílené zacházení s nástěnkami jako s hodnotícím prvkem.

¹⁹ Tomuto hodnocení podléhají především studenti sami. Zvolání převzato z vlastní zkušenosti z praxe při výuce výtvarné výchovy.

6.3 NÁSTĚNKY - REKLAMA NA VÝTVARNOU VÝCHOVU?

Nástěnky tvoří nedílnou součást výuky výtvarné výchovy na školách. Podle odpovědí dotazovaných učitelů je vnímána především jejich **estetická funkce**. Položme si proto otázku: může být na nástěnky nahlíženo jako na určitý druh reklamy na výtvarnou výchovu?

Na začátek je potřeba si říci, jaké jsou hlavní znaky reklamy. Reklama jako taková by v první řadě měla upoutat pozornost diváka, prezentovat mu určitý výrobek a tak udržet jeho zájem o daný výrobek, značku a oblast, ze které výrobek pochází (kosmetika, potraviny, oblečení apod.).

A jakpak je to s nástěnkami? Jejich prvním úkolem je upoutat co nejlépe pozornost diváka (žáků, ostatních učitelů, rodičů, veřejnosti) - stejně jako reklama. Dalším jejich úkolem je prezentovat „výrobek“ vytvořený v rámci VV (v případě nástěnek jsou těmito výrobky výtvarné práce žáků) a tím udržet zájem o tento předmět. Stejně tak i reklama prezentuje určitý výrobek a snaží se udržet zájem spotřebitelů o oblast, ze které prezentovaný výrobek pochází (např. dekorativní kosmetika). Z tohoto důvodu považuji za smysluplné, nahlížet na nástěnky jako na reklamu na výtvarnou výchovu, a z tohoto důvodu je třeba s tímto nástrojem v hodinách VV cíleně pracovat, aby se tak nástěnka nebyla pouze „tichým společníkem“, který visí na chodbách a dodává školním prostorám barvu. Nástěnka by se tak měla stát aktivním spoluhráčem, kterého lze využít tak, aby jeho působení vedlo k požadovanému výsledku. Nástěnku-reklamu lze tak využít k podpoře pozitivního přístupu k výtvarné výchově a celkovému rozvoji osobnosti člověka jako kulturní bytosti.

Proto považuji za důležité znát všeobecně vlivy reklamy na psychiku diváka.

6.3.1 PSYCHOLOGIE REKLAMY

Aby reklama byla úspěšná, je rozhodující především intenzita vyvolání pozornosti. Stejně tak i nástěnka - pokud svým obsahem nebo netradičním řešením neupoutá pozornost diváka (studenta, učitelů, rodičů, veřejnosti), potom se mívá účinkem. Diváci kolem ní lhostejně projdou, nevšímají si jí a ona tak nemůže na ně působit.

Důležité je upoutat proto pozornost diváků. Jak vyplynulo z odpovědí učitelů, nejčastěji tím docílí např. netradičním řešením nástěnky, zajímavým námětem nebo zvláštní technikou, která byla při tvorbě použita. Školní nástěnka jako reklama se neobrací pouze

na žáky a učitele ve škole, nýbrž i rodiče při třídních schůzkách, stejně jako širokou veřejnost (v případě veřejných školních výstav nebo internetových nástěnek, přístupných kterémukoliv uživateli internetu). Nástěnky působí na motivaci diváků si danou techniku nebo zpracování námětu vyzkoušet. Miroslava Cempírková uvádí: „*Netradiční řešení instalace výtvarných děl zaujme již na první pohled - využívají se např. prkna zavěšená v prostoru, silonové vlasce pro instalaci do prostoru, šňůry na prádlo s kolíčky, využití stěn a obložení chodeb, batikované textilní podklady ...*“ Pro reklamu, stejně jako pro nástěnku, je důležité, aby se o ní mluvilo - znamená to, že totiž zaujala pozornost diváků. Jana Andrejsková uvádí: „*Žáci (ale i rodiče při školních schůzkách) si nástěnek všímají, díla hodnotí, porovnávají. Někteří přijmou nástěnku jako inspiraci, když si pak buď sami, nebo společně celá třída, přejí vyzkoušet nějakou novou techniku nebo zpracovat zajímavý námět.*“

6.3.2 O REKLAMĚ, NÁSTĚNKÁCH A LIDSKÉM VNÍMÁNÍ

Nástěnky, stejně jako reklama, jsou úzce závislé na lidském vnímání, především na vnímání **zrakovém**. Zrak je totiž při vnímání reklamy zaměstnáván nejčastěji (svou roli hraje vnímání tvarů, velikosti, vzdálenosti, barev). Jitka Vysekalová definuje ve své publikaci Psychologie reklamy vnímání jako „*proces motivovaný potřebami a postoji spotřebitele s uplatněním principu selekce, uskutečňované recipientem.*“²⁰ Autorka dále poukazuje na skutečnost, že sdělení, které je v reklamě obsaženo, je konfrontováno s potřebami, postoji, stejně jako zájmy jedince a tak dochází k selekci. Zároveň se sdělení dostává do vztahu k motivaci jedince, je dále konfrontováno s jeho osobnostními vlastnostmi. Nástěnky jsou schopny upoutat pozornost procházejícího diváka, což vede k následné selekci - podle potřeb, postojů a zájmů se divák zaměřuje pouze na určitá vystavená umělecká díla (příp. informace), která jsou pro něj z výše uvedených hledisek důležitá. Ostatní pomíjí. Zároveň tak nástěnka působí jako motivace, jako jakási „*hnací síla*“, která jej v ideálním případě vyburcuje k vlastní samostatné výtvarné aktivitě.

Podle výsledků rozhovorů jsou nástěnky předmětem cílené propagace výtvarného umění ze strany učitele VV. Jeho cílem je prezentovat výtvarnou výchovu a výtvarné umění nejen svým žákům a ostatním kolegům, nýbrž i rodičům (jelikož podle odpovědí dota-

²⁰ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, citace s. 38

zovaných učitelů si i rodiče obsahu výtvarných nástěnek všímají, zaznamenávají úspěchy svých dětí, o vystavených pracích i diskutují s učiteli VV) a široké veřejnosti (→ zaměření na všechny cílové skupiny) a tím u nich rozvíjet zájem o tuto oblast lidského života, což vede v ideálním případě k samostatné výtvarné tvorbě.

Cílem reklamy, a tudíž i nástěnek, tak je ovlivnit chování a postoje člověka (v případě nástěnek samozřejmě myšleno v pozitivním slova smyslu). Důležitou roli hraje motivace, což je podle učitelů VV jedna z hlavních funkcí nástěnek.

Z odpovědí dotazovaných učitelů je patrné, že většina žáků si výtvarných nástěnek všímá, najdou se však i tací, kteří kolem nich prochází zcela lhostejně, nepodívají se na ně, výtvarné nástěnky je nezajímají. Právě zde se ukazuje, nakolik je třeba s nástěnkou pracovat podle zásad tvorby reklamy tak, aby oslovila pokud možno co největší počet diváků.

Vnímání reklamy (nástěnek) prochází podle Vysekalové více fázemi. Tou první je **fáze smyslového vnímání**, kdy je sdělení reklamy zaznamenáno a zpracováváno smyslovými orgány.²¹ Poté přichází **fáze kognitivní** - v této fázi probíhá zpracovávání informací, utřídění, zařazení do správných kategorií a obohacení dosavadního systému poznání (doplnění, upřesnění).²² Kognitivní fáze umožňuje hlubší poznání souvislostí a vztahů. U nástěnek jsou ve fázi smyslového vnímání zaznamenány barvy, prostorové řešení nástěnky, rozmístění výtvarných prací na výstavní ploše. Díky kognitivní fázi jsou diváci schopni si uvědomit vzájemné vztahy mezi díly, zaměřit se na detaily, porovnat poznatky se získanými zkušenostmi, pochopit podstatu tvorby výtvarných prací, odhalit hlubší sdělení, které práce přinášejí apod. Zásadní roli hraje punc novosti.

Zároveň člověk je při vnímání ovlivňován ostatními lidmi ve skupině - např. žáci mají tendenci hodnotit vystavené výtvarné práce podle svých spolužáků. Z části k tomu dochází proto, že netouží vyčnívat, vybočovat z řady. Tato silná tendence se objevuje zejména v období puberty, kdy značně ztěžuje učitelům VV tvorbu samotných nástěnek. Žáci jako by se za v tomto období za svoje výtvarné projevy styděli, přestože učitelem VV byly hodnoceny jako výborné, netouží, aby byly vystavovány na nástěnce, žáci se chtějí rozplynout v anonymitě davu a za žádnou cenu z ní nevybočovat. Miroslava Cempírková

²¹ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, parafráze úryvku ze s. 66

²² Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, parafráze úryvku ze s. 66

k tomu uvádí: „*Studenti nemají nástěnky příliš rádi, nechtějí, aby jejich práce byla vystavena - nejspíše nechtějí vyčnívat z davu, stydí se za nedokonalosti (krize výtvarného projevu), stydí se za nedokonalosti.*“

6.3.3 POZORNOST A NÁSTĚNKY JAKO REKLAMA

Důležitou roli hraje u reklamy (nástěnek) **pozornost**. Vysekalová ve své publikaci uvádí: „*Vlivem pozornosti vystoupí do popředí našeho vnímání určité podněty a jiné se stáhnou do pozadí.*“²³ O selektivnosti vnímání bylo psáno již v kapitole výše. Výběr toho, na co se naše pozornost zaměří, je ovlivněn vnitřními a vnějšími faktory. Mezi vnější a vnitřní faktory Vysekalová řadí:²⁴

1. **vnitřní:** potřeby, zájmy, hodnoty, emoce, motivace
2. **vnější:** fyzické podmínky, sociální kontext, situační proměnné (jedná se o faktory prostředí, které na nás v dané chvíli působí)

Všechny tyto faktory významně ovlivňují vnímání nástěnek - roli přitom hraje osobnost jedince a faktory nezávislé na subjektu.

V rámci pozornosti rozlišujeme dva typy, a sice **pozornost záměrnou** a **pozornost bezděčnou**. Podle Vysekalové je reklama utvářena většinou se záměrem, aby vzbudila právě bezděčnou pozornost. „*Základem bezděčné pozornosti (je z hlediska vývoje člověka starší) je potřeba reagovat na měnící se prostředí. Člověk je stejně jako ostatní živočichové vybaven orientačně-pátracím reflexem - dojde-li v jeho okolí k nějakému pohybu, změně stavu, k něčemu neobvyklému, pak je třeba v rámci zachování života rychle prozkoumat, o jaký druh změny se jedná, zda je třeba na ni reagovat a pokud ano, jakým způsobem. ... Reklama se programově vyhýbá tomu, aby byla zařazena do kategorie nevýznamných podnětů, které nevzbuzují žádnou pozornost. Usiluje většinou o to, aby vyvolávala pozornost jako příslib něčeho pozitivního.*“²⁵ Stejně tak nástěnky usilují především o zaujetí bezděčné pozornosti člověka. Diváci k nim přistupují ze zvědavosti, neboť chtějí prozkoumat změny, které se udály v jejich okolí - nejvíce nástěnky upoutají pozornost diváků při

²³ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, citace s. 85

²⁴ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, převzato ze s. 85

²⁵ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, citace s. 86

aktuální změně jejich obsahu. Tuto změnu v okolí touží diváci prozkoumat, chtějí zjistit, jaké to pro ně může mít výhody, příp. nevýhody. Jak učitelé uvedli ve svých odpovědích, žáci si obsahu nástěnek všímají nejvíce vždy při změně jejich obsahu.

Pozornost je pro nástěnky jako druh reklamy rozhodující - nepodaří-li se nástěnce upoutat pozornost diváka, nemůže na něj ani požadovaným způsobem působit a vůči to- muto lhostejnému divákovi ztrácí své funkce (ty se v případě nezájmu diváka nemohou uplatnit), neboť není zaznamenána, vnímána.

6.3.4 ROLE PAMĚTI V SETKÁNÍ S NÁSTĚNKAMI

V případě setkání s nástěnkami dochází nečápkou ke znovupoznání - viděné podně- ty mohou vyvolat obsahy již uložené v paměti, vznikají asociace. Např. vidím-li nějaké vý- tvarné dílo, může to ve mně vyvolat asociace na určitého umělce, určitý umělecký směr, obraz, který jsem nedávno viděl apod. Jak uvádí Vysekalová, tyto asociace „*se utvářejí nejčastěji na základě podobnosti* (pozn. již viděný obraz s podobným námětem), *časové nebo prostorové blízkosti toho, co jsme dříve vnímali* (pozn.: např. nedávno viděná výsta- va s podobným námětem), *nebo na základě kontrastu* (vesele laděný obraz v nás může vyvolat vzpomínku na obraz zobrazující utrpení).“²⁶ Autorka dále poukazuje na skuteč- nost, že subjektivně zajímavé a významné informace se pamatují lépe než nezajímavé a nedůležité.

6.3.5 JAK NÁSTĚNKY PODNĚCÍ MOTIVACI?

Jak uvádí Vysekalová, je toto téma z hlediska reklamy zcela stěžejní. Motivaci sama definuje jako „*soubor stimulačních prostředků, s jejichž pomocí se snažíme ovlivňovat mo- tivaci člověka.*“²⁷ Všeobecně je pojem motivace odvozen od latinského slova *movere*, což znamená pohyb, hýbat se, pohybovat se. Motivace k výtvarné činnosti a zájmu o výtvarné umění byla jedním z nejčastěji zmiňovaných důvodů, proč učitelé VV nástěnky vlastně tvoří. Ti využívají nástěnky jako reklamu na předmět výtvarná výchova - vystavením vý- tvarných děl, informací z oblasti výtvarného umění chtějí působit na chování diváka a

²⁶ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, citace s. 87

²⁷ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, citace s. 95

v ideálním případě jej motivovat k vlastní výtvarné aktivitě, příp. dalším činnostem, které s výtvarným uměním souvisí (např. návštěva výstavy apod.).

Má-li nástěnka jako reklama splnit svůj úkol a motivovat diváka, musí splňovat určitá kritéria.

KDY JE REKLAMA ÚČINNÁ?

Jitka Vysekalová poukazuje na skutečnost, že nejdůležitější je znalost adresáta. To však platí pro potřeby reklamy všeobecně. Jelikož nástěnka prezentuje výtvarné umění, které je všude kolem nás a jako takové má každému člověku co říci, není zaměřena specificky na žádnou věkovou skupinu. Samozřejmě je primárně určena žákům ve škole, a to vzhledem k její vzdělávací a výchovné funkci. Nicméně své si na nástěnce mohou najít i ostatní učitelé „nevýtvarníci“, rodiče při třídních schůzkách nebo i široká veřejnost v případě veřejných výstav prací nebo internetových webových nástěnek.

Vysekalová stanovila několik pravidel, které způsobují, že reklama (tudíž i nástěnka jako zvláštní druh reklamy), je účinná:²⁸

1. Reklama (nástěnka) je účinná, když je příjemce vystaven jejímu působení.

V případě nástěnky (jak již bylo popsáno několikrát výše), je důležité, aby především upoutala pozornost diváka - potom se mohou naplno uplatnit veškeré funkce nástěnky a může pozitivně ovlivnit další chování diváka.

2. Reklama (nástěnka) je účinná, když zanechá stopu v paměti příjemce.

Pokud nástěnka dokáže diváka zaujmout tak, že se rozhodne u ní zastavit a věnovat svoji pozornost jejímu obsahu, vede to v případě diváka k novým zkušenostem, které se uloží v jeho mysli, případně naváží na již získané zkušenosti. Divák je pak schopen si v budoucnu tyto zkušenosti vybavit, rozpomenout se na ně.

3. Reklama (nástěnka) je účinná, když způsobí změnu postoje v požadovaném směru.

V případě nástěnek je oním požadovaným směrem vytvoření pozitivního přístupu k výtvarnému umění nejen ve školním prostředí, ale v životě všeobecně. Tento pozitivní přístup by v ideálním případě měl vést k samostatné aktivní výtvarné čin-

²⁸ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, převzato ze s. 156 - 157

nosti nebo aktivitám, které se výtvarného umění dotýkají (získávání informací o této oblasti kultury, návštěva výstav apod.).

4. Reklama (nástěnka) je účinná, když vytvoří v mysli příjemce pozitivní stopu.

Viz bod výše. Záměrem nástěnek jako reklamy na výtvarnou výchovu a výtvarné umění je vytvoření přístupu k této oblasti kultury společnosti.

5. Reklama (nástěnka) je účinná, když vyvolává změnu v chování cílové skupiny v požadovaném směru.

V případě, že nástěnky vedou žáky a potažmo i ostatní diváky k zájmu o vystavená díla, k vzájemným rozhovorům o obsahu nástěnek, vytváří jejich pozitivní přístup k výtvarnému umění a k samostatné výtvarné činnosti, potom nástěnky splňují svůj účel, kvůli kterému je učitelé VV vytvářejí.

6. Reklama (nástěnka) přináší informace, které jsou důležité pro racionální rozhodování spotřebitele.

Nástěnky přináší ve vizuální podobě divákům informace o výtvarných technikách, o možnostech výtvarného vyjádření, což působí mnohdy jako motivace pro samostatnou výtvarnou aktivitu.

KDY JE ÚČINNOST REKLAMY (NÁSTĚNKY) OSLABENA?

Samozřejmě při působení reklamy (nástěnky) mohou vyvstat určité potíže, bariéry, které způsobí, že reklama (nástěnka) se mine účinkem, příp. je tento účinek oslaben.

Sdělení reklamy (nástěnky) musí být přiměřené poznávacím schopnostem diváků - v případě výtvarných nástěnek je důležité, aby výtvarné práce byly aktuální a dokázaly i v dnešní době oslovit diváky, kteří jsou díky moderním technologiím a fotografii zvyklí již na ledacos. Důležité roli hrají také postoje - jak uvádí Vysekalová, postoje jsou ovlivňovány předsudky a stereotypy. Právě v dnešní postmoderní době považuje řada lidí klasickou ruční uměleckou tvorbu již za přežitek, který s přehledem nahradily moderní technologie, jako např. fotografie.

Velikou roli hraje také momentální naladění člověka.

Vysekalová uvádí, že rozhodující vliv na setkání s reklamou (nástěnkou) mají následující faktory:²⁹

1. selektivita osobnosti

Jedná se o „výběrovost“ jedince. Každý z nás je přístupný k určitému typu reklamy - někdo dává přednost reklamě vizuální, jiný zvukové. Lze tedy předpokládat, že člověk, který dává přednost spíše zvukové reklamě, se nebude cítit nástěnkami tolik osloven, a to i v případě, aniž by se rozhodl nástěnky z vlastní vůle ignorovat. Jak uvádí autorka níže uvedené publikace, „člověk odmítá jazyk a styl, který je mu cizí nebo nesrozumitelný“.³⁰ Lidé, kteří se netouží ponořit do výtvarného jazyka obrazů, symbolů, vizuálních zobrazení, nebudou výtvarnými nástěnkami pravděpodobně osloveni.

2. anticipace do budoucna

Tento bod souvisí s hodnotami, které člověk uznává a s cíli, které si stanovil. Pokud člověk touží se rozvíjet celkově, tedy i kulturně, a chce kulturu nejen slepě přijímat, ale podílet se třeba i na jejím utváření, dá se předpokládat, že nástěnky splní svůj záměr a budou motivačně působit na další chování diváka.

3. jedinečnost osobnosti

Velikou roli ve vnímání nástěnek hraje osobnost jedince a její jednotlivé složky - temperament, potřeby, postoje, charakter, výkonové vlastnosti apod.

4. sebeuvědomování

Sebeuvědomování má vliv na motivaci člověka. Pokud si člověk uvědomuje, co od života chce, umožňuje mu to se zaměřit v činnostech požadovaným směrem.

5. struktura a charakteristiky poznávacích procesů

Poznávací procesy do značné míry ovlivňují, nakolik bude reklama (nástěnka) účinně působit, či nakolik se svým účinkem mine.

²⁹ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, převzato ze s. 187 - 188

³⁰ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, citace s. 187

Tyto jmenované faktory se významnou měrou podílí na tom, nakolik bude reklama úspěšná. Na základě těchto znalostí je možné nástěnku koncipovat tak, aby její působení bylo co nejuspěšnější a aby nebyla pouze „tichým společníkem“, který oživuje školní prostředí, ale i aktivním spoluhráčem učitele, který je využíván pro dosažení požadovaných cílů.

6.3.6 VZTAH MOTIVACE K DALŠÍM PSYCHICKÝM JEVŮM

Důležitým zdrojem motivace jsou **lidské potřeby**. Známa je hierarchie potřeb podle Maslowa - seřazení od nezákladnějších, na kterých závisí přežití člověka, až po potřeby vyšší, jako jsou např. potřeba uznání a úcty nebo potřeba seberealizace. Pro vnímání nástěnek jsou rozhodující zejména potřeba estetické, jako např. potřeba krásného prostředí. Díky tomu si nástěnek, zejména vystavených výtvarných prací, diváci všimnou.

Motivace je také do značné míry propojena s lidskými **emocemi**. V případě emocí je u reklamy (nástěnek) rozhodující pocit uspokojení nebo neuspokojení. Nástěnky, stejně jako ostatní druhy reklamy, mohou v divácích vzbuzovat pocity příjemné nebo nepříjemné. V závislosti na těchto příjemných nebo nepříjemných pocitech se odvíjí motivace k činnosti - pokud nástěnky vzbuzují v divácích příjemné pocity, je pravděpodobné, že je budou motivovat k výtvarné činnosti a pozitivnímu přístupu k výtvarnému umění a naopak. V dnešní době, kdy lidé neustále touží po požitcích, je podle Vysekalové důležité, aby reklama (nástěnka) přinášela stále nové a neobvyklejší podněty - jen tak na sebe upoutá pozornost.³¹

Motivace k určité činnosti je dále ovlivněna **hodnotami**, které člověk vyznává, jeho **ideály a zájmy**. „*Systém hodnot je převážně sociálně podmíněný, vytváří se v procesu socializace člověka, jeho výchovy, vzdělávání, získávání zkušeností a kultivace osobnosti. ... Systém hodnot ovlivňuje člověka všeobecně.*“, uvádí Vysekalová. Roli v případě nástěnek rozhodně hrají hodnoty krásy (krásu vnímá každý člověk subjektivně), stejně jako např. zájem o výtvarné umění.

³¹ Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing, Praha 2002, 264 s., ISBN - 80-247-0402-1, citace s. 105

6.3.7 ZÁVĚR

Nástěnky jako specifický druh reklamy (v tomto případě se jedná o reklamu na výtvarnou výchovu a výtvarné umění) mají značný vliv na rozvoj osobnosti člověka. Naopak osobnost člověka (jeho potřeby, zájmy, postoje) ovlivňují samotné vnímání nástěnek.

Učitel VV vytváří nástěnky jako určitý druh propagace výtvarného umění a výtvarné výchovy s cílem pozitivně ovlivnit přístup široké sféry diváku k této oblasti a podnítit je ideálně k vlastní samostatné tvorbě. Mnohdy však nakonec nástěnka je pouze hezkou výzdobou třídy nebo chodby, je pouze „tichým společníkem“ učitele VV a její potenciál zůstává nevyužit. Aby nástěnka sloužila požadovaným cílům, je z hlediska její vnímané estetické funkce důležité s nástěnkou pracovat jako s reklamou, uvědomit si účinky reklamy na lidskou psychiku a podle nich poté nástěnku cíleně koncipovat. Toto je jeden z možných náhledů na nástěnku právě z hlediska její estetické funkce. Pro bližší porozumění vlivu nástěnek jako reklamy na psychiku diváka a stanovení možností lepší koncepce nástěnek by bylo nutné provést hlubší výzkumy v této oblasti, což nebylo cílem této práce. Tato kapitola nabízí možnost k uvažování o nástěnkách a jejich lepší využitelnosti v závislosti na estetické funkci.

Zároveň dochází k jakémusi paradoxu - ačkoliv v socialismu vydávané časopisy o tom, jak „správně“ vytvářet nástěnky byly odsouzeny jako příliš svazující a negativně hodnoceny, v případě, že by měli učitelé vytvářet nástěnky cíleně tak, aby jako reklama pozitivně ovlivnily chování diváků, nejspíše by byly potom odborné texty s návrhy na zlepšení práce s nástěnkou vítaným ulehčením této činnosti.

7 POPIS VÝZKUMU JAKO PODKLADU PRO DP

7.1 SBĚR DAT

Jelikož odborná literatura, která by mapovala problematiku a využití nástěnek na českých školách v rámci výtvarné výchovy, v podstatě neexistuje, stal se hlavním úkolem praktické části sběr informací v této oblasti.

Prvním krokem bylo sestavení otázek, které byly rozděleny do několika oblastí podle obsahu a společného zaměření skupin otázek na určité téma.

Nakonec byly otázky rozděleny podle obsahu následovně:

1. NÁSTĚNKY A JEJICH TVORBA

Otázky:

- Jak nástěnky vypadají?
- Kdo se podílí na utváření nástěnek?
- Upravují učitelé nástěnky nějak tematicky nebo se jedná o všehochuť?
- Je tvorba nástěnek ve třídě/učebně/na chodbách pouze/víceméně výsadou nástěnkářů?
- Používají učitelé i jiné alternativní prezentace výtvarných děl žáků?
- Mají učitelé VV stanovená nějaká pravidla pro tvorbu nástěnek, či je vše ponecháno v jejich režii?

2. NÁSTĚNKY Z POHLEDU ŽÁKŮ

Otázky:

- Jak žáci přistupují k nástěnkám?
- Jak žáci reagují, je-li/není-li jejich dílo umístěno na nástěnce?
- Mají žáci možnost vyjádřit svůj názor a rozhodnout tak, či výtvarné dílo by mělo být na nástěnce a proč?

3. UČITELOVY OSOBNÍ PREFERENCE

Otázky:

- Jak učitel ze svého pohledu vnímá funkce nástěnky, které funkce jsou pro něj nejdůležitější?
- Jaká díla učitel pro vyvěšení na nástěnku volí, co je pro učitele při hodnocení důležité?

4. OBSAH NÁSTĚNEK JAKO NÁSTROJ KOMUNIKACE

Otázky:

- Jak často je obměňován obsah nástěnek?
- Všímají si vystavených prací na nástěnkách i rodiče při školních schůzkách?
- Co vše je v rámci VV na nástěnkách prezentováno?
- Jsou nástěnky pouze pro žáky a učitele nebo je lze nějak využít i pro komunikaci s veřejností?

5. PROMĚNY NÁSTĚNEK V ČASE A VÝHLED DO BUDOUCNOSTI

Otázky:

- Hrají v dnešní době ještě nástěnky svoji roli nebo se již jedná o přežitky?
- Využívají učitelé stále ještě nástěnky klasické nebo se stále více prosazují nástěnky webové?

Dalším krokem bylo oslovení učitelů výtvarné výchovy, kteří by byli ochotni mi zodpovědět výše uvedené otázky a poskytnout podrobnější informace týkající se využití nástěnek v rámci výtvarné výchovy. Jelikož využití a práce s nástěnkami se liší nejen škola od školy (na základě zaměření - např. všeobecné vs. odborné umělecké), ale i v rámci jednotlivých školských stupňů, snažila jsem se volit tak, aby zastoupení stupňů a zaměření škol bylo co nejpestřejší. Nakonec jsem dlouhodoběji spolupracovala s těmito učiteli:

Mgr. Jana Andrejsková - Gymnázium a Střední odborná škola pedagogická, Čáslav

Mgr. Miroslava Cempírková - Gymnázium a Střední odborná škola pedagogická, Čáslav

Mgr. Robert Hořínek - Integrovaná střední škola živnostenská, Plzeň

Bc. Barbora Uchytlová - ZŠ Zbůch

Jednorázově jsem poté spolupracovala s **Mgr. Andreou Šimonovou** ze Střední integrované školy živnostenské v Plzni.

Jak je vidět z názvů škol, v rámci praktické části se podařilo získat odpovědi od učitelů, kteří působí na základní škole, na všeobecně zaměřených gymnáziích, ale i odborně umělecky zaměřených středních školách, proto odpovědi učitelů byly pestré, lišily se

podle stupně a zaměření školy a poskytly tak dostatečný materiál pro potřeby diplomové práce.

S učiteli byl nejprve navázán kontakt prostřednictvím e-mailové adresy, jejímž prostřednictvím byli požádáni o spolupráci. Učitelé svoji pomoc ochotně přislíbili.

Na následných schůzkách jim byly předkládány výše uvedené otázky. Jejich zodpovězení probíhalo formou dialogického rozhovoru, při kterém byly odpovědi učitelů pečlivě zapisovány. Z časových důvodů byly následné otázky, které vyvstaly v průběhu zpracovávání odpovědí nebo které bylo třeba upřesnit, zodpovídány písemnou formou (dotazník). Co se týká otázky ohledně zneužívání výtvarných nástěnek v době socialismu pro ideovou propagandu, vyhotovili mi učitelé k této problematice vlastní obsáhlejší prohlášení (s popisy vlastních zkušeností, pocitů, těžkostí při tvorbě apod.). V průběhu setkání byly též se svolením nejen samotných učitelů výtvarné výchovy, ale i vedení školy, pořízeny fotografie nástěnek - při nich nešlo ani tak o prezentovaný obsah a kvalitu vystavených děl, jako spíše o jejich celkový vzhled, podobu. Tyto fotografie byly následně využity v diplomové práci jako dokumentace a praktický doklad tvrzení prezentovaných v textu.

7.2 ZPRACOVÁNÍ ZÍSKANÝCH INFORMACÍ

Sesbírané odpovědi učitelů byly následně sumarizovány a byly z nich vyvozeny shrnující závěry. V těchto závěrech bylo poukázáno na důvody rozdílnosti názorů učitelů (vzhledem k zaměření školy nebo stupni školy), na odkazy odpovědí k dalším oblastem života (např. reklama, psychologie osobnosti, politologie atd.).

Odpovědi učitelů byly nakonec rozebrány metodou textové analýzy, při které byla z oblastí, kterých se odpovědi dotýkaly, vytvořena struktura diplomové práce. Při analýze bylo třeba se soustředit na slova, která se v textu často opakovala a která tvořila jádra výpovědí a zároveň odkazovala k hlavním tématům, která se stala stěžejními body osnovy samotné diplomové práce.

Jak bylo uvedeno výše, odpovědi učitelů odkazovaly i k dalším oblastem života člověka, proto bylo třeba tyto praktické poznatky doplnit studiem odborných publikací z oborů, jako byly např. politologie (období socialismu v ČR), psychologie (zejména psychologie osobnosti), teorie znaku (Peircova typologie znaku), psychologie reklamy, zásady hodnocení ve školách apod.

Na základě těchto poznatků mohl vzniknout samotný text diplomové práce, který se tak opírá nejen o teoretické poznatky z odborných publikací, ale i poznatky ryze praktické, vyplývající ze zkušeností a praxe dotazovaných učitelů.

8 ZÁVĚREČNÉ TEZE

V první části práce je popisována forma nástěnek. Vedle jejich vlastností jako jsou vnější podoba, obsah, principy jejich tvorby apod. se jako nejdůležitější z hlediska využití nástěnek v edukačním procesu jeví především četné významné funkce nástěnek. Přehled nejvýznamnějších funkcí nástěnek z pohledu dotazovaných učitelů přináší následující diagram:

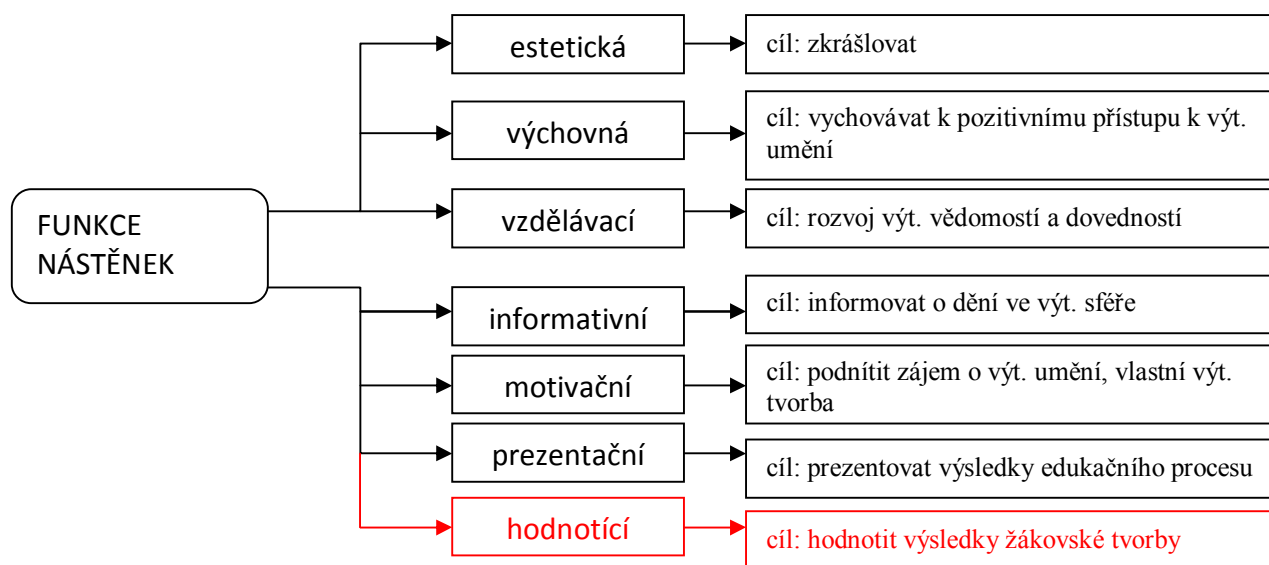

Diagram přináší přehled těch nejdůležitějších funkcí nástěnek tak, jak jsou vnímány učiteli. Funkce jsou mezi sebou vzájemně propojeny, existují ve vzájemných vztazích. Těžko bychom mohli oddělit od funkce výchovné funkci vzdělávací, pokud chceme navíc někoho vzdělávat, většinou ho musíme také informovat o dané oblasti. Z hlediska prezentační funkce je hlavním cílem prezentovat ostatním výsledky edukačního procesu v rámci VV (především výtvarné práce žáků) a tím motivovat současně ostatní diváky k zájmu o oblast výtvarného umění nebo dokonce k vlastní výtvarné tvorbě (ideální případ). Všechny tyto funkce souvisí přímo se školním prostředím a výchovně-vzdělávacím procesem, který v hodinách VV probíhá.

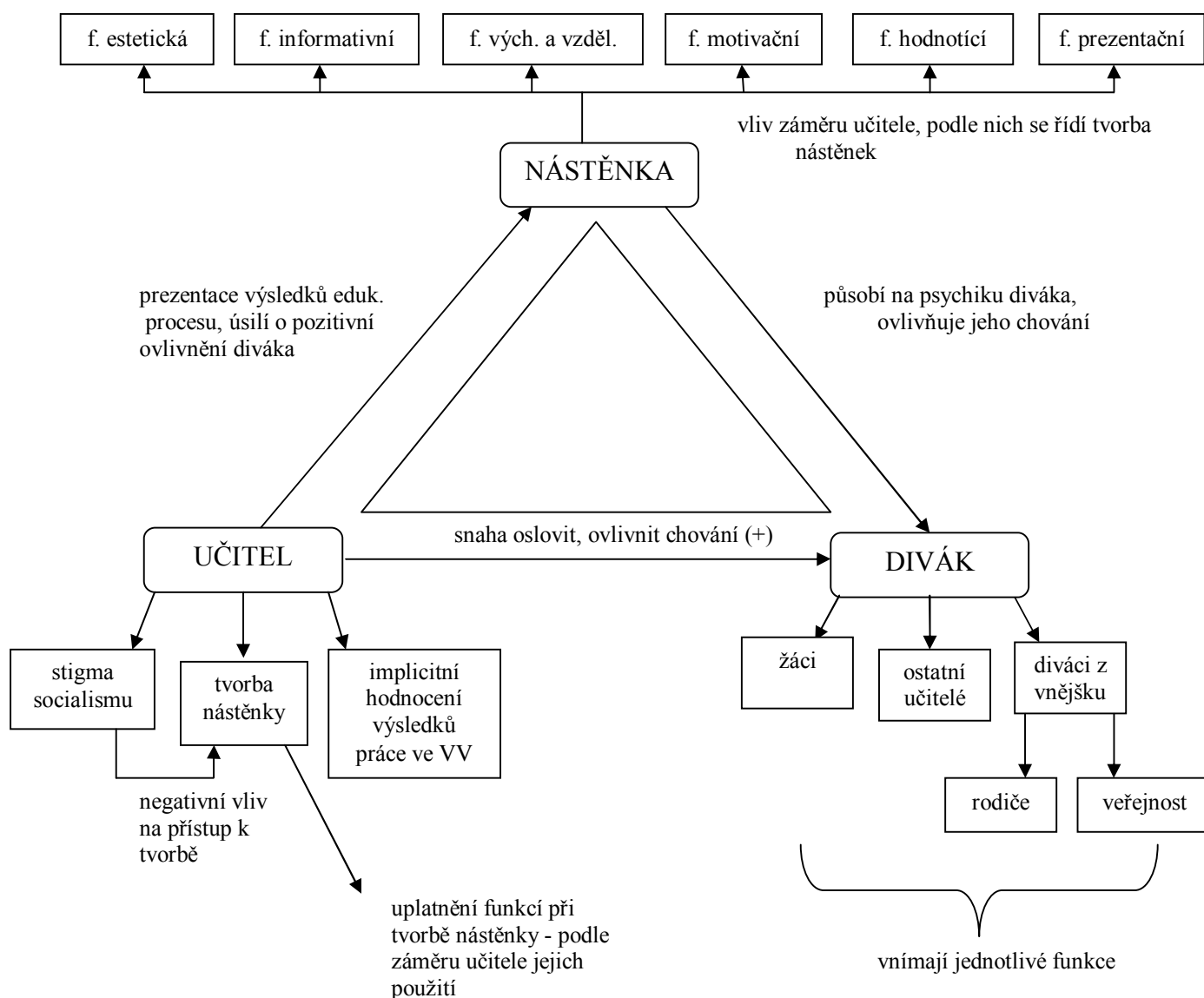
Poněkud mimo stojí funkce estetická - přesto ji učitelé VV ve svých odpovědích uváděli jako jednu z hlavních funkcí, která je také ostatními diváky nejsilněji vnímána. Tato funkce nesouvisí přímo s výchovně-vzdělávacím procesem, nicméně významně se podílí na výsledné podobě školního prostředí (zkrášluje a oživuje chladné chodby a třídy). Záro-

veň právě tato funkce významně působí na pozornost diváků. Právě z tohoto důvodu je nutné pohlížet na nástěnky jako na určitý druh reklamy - čím poutavější a esteticky zajímavější budou, tím spíše přitáhnou pozornost diváků a poskytnou možnost uplatnění i dalším funkcím. Zde dochází k zajímavému paradoxu - v době socialismu vycházely časopisy s podrobným návodem, jak vytvořit nástěnku tak, aby odpovídala tehdejší politické ideologii. Tyto časopisy byly později s úlevou zrušeny a tvorba nástěnek byla zcela ponechána v režii učitelů VV. Dnes však, aby mohly být nástěnky cíleně a systematicky využívány, tudíž staly se skutečně aktivním partnerem učitele a nikoliv jen pouhým „tichým společníkem“, bylo by třeba učitele informovat o možnostech, které nástěnky nabízí, a poskytnout jim rady, jak nástěnky koncipovat tak, aby byly plně využívány. Proto by odborné texty s těmito radami paradoxně ulehčily učitelům VV práci.

Funkce hodnotící je záměrně zvýrazněna červenou barvou - ačkoliv ji učitelé neuvedli ve svých odpovědích explicitně jako jednu z funkcí nástěnek, z dalších rozhovorů vyplynulo, že tuto funkci značně využívají. V rámci průzkumu, který se zabýval vnímáním nástěnek jako hodnotícího prostředku, se ukázalo, že jak učitelé VV, tak i žáci považují nástěnky za významný druh hodnocení. Přesto však prvotní neuvedení hodnotící funkce ze strany učitelů poukazuje na skutečnost, že učitelé pracují s nástěnkami jako hodnotícím prostředkem spíše intuitivně (přestože se do něj snaží zapojit i samotné žáky) a nesystematicky. Jak pomoci učitelům VV využít cíleně a systematicky nástěnky k hodnocení žákovských prací, by byl úkol pro další a hlubší výzkum této funkce nástěnek.

Následující vztahový trojúhelník mapuje zásadní vztahy mezi 3 hlavními objekty: nástěnkou, učitelem a divákem:

Tento vztahový trojúhelník naznačuje hlavní vztahy, které panují mezi nástěnkou, učitelem a divákem. Jak bylo odhaleno ve výzkumu, učitel (za pomoci žáků) vytváří nástěnky s určitým cílem/záměrem (informovat, poučit atd.) - na základě těchto cílů získávají nástěnky určité funkce. Většinou jsou zastoupeny všechny, ne však ve stejné míře. Vytváření nástěnky je především u starších ročníků negativně ovlivněno zkušenostmi z období socialismu, kdy byly nástěnky zneužity pro propagandu tehdejší ideologie. Z toho také vyplývá skrytá nechuť a averze učitelů k nástěnkám v dnešní době - učitelé nástěnky sice vytváří, protože si uvědomují jejich nesporné přednosti, nicméně podvědomě se brání jejich systematictějšímu a cílenému zaměření. U některých vedly nepříjemné zkušenosti dokonce tak daleko, že se vyhýbají samotnému slovu nástěnka. Zvláštním využití nachází

nástěnky jako prostředek hodnocení. Ačkoliv učitelé i žáci na nástěnky nahlíží jako na prostředek hodnocení, bylo možné z odpovědí učitelů vyčíst, že tak většinou činí spíše intuitivně, ale nepracují s nástěnkami v tomto případě cíleně. Pro nalezení možností cílenějšího využití nástěnek jako hodnotícího prostředku by bylo třeba dalšího a podrobnějšího výzkumu v této oblasti.

Výsledkem procesu tvorby učitele VV je nástěnka. Učitel podle záměru propůjčuje nástěnce důležité funkce, jejichž prostřednictvím se snaží působit na diváky. Ve výzkumu bylo odhaleno, že učitel VV využívá nástěnky jako určitý druh reklamy na výtvarnou výchovu - s nasazením jejich podstatných funkcí se snaží přitáhnout pozornost diváka, podnítit v něm zájem o oblast výtvarného umění a v ideálním případě jej motivovat k až k vlastní výtvarné tvorbě. Ze všech funkcí nástěnek jsou učiteli považovány za nejvýznamnější funkce výchovně-vzdělávací, estetická, prezentační a motivační. Zvláštností je, že učitelé funkci hodnotící u nástěnek téměř neuváděli, přesto z jejich odpovědí jasně vyplynulo, že na nástěnky jako na předmět hodnocení pohlížejí, což jen podporuje tvrzení výše.

Diváci jsou příjemci sdělení, které jim nástěnky prezentují. Většinou si funkce nástěnek plně neuvědomují, přesto je však intuitivně vnímají. Diváky lze rozdělit do dvou větších skupin: 1. diváci ze školního prostředí - tj. žáci v první řadě a ostatní učitelé na škole, 2. diváci z vnějšího prostředí - tj. rodiče a veřejnost. Cílem nástěnek (tj. cílem učitelů VV, kteří nástěnky vytvořili) je upoutání divákovy pozornosti a jeho ovlivnění v pozitivním slova smyslu, což vede k podnícení jeho zájmu o výt. umění, podnícení k vlastní výt. aktivitě. To vše je ovlivněno nejrůznějšími vnitřními i vnějšími faktory.

V závěru nutno říci, že nástěnky skrývají nesmírný potenciál pro výuku VV. Přesto však v pojetí učitelů zůstávají většinou spíše „tichým společníkem“, jehož možnosti nejsou pro potřeby VV zcela využity. Tuto práci lze brát jako určitý podnět k zamýšlení se nad tím, jak docílit toho, aby se nástěnky staly „aktivním spoluhráčem“, tj. aby byly cíleně a systematicky využívány pro potřeby výuky VV a byla zapomenuta jejich temná minulost z dob socialismu. Pro to by však bylo třeba dalších hlubších výzkumů, které by se zaměřily na jednotlivé, zde nastíněné problematické oblasti. Tato bádání již nebyla součástí této práce, jejím cílem bylo přinést ucelený přehled o současném stavu a nastí-

nit možná východiska pro zlepšení práce učitelů VV s těmito důležitými předměty výuky, za něž je oni sami podle výsledků výzkumu považují.

9 RESUMÉ

This master thesis deals with general perspective of the notice boards from the view of their forms as well as functions connected with art lessons. The goal of this thesis is to chart current situation in the area of the use of notice boards for the purpose of art lessons at schools.

The theoretical part is based on the empirical research. Selected teachers were asked about the visual aspects, functions, and use and dark history connected with socialism of notice boards (owing to the connection of socialism the notice boards are perceived in a negative way: as an implement of political propaganda).

The master thesis presents results based on the study of publications from other fields, for example the theory of vision, psychology of advertising, and evaluation problems at schools, history of socialism, etc. The text generally maps using the notice boards in connection with art lessons; it brings new hypothesis, which could be used in deeper academic research (these hypothesis was not the part of the theses); and it should help the teachers of art lessons work more pointed and systematically in order to fully use the function of the notice boards.

10 OBRÁZKY

*Ukázka výtvarné nástěnky ZŠ Zbůch (Variace na známé malíře)
Klasická nástěnka, podklad: barevný papír, tapeta se vzorem*

*Ukázka nástěnky - ZŠ Zbůch
Netradiční řešení: upevnění děl na natažené provazy pomocí svorek*

*Ukázka nástěnky - ZŠ Zbůch
Nástěnka řešena na principu „věšení prádla“ pomocí kolíčků*

*Ukázka nástěnky - ZŠ Zbůch
Další netradiční řešení, využití obkladů stěny*

*Ukázka nástěnky - ISŠ živnostenská, Plzeň
Využití prosklené vitríny jako nástěnky*

*Ukázka nástěnky - ISŠ živnostenská, Plzeň
Umístění nástěnky do otevřené vitríny*

*Ukázka nástěnky - ISŠ živnostenská, Plzeň
Výstava trojrozměrné plastiky v prostoru, umístění na výstavní stojan*

*Ukázka nástěnky - ISŠ živnostenská, Plzeň
Nástěnka jako zasklená pasparta*

*Ukázka nástěnky - G a SOŠPg Čáslav
Využití obkladu stěn pro výstavní plochu*

*Ukázka nástěnky - G a SOŠPg Čáslav
Netradiční řešení: nástěnku tvoří pás šedého jekoru přilepený na stěnu, barevná lemovka*

11 SEZNAM LITERATURY A POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

Použitá literatura:

- Slavík J.: *Hodnocení v současné škole. Východiska a nové metody pro praxi*. Portál, Praha 1999, 192 s., ISBN 80-7178-262-9
- Hazuková H., Šamšula P.: *Didaktika výtvarné výchovy I*. UK v Praze, Pedagogická fakulta, Praha 2005, 129 s., ISBN 80-7290-237-7
- Uždil J.: *Výtvarný projev a výchova*. SPN, Praha 1978, 333 s.
- Hartl P.: *Stručný psychologický slovník*. Portál, Praha 2004, 311 s., ISBN 80-7178-803-1
- Vysekalová J., Komárková R.: *Psychologie reklamy*. Grada Publishing a.s., Praha 2002, 264 s., ISBN 80-247-0402-1
- Kulka J.: *Psychologie umění*. SPN, Praha 1991, 435 s., ISBN 80-04-23694-4
- Komzáková M.: *Postavení psychodiagnostiky spontánního výtvarného projevu v arteterapeutickém procesu*. (stať)

Internetové zdroje:

- http://zpravy.idnes.cz/na-klausove-gymnaziu-se-na-den-vratili-do-dob-soudruhu-pf9-/domaci.aspx?c=A080223_103850_studium_bar (poslední návštěva stránek 1. 7. 2012)
- http://www.issziv.cz/index.php?option=com_phocagallery&view=categories&Itemid=61 (poslední návštěva 1. 7. 2012)
- <http://gymcaslav.cz/rss/novinky-gymnazium-a-sospg-caslav.html> (poslední návštěva 1. 7. 2012)
- <http://www.zbuch.cz/zakladni-skola/fotogalerie-2011-12/barevny-tyden/> (poslední návštěva 1. 7. 2012)
- http://issziv.cz/index.php?option=com_phocagallery&view=category&id=28:preov-2011&Itemid=61 (poslední návštěva 1. 7. 2012)
- <http://prusajiri.blog.idnes.cz/c/167263/Slovník-realneho-socialismu-pismeno-N.html> (poslední návštěva 1. 7. 2012)
- <http://www.sedmicka.cz/jihlava/clanek/socialisticka-skola-vzpomenete-si-jaka-byla-ta-vase-67578> (poslední návštěva 1. 7. 2012)

12 PŘÍLOHY

Výpovědi učitelů + shrnutí:

Dotázaní učitelé:

- Mgr. Robert Hořínek - ISŠŽ - Integrovaná střední škola živnostenská, Škroupova 13, Plzeň 301 00
- Bc. Barbora Uchytlová - ZŠ Zbůch, Náměstí 205, Zbůch 330 22
- Mgr. Miroslava Cempírková - Gymnázium a SOŠPg Čáslav, Masarykova 248, Čáslav 286 26
- Mgr. Jana Andrejsková - Gymnázium a SOŠPg Čáslav, Masarykova 248, Čáslav 286 26

NÁSTĚNKY A JEJICH TVORBA

1. Jak nástěnky vypadají?

R. Hořínek: Většina nástěnek připomíná pasparty, výtvary žáky vystaveny umístěné mezi skly, případně zarámované, ve třídě mají žáci k dispozici polystyrenové nástěnky, příp. jsou jejich díla připevněna přímo na stěnách tříd, škola má rovněž i internetovou nástěnku, kam se umísťují fotografie z různých akcí, práce žáků v rámci soutěží apod.

B. Uchytlová: Snaha dělat nástěnky různorodé, mění se pozadí nástěnek podle potřeby (krepový papír, látka), na nástěnkách nejen díla žáků, ale také informace pro žáky o chystaných akcích na škole, s díly vystavenými na nástěnkách žáci tvořivě pracují → např. připevňují k nim vlastní komentáře, využití klasických polystyrenových nástěnek → snaha o jejich barevné oživení, aby nebyly „nudné“ a obyčejné, ale veselé a barevné

M. Cempírková: Klasickým nástěnkám z polystyrenu nebo hobzy už odzvonilo - neposkytují dostatečný prostor pro prezentaci, většinou jsou nevzhledné a evokují v člověku dobu před pár desítkami let, učitelka si sama vytvořila ve třídě poměrně velkou plochu polepením dvou zdí ve třídě pásem šedého jekoru v šířce cca 130cm ve výšce očí → na plochu se snadno instaluje, je dostatečně velká a barva zvýrazňuje vystavené práce, dává jim vyniknout (barevnost)

J. Andrejsková: Využití ne klasických polystyrenových nástěnek - práce žáků jsou ve třídě umístovány na samolepící plochu umístěnou po celé délce zdi v zadní části třídy, jinak jsou jejich výtvoři umístěné mezi skla a připevněné na zdech třídy po obvodu, prostorové práce (modelování, tvorba kachlů, maskaronů ...) jsou pak vystavovány v určeném prostoru → v zákoutí na hlavně chodbě, polystyrenové nástěnky jsou již rovněž pasé - úsilí o „estetickou“ prezentaci děl žáků

Výsledek: V dnešní době nejsou již využívány klasické staré nástěnky z polystyrenu - pokud ano, pak většinou hlavně na ZŠ z bezpečnostních důvodů. Učitelé většinou sami hledají způsoby, jak nástěnky trochu ozvláštnit - používají prosklené pasparty, samolepící plochy, dále ozdobené kobercové pásy po celém obvodu třídy, díla volně zavěšená v prostoru na vlascích, výstavné panely apod. Hledají se nové, estetičtější typy nástěnek - přitom kladen důraz na barevnost, která podtrhuje vzhled děl.

2. Kdo se podílí na utváření nástěnek?

R. Hořínek: zastává na škole funkci hlavního nástěnkáře, proto výzdobu obstarává především on. Jinak se na vytváření nástěnek podílejí i ostatní učitelé v rámci svých předmětů, přičemž je často žádán o zapůjčení výtvořů pro zpestření a ozvláštnění nástěnek ostatních učitelů. O nástěnky ostatních učitelů se jinak nestará, pouze v případě, že nástěnka příliš dlouho vypadá neustále stejně, vyzve kolegy učitele k aktualizaci nástěnek. Své nástěnky si vytváří ve třídách i samotní žáci - ti si sem umísťují např. vlastní výtvoři pro výzdobu třídy, příp. své vlastní materiály týkající se jejich zájmů (někdy i ne příliš se hodící do školního prostředí)

B. Uchytlová: na škole nefunguje funkce nástěnkáře, přesto se na utváření nástěnek podílí především ona - jako učitelka výtvarné výchovy. Společně nástěnku vytváří se žáky, kteří mají možnost rozhodnout, které dílo by mělo být na nástěnku umístěno a proč, řeknou, zda se jim dílo líbí, pokud ne, tak proč. Někdy se domluví s učiteli ostatních předmětů a na výzdobě tříd i školních chodeb se tak podílejí i jiní učitelé, kteří výzdobu nástěnek věnují naplni svého předmětu. Žáci si své vlastní nástěnky nevytváří.

M. Cempírková: Nástěnky většinou tvoří vyučující, občas za přispění studentů, kteří mají možnost vymyslet např. název pro celou výstavku, mohou rozhodnout o uspořádání děl na nástěnce, mohou předložit nápady, jak nástěnku např. oživit, vylepšit apod. Na výzdo-

bě chodeb se většinou podílí společně s ostatními kolegy - vyučujícími výtvarné výchovy. Žáci si své vlastní nástěnky nevytváří → žáci v průběhu dne různě „migrují“, nemají svou stálou třídu, kterou by si mohli vyzdobit. Na škole neexistuje funkce nástěnkáře, učitelé VV si tvoří nástěnky každý sám, v případě nástěnek na chodbách škol se společně domlouvají.

J. Andrejsková: Na utváření nástěnek v rámci VV se podílí učitelka i žáci - ti mohou vyjádřit svoje názory a připomínky k instalacím, vymýšlí např. vlastní název pro instalaci, přichází s kreativními nápady, jak díla např. doplnit básněmi, které se k nim obsahově hodí apod. Zároveň mohou rozhodnout i o způsobu uspořádání děl - snaha o rozvoj kreativity žáků, narušení klasického schématu rozmístění děl na nástěnce v řadě - dílo vedle díla. Při výzdobě nástěnek na školní chodbě spolupracuje s ostatními kolegy, na výzdobě chodeb se tedy podílí všichni stejně. Na škole neexistuje funkce nástěnkáře, učitelé VV si tvoří nástěnky každý sám, v případě nástěnek na chodbách škol se společně domlouvají.

Výsledek: V dnešní době pouze výjimečně ještě existuje na školách funkce nástěnkáře, který se stará o školní nástěnky. Vzhledem k tomu, že probíhá silná demokratizace ve školství a na žáky (zejména žáky vyšších ročníků na SŠ) je pohlíženo jako na rovnocenné partnery učitelů, mají možnost se žáci aktivně zapojit do procesu tvorby nástěnek - mohou sami rozhodnout o dílech, která budou umístěna na nástěnku, mohou zvolit rozložení děl na nástěnce, vytvořit název pro instalaci, dále kreativně vystavená díla doplnit např. básněmi apod. Učitelé přitom plní funkci garanta, který výsledek snažení žáků schválí.

3. Upravují učitelé nástěnky nějak tematicky nebo se jedná o všehochuť?

R. Hořínek: Nástěnky prezentují především práce žáků, včetně prací žáků, kteří již opustili školu. Nástěnky jsou aktualizovány vždy po klauzurních pracích, po významných akcích, na kterých byla tvorba žáků předváděna apod. Tematické práce např. na téma Vánoce nebo Velikonoce na škole nejsou realizovány, jelikož obory, která škola nabízí, jsou vyloženy uměleckého zaměření, proto není pro práce na tato všeobecná témata prostor. Speciální nástěnky jsou umísťovány při Dni otevřených dveří (slouží jako propaganda školních úspěchů a doklad tvorby žáků).

B. Uchytlová: Vzhledem k tomu, že učí na základní škole, nástěnky vždy tematické - sjednocené tématem, užitou technikou. Většinou se práce vztahují k významným událostem nebo k ročním obdobím a pracím/ zvykům, kterým se lidé v jejich průběhu věnují.

M. Cempírková: Upřednostňuje tematickou úpravu výstavních ploch nebo využití systému hnízd, tzn. na velké ploše lze do několika shluků (max. 3-4) umístit tematicky stejné práce. Mohou vedle sebe působit velice zajímavě a ještě více se prosadit tvarem, barevností, kompozicí...). Na nástěnkách vystaveny i výborné práce žáků, kteří již ukončili studium jako vzpomínka na ně. Většinou se jedná o velice povedená díla, mnohdy věnovaná jako vyjádření vděku.

J. Andrejsková: Využívány oba přístupy - pokud vzniknou velice podařená díla k novému tématu, s novým námětem, jedná se o nástěnku tematickou. V případě, že nová díla vznikají jen pozvolně - např. při dlouhodobých projektech nebo slavila-li předchozí díla veliký úspěch u ostatních žáků školy (zaujetí námětem, zpracováním, technikou) - je nástěnka doplněna díly novými, stará díla jsou zachována - poté se jedná o všehochuť. V případě všehochuti jsou díla vystavována ve shlucích, které spolu tematicky ladí.

Výsledek: Zda učitel volí spíše tematickou úpravu nástěnky nebo všehochuť záleží na typu školy (umělecké/všeobecné) stejně jako na rychlosti práce žáků a vzniku nových děl. Někdy je proces tvorby zdlohavější, takže nová díla jsou umísťována postupně k dílům starším nebo naopak jsou předchozí vystavená díla natolik zdařilá a zajímavá, že je učiteli líto nástěnku pak ihned vyzdobit díly novými. Zde záleží pouze na učiteli, jeho smyslu pro kombinování technik a námětů.

4. Je tvorba nástěnek ve třídě/učebně VV/ na chodbách pouze/víceméně výsadou nástěnkářů?

R. Hořínek: Učitel je ve funkci hlavního nástěnkáře, proto většinu nástěnek spravuje on jakožto nástěnkář a výtvarník, ovšem svoje nástěnky mají i ostatní učitelé („nevýtvarkáři“), kteří si je sami spravují. Učitel pouze upozorní v případě, že nástěnky nebyly dlouho aktualizovány, zapůjčuje práce pro ozvláštnění nástěnek. Ve třídě mají možnost si nástěnku spravovat i sami žáci, kteří sem umísťují vlastní práce, příp. materiály týkající se jejich vlastních zájmů. O internetovou nástěnku pečuje vedení školy, žáci nemají možnost si

sami na stránky školy umísťovat fotografie z předváděcích akcí. V případě, že chtějí umístit některé vlastní fotografie na internetovou nástěnku, musí požádat zástupce.

B. Uchytlová: O většinu nástěnek pečuje učitelka sama - předpokládá se, že jako učitelka výtvarné výchovy má při ruce dostatek materiálu, který pomůže vyzdobit jinak strohé stěny tříd, dodá jim trochu barvy. Oficiální funkce nástěnkáře na škole není zavedena. Na úpravě nástěnek ve třídách se částečně podílí i učitelé ostatních předmětů, kteří s učitelkou mnohdy spolupracují, pomáhá jim radou při výzdobě nástěnek. Přesto péče o nástěnky, jejich zvelebování a krášlení z převážné většiny leží právě na ní. Na nástěnkách nejsou umísťována pouze díla žáků, ale také např. informace o chystaných akcích pro žáky apod.

M. Cempírková: Výzdoba nástěnek nejen ve třídách, ale i na školních chodbách je z převážné většiny výsadou učitelů VV na škole. Ti si vytváří nástěnky nejen každý zvlášť za sebe, ale mohou se na vytváření nástěnek také společně dohadovat (především na školních nástěnkách vystavována díla z dlouhodobých projektů, kterým se věnovali všichni učitelé VV). I ostatní učitelé na škole si vytváří své vlastní nástěnky s tematikou odpovídající jeho vyučované aprobaci. Přesto však výzdoba ve vybraných třídách a také na chodbách je víceméně v rukou vyučujících VV. Škola vystavuje díla žáků (zejména co se týká dlouhodobých projektů) na webových stránkách školy - díla pak vybírají učitelé VV sami a na stránky je umísťuje správce školních webových stránek (učitel IVT).

J. Andrejsková: O výzdobu nástěnek ve třídách se nestarají pouze učitelé VV - ti tak činí zejména ve „svých“ třídách, ve kterých mají své kabinety a kde probíhá výuka jejich předmětu. Vlastní nástěnky ve třídách si zařizují i ostatní kolegové, kteří je tematicky upravují podle náplně oboru, který vyučují. Výzdoba nástěnek na chodbách je však víceméně v režii učitelů VV, kteří zde prezentují výtvarná díla svých žáků a také práce vzniklé v průběhu vyučovacího procesu. Výzdoba nástěnek ve třídách a na chodbách není jedinečnou výsadou vyučujících VV, nicméně učitelé VV se výrazně zasazují o umělecké zvelebení prostor školy a některých tříd (tříd určených k výuce VV).

Výsledek: I v dnešní době se o výzdobu tříd a také chodeb školy starají ve větší míře spíše učitelé výtvarné výchovy. Samozřejmě i učitelé ostatních předmětů si vytváří své tematické nástěnky, jejichž obsah koresponduje s náplní výuky daného předmětu (např. učitel biologie vystavuje informace o přírodě, přírodniny, ukázky vycpanin zvířat apod.). Ovšem

učitelé výtvarné výchovy mají neustále v rámci procesu tvorby při ruce estetický materiál, který pomáhá zvelebňovat a zpříjemňovat pobyt ve školních prostorách. Vystavená díla totiž dodávají jinak strohému prostředí školy barvy, činí je útulnějšími a příjemnějšími a mají veliký vliv na psychiku žáků.

5. Používají učitelé i jiné alternativní prezentace výtvarných děl žáků?

R. Hořínek: Škola využívá internetovou nástěnku, kam jsou umísťovány fotografie prací žáků z různých akcí, které si tak mají možnost prohlédnout nejen rodiče, aniž by museli jít do školy, ale také slouží jako propaganda úspěchů školy pro širokou veřejnost. Jelikož na škole jsou obory jako návrhářství, oděvní tvorba nebo kosmetické práce, je činnost žáků prezentována např. na přehlídkách návrhářských škol z celé republiky, příp. na přehlídkách pro veřejnost v Plzni (např. přehlídky pořádané v divadle Alfa). Práce studentů z návrhářských oborů a oděvní tvorby jsou prezentovány rovněž při divadelních představeních.

B. Uchytlová: Škola má své vlastní webové stránky, kam jsou mnohdy umísťované fotografie prací žáků. K dílům tak mají přístup nejen rodiče, kteří se mohou do školy přijít podívat nejen při rodičovských schůzkách, ale také celá široká veřejnost. Škola se tak veřejnosti otevírá. V případě dlouhodobých projektů (letos např. projekt ZOO) jsou díla vystavována ve výstavních prostorách místního obecního úřadu, kde se opět veřejnost může seznámit s pracemi žáků a výsledky jejich školního úsilí.

M. Cempírková: Nemusí se vždy jednat o klasické nástěnky umístěné na stěně - netradiční řešení instalace výtvarných děl zaujme již na první pohled - využívají se např. prkna zavěšená v prostoru, silonové vlasce pro instalaci do prostoru, šňůry na prádlo s kolíčky, praktikáble, využití stěn a obložení chodeb, batikované textilní podklady... Typy instalace jsou vhodně voleny podle námětu a jeho zpracování, samozřejmě také podle užité techniky. Díla žáků v případě dlouhodobých projektů nebo v případě, že se jedná o prostorové, objemnější práce, mohou být také vyfotografovány a umístěny na školní webové stránky v sekci aktuality. Zde si tak výtvoři může prohlédnout kterýkoliv uživatel internetu. S pracemi se tak může seznámit celá široká veřejnost. Práce žáků mohou být také předváděny při divadelních žakovských představeních nebo mohou být umístěny v místní výstavní síni v radnici na náměstí.

J. Andrejsková: Práce žáků prezentovány nejen v rámci klasických nástěnek, ale také např. na webu školy. Díla fotografuje buď sama učitelka VV nebo učitel IVT, který je poté na stránky školy umístí. Slovní doprovod k dílům pak vytváří buď učitelka, nebo žáci samotní, kteří se o vznik těchto děl zasloužili. Webové stránky školy jsou přístupné široké veřejnosti, každý si tak může výsledky práce žáků prohlédnout → viz dnešní trend, kdy se škola snaží otevřít veřejnosti. Práce žáků (zejména dlouhodobé projekty) mohou být prezentovány při žákovských divadelních představeních nebo vystaveny ve výstavní síni v radnici na náměstí.

Výsledek: Jako alternativní způsob vystavování studentských výtvarných prací je dnes v každé škole využívána virtuální nástěnka nebo sekce aktuality na webových stránkách školy. Díky tomu mají přístup k informacím nejen rodiče žáků z pohodlí domova, ale také celá široká veřejnost, jelikož každý uživatel internetu se tak může s díly žáků seznámit. Zároveň mohou být práce žáků vystavovány ve veřejných prostorách, jako jsou výstavní síně (na radnici, obecní dům, prostory divadla) nebo jsou alespoň využívány netradiční materiály pro tvorbu nástěnek (např. využití sítí pro zavěšení prací, výstavní panely zavěšené volně v prostoru apod.

6. Mají učitelé VV stanovená nějaká pravidla pro tvorbu nástěnek či je vše ponecháno v jejich režii?

R. Hořínek: Tvorba nástěnek se řídí pravidly VOZP, která dbají především na bezpečnost při umísťování nástěnek a prací. Např. na chodbě nesmí být vystavovány sochy nebo být umístěny stojany s díly, jelikož se jedná o únikovou cestu a v případě požáru by zbytečně blokovaly únik. Na nástěnkách také nesmí být umísťovány hořlavé materiály (např. vystavené oděvy apod.). Rovněž je zde nebezpečí zranění na straně žáků. Na škole funguje učitel, který je o těchto bezpečnostních pravidlech poučen a měl by na tyto věci při tvorbě nástěnek dohlížet. Čas od času proběhne kontrola, zda jsou bezpečnostní pravidla dodržována.

B. Uchytlová: Pevná pravidla žádná stanovená nejsou, učitelka si nástěnky vytváří podle svých vlastních představ a záměru. Nikdo jí nestanovuje žádné parametry nebo předpisy, kterých by se měla držet. V potaz bere otázku bezpečnosti - nástěnky jsou lehké, některé vyrobené z polystyrenu, dbá na správné upevnění nástěnky, aby nedošlo k jejímu pádu.

M. Cempírková: Učitelka se domnívá, že učitele VV neomezují žádná pravidla. Vše je ponecháno na jejich výběru. Je vítána hlavně častá obměna výzdoby nástěnek pokud možno. Jinak učitelé VV při tvorbě nástěnek samozřejmě berou v potaz bezpečnostní zásady, aby nedošlo k případnému zranění žáků. To samé platí i pro instalace objemných, prostorových děl (plastiky, kachle, loutky apod.).

J. Andrejsková: Tvorba nástěnek je ponechána v režii učitelů, zcela na jejich čistém vědomí a svědomí. Učitelé sami jsou zodpovědní za nástěnky - jejich výzdobu, obměnu obsahu, bezpečnost. Neexistují žádná pravidla, která by učitelům stanovovala, čeho by se měli při tvorbě nástěnek vyvarovat či co by měli dodržet.

Výsledek: Na základě rozhovorů bylo zjištěno, že učitelé nemají nikým stanovená pravidla, kterými by se měla tvorba nástěnek řídit. Ta je víceméně zcela ponechána v jejich režii. Všichni učitelé však přesto dbají určitých bezpečnostních zásad, které je nutno dodržet, aby nedošlo k případnému úrazu žáků - např. při nedostatečném připevnění nástěnky a jejího následného zřícení na zem. Jinak si učitelé vytváří nástěnky zcela podle svých vlastních představ, mají při jejich tvorbě ponechanou volnou ruku.

NÁSTĚNKY Z POHLEDU ŽÁKŮ

7. Jak žáci přistupují k nástěnkám?

R. Hořínek: Žáci si rozhodně nástěnek a vystavených prací všímají, zejména ti, kteří nestudují umělecké obory. Samozřejmě na nástěnky a vystavené práce určitým způsobem reagují - např. baví se o dílech s učitelem, nadšeně vypráví učiteli o zaznamenaných změnách. Jelikož jsou na nástěnkách vyvěšeny jako motivace i velmi zdařilá díla např. studentů, kteří již opustili školu, žáci uměleckých oborů je často využívají jako jakýsi vzor, vidí, jakým směrem by se jejich práce měla ubírat, mohou svoji práci porovnávat s vyvěšenými díly a zaměřit tak cíleně svoje úsilí v rámci vlastní tvorby. Tato díla nejsou považována za striktní vzory, kterým by se všichni žáci měli co nejvíce přiblížit - už proto, že každý žák má svůj osobitý způsob práce. Vidí však možnost svého dalšího rozvoje.

B. Uchytlová: Záleží na tématu, kterému je výzdoba nástěnky věnována. Často nástěnku ignorují, pokud je však na nástěnce něco zajímavého (většinou zaujme netradiční námět nebo zvláštní technika) - např. žákům se líbil třeba komiks či komentáře k fotkám. Žáci pak stojí v hloučcích před nástěnkou a její obsah komentují, vyměňují si názory, sdělují si, zda

se jim práce ostatních žáků líbí či ne, příp. sami přijdou s návrhem, že by si danou techniku chtěli zkusit nebo by chtěli zpracovat daný námět - nástěnky jim pak slouží jako prostředek inspirace pro jejich další tvorbu. V případě zaujetí obsahem nástěnky je pozitivní, že se žáci zabaví v průběhu přestávky, kdy o obsahu nástěnky vzájemně diskutují, takže nedochází k žádným kázeňským prohrškům.

M. Cempírková: Studenti nemají nástěnky ve valné většině rádi, nechtějí, aby jejich práce byla vystavena (nejspíše nechtějí vyčnívat z davu, stydí se za nedokonalost - krize výtvarného projevu, nebo chtějí být chváleni), značná část se nechce ani podepisovat nebo používají pouze monogram, který není příliš praktický. Souvisí to zejména s rozvojem osobnosti žáků, kteří přicházejí do puberty nebo přecházejí do období adolescence. Pro tyto vývojové stavy je typické zejména období nedůvěry ve vlastní schopnosti, pochybnosti o sobě a svém výkonu a neustálé srovnávání s ostatními, kdy je mladý člověk k sobě často přehnaně kritický. Žáci ovšem rádi obdivují práce jiných skupin a jsou schopni je i objektivně komentovat - posoudit, co se druhým žákům povedlo nebo nepovedlo, jak by šlo případně chyby napravit apod.

J. Andrejsková: Žáci si obsahu nástěnek všímají, díla ostatních hodnotí, porovnávají, jsou schopni poměrně objektivně díla zhodnotit. Záleží na osobnosti žáka - někteří kolem nástěnek lhostejně prochází a jejich obsah je zaujme pouze v případě, že objeví novou, pro ně dosud neznámou techniku nebo se jim značně zalíbí námět prací. Dále jsou takoví žáci, kteří s oblibou o přestávce pozorují nástěnky, práce hodnotí a třeba je i přijmou jako inspiraci, když si pak buď sami, nebo společně celá třída přejí vyzkoušet nějakou novou techniku nebo zpracovat zajímavý námět. Vystavená díla pak pro ně mnohdy fungují jako jakési vzory.

Výsledek: Přístup žáků k nástěnkám je do značné míry ovlivněn jejich osobností (temperamentem, jejich emocemi, inteligencí) a také stupněm jejich vývoje. Velikou roli hraje také zájem o umění. Dá se říci, že žáky vždy zaujme, pokud se na nástěnce mohou seznámit s nějakou novou, netradiční technikou nebo námětem, který je pro ně aktuální a oslovuje je. Samozřejmě jsou žáci, kteří kolem nástěnek prochází lhostejně, nezajímají je, stejně jako jim téměř nic neříká výtvarné umění. Potom jsou žáci, kteří si nástěnky prohlíží se zaujetím, např. v rámci přestávky, hovoří o vystavených dílech se spolužáky, společně práce hodnotí a práce pak na ně můžou motivačně působit tak, že žáci sami zatouží si danou

techniku neb námět sami vyzkoušet. Samozřejmě přístup žáků k nástěnkám se také liší podle zaměření a stupně školy.

8. Jak žáci reagují, je-li/není-li jejich dílo umístěno na nástěnce?

R. Hořínek: Na nástěnku jsou umísťována díla žáků v případě, že splní určitá kritéria - rozhoduje kvalita, příp. různorodost. Větší svobodu mají žáci např. v rámci malby, kde se mohou kreativně více projevit než v případě kresebných studií, kde rozhodují přesnost vystižení. Proto jsou na nástěnku umísťována pouze některá díla. Žáci se většinou ovšem necítí znevýhodněni, pokud jejich dílo zrovna na nástěnce umístěno není. Obvykle každý žák v něčem vyniká - někomu jdou lépe kresebné studie, jiný vyniká v použití barvy v malbě, další zase např. v pořizování fotografií apod. Ale samozřejmě se může stát, že žák nebude mít za celé svoje studium svoje dílo vystaveno - v tom případě musí na své tvorbě dále zapracovat.

B. Uchytlová: Záleží na povaze žáka, na celkové jeho osobnosti - někteří žáci na nástěnce ani své dílo raději nechtějí, pravděpodobně se stydí za svůj výtvar, přijde jim nedokonalý, ošklivý. Toto se týká zejména starších žáků na ZŠ, kteří přichází do období puberty. Jiní naopak jsou dotčeni, pokud se jejich dílo na nástěnce neobjeví - berou to jako učitelův důkaz toho, že nejsou ve výtvarné výchově příliš nadaní. Učitelka se snaží vybírat obrázky společně se žáky – žáci lepí hodnotící papírky, a čím dílo jich obdrží nejvíce, to je vybráno pro nástěnku – tato metoda je výborná, žáci se tak naučí sami hodnotit práci druhých (podle objektivních kritérií) a učitel přitom nemá tolik práce s vybíráním. Navíc se žáci, jejichž díla nejsou pro nástěnku vybrána, nemohou cítit dotčeni, protože o jejich umístění/neumístění rozhoduje třída jako celek.

M. Cempírková: Odpověď víceméně vychází z předchozí otázky. Studenti nemají nástěnky ve valné většině rádi, nechtějí, aby jejich práce byla vystavena, nechtějí vyčnívat z davu, stydí se za nedokonalost → krize výtvarného projevu, příp. chtějí být chváleni, značná část se nechce ani podepisovat nebo používají pouze monogram, který není příliš praktický. Rádi ale obdivují práce jiných skupin a jsou schopni je i objektivně komentovat. Většina žáků je proto raději spíše, pokud jejich dílo na nástěnce vystaveno není - neberou to jako svoje selhání, jsou rádi, že jejich dílo není prezentováno před očima ostatních, mohou zůstat v anonymitě. Starší žáci pak berou umístění/ neumístění vlastního díla na nástěnku

racionálně - v případě vystavení se jedná o vyznamenání, v případě nevystavení - nic se neděje, povede se příště, dokdy si bude žák moci zlepšit techniku. Ne vždy se člověku daří.

J. Andrejsková: Vše záleží na osobnosti žáka, na stupni jeho vývoje. V případě umístění na nástěnku mají mnohdy radost - berou to za vyznamenání, známku toho, že jejich dílo se opravdu povedlo a je kvalitní. Naopak jsou žáci, jejichž díla jsou zdařilá, ale mají radost, pokud dílo na nástěnce raději umístěn není - chtějí zůstat v anonymitě, neradi se chlubí výsledky své práce. Takoví žáci mají mnohdy snížené sebevědomí a ke své práci jsou přehnaně kritičtí. Žáci jsou mnohdy také poměrně dosti kritičtí - vystavená díla se jim např. nezdají být tak dobrá, mají pocit, že jsou díla, která jsou podle nich hezčí, někdy kritizují, když se zrovna jejich dílo na nástěnku nedostane - berou to pak někdy jako svoje selhání a může dojít ke ztrátě zájmu o předmět. Jak již bylo výše řečeno - vše závisí na osobnosti a vývoji žáka.

Výsledek: Jak žáci reagují na vystavení/ nevystavení jejich díla na nástěnku záleží opět na jejich osobnosti a také na věku. Překvapující pro mě bylo zjištění, že spousta žáků vůbec netouží po tom, aby jejich dílo bylo vystaveno na nástěnce ostatním na očích. Je to d jisté míry zapříčiněno věkem, kdy žáci v pubertě nebo při přechodu do adolescence si nevěří, mají nízké sebevědomí a jsou k sobě samotným přehnaně kritičtí, proto se jim jejich práce nezdá dobrá. Dále může být příčinou také touha po anonymitě, nevynikat v ničem nad ostatními, neboť to staví člověka druhým příliš na oči, na ostré světlo. Zejména citliví žáci berou nevystavení jejich díla jako svoje selhání, kdy mají pocit, že nejsou dostatečně dobří a talentováni a hrozí, že tak zanevrou na celý předmět.

9. Mají žáci možnost vyjádřit svůj názor a rozhodnout tak, čím výtvarné dílo by mělo být na nástěnce a proč?

R. Hořínek: Díla pro umístění na nástěnky většinou vybírá učitel sám. Žáci mají však možnost se vyjádřit ke svým dílům vzájemně při prezentování děl každou hodinu, kdy probíhá i společné hodnocení. V tomto případě mohou žáci rozhodnout, komu se dílo povedlo, nakolik se mu podařilo vystihnout námět, mohou zhodnotit zobrazení, použitou techniku apod. Učitel může poté k hodnocení žáků samozřejmě přihlédnout.

B. Uchytlová: Žáci mají možnost ke konci hodiny VV sami svobodně rozhodnout, zda si přejí, aby jejich dílo bylo na nástěnce vystaveno nebo nikoliv. Pokud si žák nepřeje své dílo

nebo mít na nástěnce vystaveno, učitelka respektuje jeho rozhodnutí. Jak bylo již řečeno v předchozí otázce, děti mají možnost rozhodnout o umístění nebo neumístění díla na nástěnce v závěru hodiny, kdy lepí k dílům hodnotící papírky - která díla získají nejvíce papírků, bývají vystavena na nástěnce. Žáci se tak učí objektivnímu zhodnocení práce ostatních ve vztahu k práci vlastní - učí se díla vzájemně porovnávat, stanovit, co se druhému povedlo/nepovedlo.

M. Cempírková: Žákům je tato možnost dána v závěru hodiny VV a využívají ji s potěšením. Mohou tak svobodně vyjádřit svůj vlastní názor, zároveň mají pocit důležitosti, jelikož jsou to i oni, kdo rozhodují. K rozhodování a hodnocení prací přistupují zodpovědně. Žáci (zejména ti starší) jsou schopni objektivně zhodnotit nejen práce ostatních, ale umí je i porovnat s prací vlastní, stanovit rozdíly, poučit se z chyb ostatních, stejně jako se inspirovat díly spolužáků. Sami žáci i rádi instalují, pokud je dostatek času. Velice je zaujmou zejména netradiční výstavy a instalace (např. zavěšení děl na vlasce v prostoru, vystavení na zavěšených panelech apod.).

J. Andrejsková: Žáci mají dostatek příležitostí vyjádřit otevřeně svůj názor a rozhodnout o umístění děl na nástěnce. Nástěnky výtvarných prací vznikají totiž společně se žáky, žáci se na jejich tvorbě a instalaci sami podílejí, čímž je završen proces tvorby. Žáci vybírají a komponují práce, volí jejich rozmístění na výstavní ploše, kdy mnohdy překvapí netradičním umístěním. Žáci si většinou i zvolí a vytvoří většinou nápis, kterým celou instalaci pojmenují a vyjádří její podstatu.

Výsledek: ve většině případů je žákům poskytnut prostor pro vyjádření vlastního názoru, kdy tak mohou zasáhnout do práce učitele. Žáci se většinou s učitelem domluví, mohou však vyjádřit svůj názor, svoje návrhy a připomínky, které učitel bere v potaz. Někdy je iniciativa ponechána větší části právě na žácích samotných, pro které je instalace děl a jejich umístění na nástěnku jakýmsi završením jejich výtvarného procesu. Žáci si tak mohou např. vytvořit sami název instalace, dotvořit nástěnku dalšími prostředky (např. básně), mohou zvolit rozmístění děl na ploše nástěnky apod. Na tvorbě nástěnky se tak podílejí jak učitel, tak žáci, všichni společně.

UČITELOVY OSOBNÍ PREFERENCE

10. Jak učitel ze svého pohledu vnímá funkce nástěnky, které funkce jsou pro něj nejdůležitější?

R. Hořínek: Učitel rozlišuje dva základní typy nástěnek, a sice nástěnky informativní, jejichž hlavní funkcí je podat nějaké informace a potom nástěnky prezentační, kde je něco prezentováno, propagováno, ukazováno, jejichž funkcí je něco prezentovat, předvést.

Tyto dvě funkce jsou z hlediska školních nástěnek podle něj primární, jím preferované.

B. Uchytlová: Učitelka považuje za významnou funkci nástěnek funkci informativní (informativní nástěnky) – žák tak dostává informace nejen o dění ve světě a v jeho zemi, ale navíc nástěnka není pouze líbivá, nýbrž mu zprostředkovává i poznání. Samozřejmě za významnou považuje funkci estetickou a prezentační, kdy účelem nástěnek ve VV je prezentovat práce žáků a tím zároveň zkrášlovat školní prostředí, které by bez výtvarnických nástěnek bylo strohé, chladné a chudé.

M. Cempírková: Za důležité jsou učitelkou považovány zejména tyto funkce: funkce prezentační - díky nástěnce dochází k prezentaci výtvarných prací žáků, funkce estetická - výtvarná díla ozvláštňují školní interiér, dodávají mu barvy a útulnost, zároveň žákům zpříjemňují pobyt v těchto institucích, funkce motivační - neobvyklé techniky nebo zajímavý námět mnohdy vedou žáky k tomu, že si sami zatouží techniku vyzkoušet nebo zpracovat námět, který je zaujal, zároveň dávají nástěnky prostor k diskusi, seznamují pozorovatele s novými technikami a náměty - funkce informační, a tím pomáhají osobnímu rozvoji na poli fantazie a tvořivosti - funkce výchovná.

J. Andrejsková: Hlavní funkce nástěnek jsou podle učitelky tyto: informační a vzdělávací - přináší žákům nové informace, např. přehledy výtvarných slohů, směrů, myšlenkové mapy apod. → žáci se díky tomu také dále vzdělávají a rozšiřují si svůj všeobecný přehled, funkce prezentační → úkolem nástěnek je prezentovat práce žáků, funkce estetická → jejich cílem je zároveň esteticky působit (příjemné prostředí, navození dobré nálady ve škole, oživení vnitřních prostor školy)

Výsledek: Většina učitelů se shodla na několika základních funkcích. Byla to zejména funkce estetická - ta nepopíratelně, jelikož nástěnky a na nich vystavená díla výrazně přispívají ke zvelebení školního prostředí, dále to byla funkce prezentační - na nástěnkách jsou prezentována nejen ostatním žákům, ale i rodičům, v případě elektronických

nástěnek také celé široké veřejnosti, díla žáků. Dále pokládají učitelé za důležitou funkci informativní - nástěnky by měly žáky také vzdělávat a informovat o významných událostech týkajících se výtvarného umění. Na těchto hlavních funkcích se všichni učitelé shodli. Dále byly zmíněny funkce motivační, výchovná a vzdělávací.

11. Jaká díla učitel pro vyvěšení na nástěnku volí, co je pro učitele při hodnocení důležité?

R. Hořínek: Při výběru děl pro nástěnku je pro učitele rozhodující především kvalita díla (preciznost při zpracování, věrohodnost), dále to může být různorodost - ve smyslu pestrosti znázornění, zajímavého nápadu, ale kvalita díla je hlavním rozhodujícím faktorem.

B. Uchytlová: Učitelka nevolí díla sama - o kvalitě provedení rozhodují společně s ní i žáci (viz lepení hodnotících papírků). Žáci na druhé stupni jsou již schopni relativně objektivně zhodnotit práci svých spolužáků. Rozhodují o tom, co se jim povedlo/nepovedlo a snaží se tyto skutečnosti pojmenovat. Rozhodující je pro ně věrnost zpracování, barevnost, kvalita technického zpracování a nápaditost.

M. Cempírková: Rozhodujícím faktorem je dokumentace pokroku jednotlivých žáků, tzn. že ne všechny práce musí být ty „nejhezčí“ - mnohdy jsou zde umístěné práce proti ostatním průměrné, které, ale ukazují, jaký veliký pokrok žák sám v průběhu studia udělal. Stejně jako v jiných předmětech, tak i ve VV, je třeba hodnotit pokrok, který žák udělal. Vystavování pouze těch „nejhezčích“ obrázků je poměrně samoúčelné, protože nakonec se na nástěnkách objevují díla stále jedněch a těch samých žáků, kteří mají veliké výtvarné nadání. Žáci, kteří nemají takové nadání, by se mnohdy pak mohli cítit neuznaní, proto je třeba vystavovat ne pouze díla líbivá, ale i ta, která ukazují pokrok jediného žáka v rámci jeho výtvarného rozvoje.

J. Andrejsková: Kritéria, která ovlivňují výběr děl pro výzdobu nástěnek, se liší podle záměru učitele, tedy podle cíle, kterého mělo být v rámci práce žáků dosaženo. Pokud je cílem práce, aby si žáci osvojili nějakou novou techniku, potom je rozhodující technické zpracování. Pokud cílem je podpora kreativity a tvořivosti žáků, je rozhodující originalita zpracování a netradičnost. V případě, že cílem je, aby se žáci naučili pracovat s perspektivou, nelze pro nástěnku vybrat obraz, který je na pohled sice pěkný, ale přitom je vidět, že žák tuto oblast výtvarné výchovy ještě zcela neovládá.

Výsledek: Ne vždy jsou na nástěnkách vystavována ta nejhezčí díla - velikou roli hraje také otázka pokroku u žáka jako jednotlivce - vystavené dílo tak může také ukazovat jeho vývoj a zlepšení v rámci VV. Učitelé volí svá kritéria pro umístění děl na nástěnku podle toho, co bylo cílem práce žáků - pokud měli se naučit novou techniku, pak rozhoduje technické provedení, pokud práce měla rozvíjet jejich kreativitu, pak je významným faktorem originalita a nápaditost. Závisí na učiteli také, jaké přednosti u díla preferuje.

OBSAH NÁSTĚNEK JAKO NÁSTROJ KOMUNIKACE

12. Jak často je obměňován obsah nástěnek?

R. Hořínek: Nástěnky jsou obměňovány minimálně jednou do měsíce. Obměna nástěnek probíhá po klauzurních pracích, kdy jsou zde prezentovány práce žáků. Jinak vždy po činnosti, kdy se žákům práce povede, jsou většinou jejich díla vystavena, aby i ostatní mohli obdivovat jejich úspěchy. Kromě toho jsou obměňovány a aktualizovány nástěnky s fotografiemi z různých školních akcí (přehlídka, divadlo apod.), které lze najít na elektronické nástěnce školy.

B. Uchytlová: Obsah nástěnek je obměňován přibližně jednou za měsíc, příp. za dva. Vše závisí na rychlosti práce žáků, rozsáhlosti námětu nebo náročnosti techniky, která je využívána. V rámci VV se žáci věnují také dlouhodobým projektům, kdy nová díla vznikají až po dlouhé době. Do té doby nevznikají nová díla, která by se dala vyvěsit, proto je možné, že jsou na nástěnkách „staré“ obrázky klidně i dva měsíce.

M. Cempírková: Ve třídách je měněn obsah nástěnek přibližně 1-2x měsíčně, ve společných prostorách 1-2x ročně - zde jsou instalace poměrně náročné a jsou zde vystavované výtvary, které vznikají zejména v rámci dlouhodobých projektů.

J. Andrejsková: Obsah nástěnek je obměňován příležitostně, většinou vždy, když vzniknou v rámci výuky nové, zajímavé práce nebo když žáci získají nové informace týkající se výtvarné výchovy, které je dobré jim takto připomenout (mají je tak díky nástěnce neustále na očích).

Výsledek: Nástěnky jsou víceméně obměňovány většinou 1 - 2krát do měsíce. Vše ovšem závisí na námětu a rychlosti zpracování. Někdy si práce žáků žádá delší časovou dotaci - do této doby nevznikají díla nové, která by šlo na nástěnku umístit, proto zůstává obsah ná-

stěnek nezměněn. Toto se týká rovněž dlouhodobých projektů, které vyžadují dlouhodobou systematickou práci.

13. Všímají si vystavených prací na nástěnkách i rodiče při školních schůzkách?

R. Hořínek: Škola schůzky pro rodiče pořádá (na některých školách mohou být schůzky rodičů zrušeny a rodiče kontrolují činnost svého dítěte, jeho známky apod. přes internetový portál). Přitom si samozřejmě rodiče všímají výzdoby a zaznamenávají úspěchy a vystavená díla svých dětí. Rodiče rovněž mohou využívat elektronickou nástěnku na stránkách školy, kde jsou neustále aktualizovány a doplňovány fotografie, dokládající úspěchy žák v různých soutěžích a na školních akcích.

B. Uchytlová: Učitelka je přesvědčena, že rodiče si při školních schůzkách vystavených děl na nástěnkách všímají - zejména děl svých vlastních dětí. Žáci jsou na své výtvary často pyšní, doma se rádi chlubí, že jejich dílo visí ve škole na nástěnce (je to pro ně významné, ukázka toho, že jejich práce se zdařila) a upozorňují rodiče u příležitosti třídní schůzky, aby se na obrázky podívali. Rodiče pak mohou vidět výsledky žákova studia.

M. Cempírková: Rodiče si prohlíží vystavené práce žáků s velkým zájmem. Jsou zaujati zajímavými technikami, netradičním námětem, který jejich děti musely nějakým způsobem zpracovat. Ve skrytu duše jsou na své děti pyšní. I rodiče, kteří umění příliš nerozumí, se rádi zastavují u vystavených prací, hodnotí je, upozorňují na výtvary své známé - rodiče ostatních žáků apod.

J. Andrejsková: Rodiče si prací nejen svých dětí, ale i ostatních žáků všímají. Zaujímou zejména práce netradiční, kde jsou využity nové, zajímavé techniky nebo nápaditost při zpracování námětu. Někdy se rodiče na vystavená díla ptají i učitelky, touží se s díly blíže seznámit. Jsou rádi, když objeví výtvar vlastního dítěte a vidí tak výsledky studia, které jejich dítě jako žák absolvuje.

Výsledek: Ve všech školách, kde byli učitelé dotazováni, se dosud pořádají školní schůzky rodičů. Všichni učitelé se shodli, že rodiče neprochází kolem nástěnek lhostejně, ale protože je pro ně prostředí netradiční (přeci jen je to už několik let, co školní prostředí opustili), tak si jeho výzdoby značně všímají. Obsah nástěnek je zaujme zejména, jsou-li zde prezentována díla, kde byla užita např. neobvyklá technika nebo zajímavý námět. Každého

rodiče rovněž potěší, pokud vidí na nástěnce vystavené dílo svého dítěte. Někteří rodiče jsou nástěnkami a jejich obsahem zaujati natolik, že se na díla ptají učitelů. Zároveň se mohou rodiče seznámit s díly svých dětí také prostřednictvím webových stránek školy.

14. Co vše je v rámci VV na nástěnkách prezentováno?

R. Hořínek: Na nástěnkách jsou v naprosté většině prezentována především díla žáků - slouží jednak jako výzdoba školy/třídy a rovněž jako motivace pro ostatní žáky. Naleznout na nástěnkách můžeme různé kresebné studie, návrhy modelů oděvů, malby apod. Věci z oblasti dějin umění apod. jsou prezentovány minimálně, většinou se jedná skutečně o prezentace žákovských prací. Na nástěnkách lze najít rovněž různé fotografie, které dokládají úspěchy studentů oděvní tvorby a návrhářství na různých přehlídkách, soutěžích apod. Tyto fotografie lze rovněž nalézt na stránkách školy na elektronické nástěnce.

B. Uchytlová: V rámci nástěnek uvnitř školy jsou prezentovány zejména výtvary žáků (dvourozměrné - malby, kresby apod.), fotografie jejich děl (umístované na webové stránky školy, aby se tak i široká veřejnost mohla blíže seznámit s výsledky práce žáků ve škole), také informace o dění ve škole nebo o důležitých bodech školního řádu – všeobecná důležitá upozornění, která jsou výtvarně hezky zpracována (zvýšení zaujetí, získání pozornosti žáků).

M. Cempírková: Na nástěnkách ve třídách a na chodbách školy jsou prezentovány výtvarné práce se vši rozmanitostí technik a témat, dále výtvarné soubory jednoho žáka (domácí práce – zaměřené na rozvoj technik jako jsou malba, kresba, textilní techniky, fotografie ...), dále upozornění na události, které se týkají výtvarné kultury a akcí v místě školy i v blízkých výstavních sálích → to vše přispívá ke kulturní výchově žáka a rozšíření jeho všeobecných znalostí, dále jsou na nástěnkách prezentovány informace týkající se pořádaných výtvarných exkurzí a plenérů, kterých se žáci mohou aktivně zúčastnit.

J. Andrejsková: Na nástěnkách ve třídách a na chodbách školy jsou prezentovány především kresby, malba, koláže, grafiky a další - tedy dvojrozměrné práce žáků, dále jsou zde vyvěšovány aktuální informace z oblasti umění (pozvánky na výstavy, aktuality z tisku → přispívají ke kulturnímu rozvoji žáků), přehledy uměleckých slohů, směrů, myšlenkové mapy - informace, které rozšiřují jeho kulturní podvědomí a umožňují mu lépe pochopit proměny umění v současné době.

Výsledek: Z odpovědí učitelů je patrné, že na nástěnkách jsou prezentovány zejména nejružnější typy prací žáků (dvojměrné práce - studijní práce, klauzurní práce, práce, kdy se žáci seznamují s novou technikou apod.), ale také informace týkající se výtvarného umění - např. informace o chystaných výstavách, výtvarných akcích, které škola pořádá a kterých se mohou žáci sami aktivně účastnit, ale také informace týkající se např. dějin výtvarného umění - tyto informace pak přispívají k rozšíření všeobecného přehledu žáků.

15. Jsou nástěnky pouze pro žáky a učitele nebo je lze nějak využít i pro komunikaci s veřejností?

R. Hořínek: Na nástěnkách jsou prezentována díla žáků, kterých si samozřejmě ostatní spolužáci a žáci nevýtvarných oborů všímají - jsou pro ostatní zdrojem inspirace, ukázkou, nakolik by měli ovládat kterou techniku apod. Ostatní učitelé mohou takto vidět pokroky v práci a tvorbě svých studentů, mohou vidět posun a vývoj. Nástěnky jsou využívány pro komunikaci s veřejností zejména při dnech otevřených dveří, kdy jsou zde vedle nejlepších prací studentů školy prezentovány i informace o škole apod. Při dnech otevřených dveří jsou využívány např. i stojany s nejlepšími pracemi žáků. Nástěnky tak slouží k propagaci nejen studentských prací, ale celé školy.

B. Uchytlová: K rozšíření komunikace školy s veřejností je využívána prosklená vitrína na náměstí, kde je veřejnost informována o dění na škole. V současné době jsou lidé zvyklí si vyhledávat informace na internetu, tuto činnost také upřednostňují - v rámci velikého rozmachu informačních technologií má dnes přístup k internetu téměř každý. Proto jsou díla žáků a informace o projektech pořádaných v rámci VV vystavovány také na webových stránkách školy, kdy jsou samozřejmě doprovázeny také doloženými fotografiemi děl. Tak si tedy každý uživatel internetu - nejen rodiče žáků - může prohlédnout díla žáků, navštěvujících tuto školu.

M. Cempírková: Učitelka bohužel nemá větší zkušenosti. Díla žáků mohou být prezentována např. ve výstavní síni, kde si je může tedy kdokoliv z široké veřejnosti, kdo se zajímá trochu o výtvarné umění, prohlédnout. Stejně tak si může kterýkoliv uživatel internetu (v dnešní době téměř každý) prohlédnout na webových stránkách školy ukázky prací žáků v rámci jednotlivých projektů. Tyto informace jsou doloženy obrazovým materiálem (fotografiemi děl).

J. Andrejsková: Stejně jako u paní Cempírkové. S díly žáků se může veřejnost seznámit buď při veřejných výstavách prací např. ve výstavní síti na radnici na náměstí, nebo prostřednictvím webových stránek školy, kde jsou informace o chystaných projektech, doložené fotografiemi nebo provázené vlastními komentáři žáků.

Výsledek: Všichni učitelé vidí jako hlavní možnost, jak mohou nástěnky komunikovat s veřejností, zejména využití virtuálních nástěnek na webových stránkách školy. V dnešní době moderních technologií má tak v podstatě každý uživatel internetu možnost si prohlédnout práce žáků jednotlivých škol umístěných na internetu. Rodiče si tak mohou díla svých dětí prohlédnout v klidu v pohodlí domova. Dále se nabízí další možnosti, jako např. vystavení prací ve veřejných prostorech - výstavní síň na obecním úřadě, foyer v divadle apod.

PROMĚNY NÁSTĚNEK V ČASE A VÝHLED DO BUDOUCNOSTI

16. Hrají v dnešní době ještě nástěnky svoji roli nebo se již jedná o přežitky?

R. Hořínek: Na ISSŽ nástěnky určitě ještě plní svou funkci. Především vystavená díla jsou pro ostatní žáky silnou motivací - pokud žáci vidí úspěchy svých spolužáků, snaží se potom se svou vlastní tvorbou těmto vystaveným dílům určitým způsobem přiblížit. Pokud tedy např. někdo ze žáků není příliš dobrý v kresebných studiích, slouží mu tato vystavená díla jako určitý vzor - žák tak ví, jak by mělo asi jeho dílo vypadat tak, aby mohlo být považováno za kvalitní a žák tak může pracovat na vylepšení své techniky. Rovněž nástěnky slouží jako určitý druh vyznamenání - jsou zde vystavovány zdařilé práce, rovněž jsou zde prezentovány úspěchy studentů formou fotografií z různých přehlídek a soutěží. Nástěnky proto fungují i jako určitý přehled akcí školy.

B. Uchytílová: Učitelka bere nástěnky jako součást své práce. A mít ve škole holé zdi? Bylo by to zvláštní. Nástěnky rozhodně nikdy nemohou být zatraceny především díky své hlavní funkci, kterou je funkce estetická - významně přispívají k oživení interiéru školy, zpříjemňují nejen žákům, ale i učitelům pobyt v místních prostorech, svou barevností pomáhají vytvářet radostnou atmosféru a navozují alespoň trochu pocit domácí pohody.

M. Cempírková: V novém pojetí jsou výstavní plochy velice důležitou součástí školního prostředí. Nejen, že plní významné funkce jako je funkce informativní a vzdělávací a

v neposlední řadě také funkce prezentační - jedná se tak vlastně i o jakousi formu hodnocení. Zároveň výrazně přispívají k oživení prostor školy, dotváří školní atmosféru, dodávají jinak fádním, strohým bílým stěnám barvu a zvyšují pocit pohodlí ve škole.

J. Andrejsková: Nástěnky nepopíratelně mají i v dnešní proměněné moderní době ve vyučovacím procesu svoje místo. Důvody jsou stejné jako u paní Cempírkové a ostatních učitelů - zejména je zdůrazněna jejich estetická funkce, která přispívá k zvelebení prostředí školy, ale také jejich další funkce jako funkce vzdělávací, prezentační apod.

Výsledek: I v dnešní moderní době jak je vidět mají nástěnky ještě stále svoje místo. Je to zejména díky jejich estetické funkci, kterou bohužel nemohou virtuální webové nástěnky nikdy nahradit. Díky nástěnkám jsou tak dodány bílým zdem ve škole barvy, prostor je rozjasněn a zkrášlen - barevná díla výrazně zvyšují pocit pohody ve škole, díky nim je pobyt ve škole pro žáky stejně jako pro učitele příjemnější. Bez nástěnek s vystavenými díly by bylo prostředí chudé, jednotvárné, strohé. Nástěnky jsou silným motivačním faktorem pro žáky, nabízí jim také možnost dalšího rozvoje - díky tomu, že tak mohou svoji práci porovnávat s pracemi ostatních a můžou se poučit ze svých chyb a dále rozvíjet svoje výtvarné dovednosti.

17. Využívají učitelé stále ještě nástěnky klasické nebo se stále více prosazují nástěnky webové?

→ Na ISŠŽ stále ještě fungují klasické nástěnky, jejichž úkolem je především prezentovat studentské práce uměleckých oborů. Nejedná se o nástěnky polystyrenové, ty využívají např. žáci ve třídě k prezentaci vlastních děl nebo k vyvěšování věcí, o které se zajímají. Na chodbách jsou díla studentů vsazena jako pasparty mezi skla. Při dnech otevřených dveří jsou navíc jako určité nástěnky využívány i různé stojany pro prezentaci studentských prací. Od klasických nástěnek nejspíš upuštěno prozatím rozhodně nebude, jelikož práce studentů uměleckých oborů bude neustále třeba vystavovat - jednak z důvodu motivace a jako způsob oceňování děl a jednak z estetického hlediska, jelikož díla vyvěšená na nástěnkách na chodbách činí školu útulnější, příjemnější, prostředí dodávají barvu. Jak již bylo výše několikrát zmíněno, škola má k dispozici i nástěnku webovou na stránkách školy. Tato nástěnka je pravidelně aktualizována a je přístupná široké veřejnosti. Takto se můžeme dozvědět informace o chystaných přehlídkách a akcích apod. Po proběhnutí akce jsou zde vyvěšovány vedením školy fotografie, které si rov-

něž návštěvních školních stránek může prohlédnout - slouží nejen jako prezentace studentských prací, ale i jako jakási forma propagace školy, která se takto vůči veřejnosti prezentuje. O využívání pouze webových nástěnek v tomto případě nemůže být řeč, a jak jsem již výše uvedla, neustále si klasické nástěnky uchovávají určité přednosti, díky nimž se je vyplatí ještě nadále zachovávat.

B. Uchytlová: Na škole jsou využívány oba typy nástěnek - jak nástěnky klasické, tak nástěnka virtuální na webových stránkách školy. V rámci prostředí školy jsou stále ještě více využívány klasické nástěnky – co se týče informací pro žáky, výstavy jejich výtvorů a výtvarných prací. Informace pro rodiče se většinou objevují na webových stránkách školy, kde si je mohou v klidu v pohodlí domova přečíst a nemusí chodit do školy, příp. informace složitě dolovat ze svých dětí.

M. Cempírková: Webové nástěnky jsou samozřejmě využívány, jsou přístupné i z domácího prostředí a je možné přikládat fotografický materiál. Přesto ve školním prostředí zůstává učitelka nadále věrná nástěnkám „klasickým“, kterým se však snaží propůjčit moderní háv (ne pouze polystyrenové nástěnky).

J. Andrejsková: V rámci své výuky VV na škole využívá oba typy, jinak jejich využití záleží podle učitelky zejména na zaměření pedagoga - někteří pedagogové jsou přístupní pokroku a rádi nechávají i do světa umění proniknout informační technologie, jiní pedagogové jsou spíše „klasici“, kteří nedají dopustit na klasické nástěnky, jejichž důležitost byla vysvětlena již v předchozí otázce.

Výsledek: V rámci výuky VV jsou využívány hojně oba typy nástěnek. Přesto je stále ještě o trochu větší váha přikládána přeci jen nástěnkám klasickým právě z důvodu jejich nesporných výhod a důležitých funkcí, které stále ještě zastávají. Dá se říci, že webové nástěnky slouží zejména veřejnosti pro informaci o práci žáků školy, kdežto učitelé i žáci stále ještě pro své vlastní potřeby preferují ve školním prostředí nástěnky klasické, které nemohou být z výše zmiňovaných důvodů těmi internetovými nikdy nahrazeny.

Dodatečné otázky - Miroslava Cempírková:

1. S jakými případnými riziky je podle Vás spojeno využití nástěnek jako prostředku hodnocení výtvarné činnosti studentů? (předpokládám, že je nutno vztáhnout určitým způsobem ke kritériím hodnocení prací a k procesu hodnocení výtvarných děl studentů - např. jsou-li studenti do hodnocení zapojeni apod.)

Osobně provádím hodnocení v hodině nebo společně se studenty nebo je nechávám hodnotit kolektivně. Další variantou je hodnocení jedním studentem a ostatní s pedagogem mají poradní hlas a připomínky, které hodnotící student bere v úvahu. V těchto případech by pak mělo být hodnocení objektivní a případná rizika by měla být eliminována. Pokud by se problém vyskytl, pak má vyučující právo veta. Je třeba způsoby hodnocení obměňovat, aby se hodnocení nestalo neměnným rituálem, který by hodnocené nudil. V hodnocení musí zaznít vše pozitivní, ale měly by být zmíněna i negativní místa a nevhodné způsoby řešení. Vše je nutné zkombinovat tak, aby výsledné hodnocení bylo ve velké míře pozitivní a tím motivační pro celou skupinu.

2. Jaká kritéria při hodnocení výtvarných prací studentů prostřednictvím nástěnek převážně užíváte? Jsou kritéria před začátkem práce studentů pevně stanovena? Rozhoduje o umístění díla na nástěnkou přesné dodržení všech těchto kritérií?

Maximální využití výtvarné techniky, eventuálně její vhodný výběr

Vyváženost kompozice

Barevnost, světlo – stín, kontrast struktur

Vystižení materiálu

Dodržení tématu

Tvořivost a fantazie

Kritéria jsou předem známa. Porušení těchto kritérií neznamena vyloučení možnosti být umístěn na nástěnkou. Rozhoduje také eventuální obohacení o nspecifický přístup, nekonformní přístup k tématu.

3. Předpokládám, že vnější forma nástěnek má vliv na to, zda si studenti nástěnek všímají a zda o jejich formě a obsahu mezi sebou nebo s učitelem hovoří (nástěnka je motivuje k vedení dialogu). Nakolik podle Vás vnější forma nástěnek ovlivňuje a podněcuje dialog studentů o nástěnkách? Jak podle Vás učitel může docílit požadovaného výsled-

ku, tj. aby studenti vedli o nástěnkách dialog a nevnímali je pouze jako prostředek oživující chodby a třídy školy?

Nástěnka by měla upoutat, proto je její vnější forma rozhodně důležitá a neopomenutelná. Jestliže nástěnka nabízí něco nového a neokoukaného, práci s nezvyklým materiálem, fotografie, miniatury či monumentální práce, parafráze na známá umělecká díla a podobné věci, pak se stává cílem živých diskuzí. Ne každá nástěnka prezentující práce studentů musí zaujmout, i když je vše dobře míněno. Jedná se většinou o studijní práce, na kterých je vyučováno například stínování, kresba hranatých a oblých předmětů apod. Osobně tyto práce nevystavuji, slouží jen nácviku dovedností.

4. Jak podle Vás ovlivňuje obsah nástěnek jejich funkce? Můžete uvést nějaký příklad z praxe?

Samozřejmě zásadně a přímo. Myslím si, že je to zřejmé. Nevím, co bych k tomu napsala a bohužel ani zážitek z natáčení mě nenapadá z mé dlouholeté praxe.

5. Které funkce podle Vás nejvíce studenti u nástěnek ve VV vnímají?

Estetickou, motivační a informační.

6. Jak podle Vás ovlivňují nástěnky ve VV prožívání a vnímání studenta? Setkali jste se v rámci své praxe s určitými zvláštnostmi u vlivu nástěnek na psychiku studenta (dozvěděla jsem se např., že studenti v určitém věku vyloženě netouží, aby jejich dílo, přestože je hodnoceno jako výborné, bylo na nástěnku umístěno - čím to může být?)?

K poslední otázce bych se vyjádřila asi takto. Jedinci ve velké míře nechtějí v ničem vyníkat, chtějí splynout s davem. V případě, že je jejich výtvarná práce vybrána k vystavení, je to pro ně svým způsobem nepříjemné, nechtěné. Asi jakoby někdo uveřejňoval podrobnosti z jejich soukromého života. Něco například není ve své době trendy a dočasný, i když to cítí společensky morálně správně, je nucen svému okolí svoje názory a postoje skrývat.

7. Jak vnímáte postavení nástěnek ve VV v dnešní době (jsou nástěnky přehlíženy, je nadhodnocována jejich estetická funkce apod.)?

Nástěnky přežily a překročily pomyslný práh přerodu naší společnosti. Změnila se zásadně jejich tvář, ale na důležitosti jim to v žádném případě neubralo. Bez nástěnek se neobejdeme, narážíme na ně na každém kroku a pořád je to jeden z nejvhodnějších a nenásilných způsobů, jak někomu něco ukázat, informovat ho, upozornit. Domnívám

se, že ve škole je nadpoloviční většina nástěnek, které mají na starosti studenti. S jejich tvorbou nemají problémy a tyto plochy plní dokonale svoje funkce. Z osobní zkušenosti musím ale poznamenat, že tvorba nástěnek není jednoduchá věc a mnohdy se nedostává času. Snad není důležité, jestli se nástěnka mění každý měsíc. Důležitější je její aktuálnost a důležitost. Již několikrát jsem zkusila dát na velké výstavní plochy reprodukce obrazů mistrů. Jakoby z nouze ctnost. Výsledek byl ale více než zajímavý. Studenti se zastavovali, pozorovali, diskutovali, hledali autora a název. A to nejdůležitější, obraz si určitě zapamatovali.

Dodatečné otázky - Miroslava Cempírková:

1. Jak vnímají učitelé proměnu nástěnek (od minulosti k současnému pojetí? V čem tyto hlavní proměny spatřují?

Samozřejmě že s radostí. Neustále se opakující výročí významných událostí v minulosti příliš neumožňovalo sdělit něco zajímavého, něco, před čím by se člověk zastavil a se zájmem pozoroval nebo četl. Jednou při mé závěrečné praxi na VŠ nám pan učitel, který nás měl na dohled, poradil tzv. fintu. Na všechny státní svátky a významné dny vytvořit čtyři varianty výzdoby a ty pak jen opakovat. Vlk se nažere a koza zůstane celá. Tak tuto trapnou praxi je už dnes možné pustit ze zřetele a vytvářet nástěnky s obsahem zajímavým, poutavým, ale i výchovným a vzdělávacím. V současné době si ani nepamatuji, že bychom si připomínali nástěnkou Den osvobození, Svátek práce a jiné. Nahradilo je několikaminutová hlášení školního rozhlasu, která splní funkci daleko účinněji.

Materiál, který je používán, je rozhodně kvalitnější a upoutá proto ihned pozornost. Za to vděčíme scannerům, kopírkám, barevným tiskárnám a různým grafickým programům, s jejichž pomocí lze téma tvořivěji uchopit. Nesmím zapomenout i na papírenské zboží, barvy a výtvarné možnosti, o kterých se nám dříve ani nezdálo.

Ještě k jednomu poznání jsem dospěla. Debatovala jsem kdysi o nástěnkách se studenty a ke svému údivu jsem zjistila, že je „unavuje číst“ dlouhé komentáře. Raději si prohlédnou obrazový materiál, jen když nejsou nuceni číst. Zde se asi zrcadlí vztah naší mládeže ke knihám a k literatuře vůbec.

2. Jak by podle učitelů z hlediska jejich pojetí nástěnky vypadala podle nich ideální nástěnka (tak aby šlo využít všechny její důležité možnosti)? - lze popsat hlavní aspekty nebo i podat podrobný popis představy

Musí plnit funkci sdělovací, estetickou, výchovnou, vzdělávací, být aktuální, zajímavá, umístěná na frekventovaném místě. V rámci života školy jsme uvažovali i o nástěnce – ploše, na kterou by samotní studenti mohli psát připomínky, poznámky, vzkazy, pozvánky, svoje nápady. Tato možnost nás nadchla, ale nejsem si jistá, zda jsou všichni studenti již „dospělí“ a tím pádem odpovědní za své názory. Jsem přesvědčená, že někteří by tuto možnost uvítali jako projev důvěry.

3. Jak podle učitelů vypadá podle nich nejhorší možná nástěnka? (lze vztáhnout i k politickému kontextu - např. nástěnka, která slouží pouze politické propagandě, jinak je samostatná)

Nejhorší možná nástěnka? Nejspíše žádná...Vztáhla bych tuto odpověď nejspíše k předcházejícímu bodu a znegovala vlastnosti uvedené v první větě.

4. Existují podle učitelů situace, kdy nástěnka žáka spíše potrestala? Jaké?

Během své 25-leté praxe ve školství jsem se s něčím takovým asi nesešla. Nepřipadám si tedy příliš kompetentní k tomu, abych erudovaně zodpověděla tuto otázku. Snad s něčím podobným se setkávám u některých studentů, kteří se jakoby stydí za svoje výtvarné práce, které jsou na nástěnku umístěny. Důsledkem toho je i fakt, že se odmítají podepsat na svou práci. V tomto případě snad se dá mluvit o tom, že vystavením byl žák potrestán. Můj osobní názor na tento problém je takový, že jednotlivci nechce vyčnívat z davu, poutat na sebe pozornost. Chce naopak splynout s ostatními a zůstat v anonymitě. Na druhé straně je zajímavé, pokud žáci dopředu vědí, že jejich práce vystavena bude, úmyslně se dopouštějí z mého pohledu jakoby znehodnocení. Otázkou je, zda jejich nespoutanost a uvolněnost při tvorbě jim nepřináší hlubší osobní zážitek než žákům tvořícím podle jednoho schématu a bez tvořivosti. Mezi těmito dvěma extrémy se nachází ale velice nezřetelná hranice.

Nástěnky v době socialismu - vyjádření Jany Andrejskové:

Jana Andrejsková, G a SOŠPg Čáslav

Když slyším slovo nástěnka, hrůzou mi vstávají vlasy na hlavě. Mám toto slovo spojeno s dobou totality, pro mě je toto slovo spojeno s agitací a s ideovou a propagační funkcí. Již jako žákyně ZŠ jsem vykonávala funkci nástěnkáře. Tehdy mi to ještě nevadilo. Tehdy jsem to chápala jako ocenění výtvarných schopností. A to se se mnou táhlo v dalším studiu. I na fakultě jsem byla tímto úkolem pověřena (na katedře VV i na kolejích). Díky mé spolehlivosti a také jsem poměrně velmi dobře zvládala štětcové písmo (Menhartův manuskript). A protože s každým člověkem „šly“ kádrové materiály, již jsem se této činnosti nezbavila. Na gymnáziu jsem „vyfasovala“ všechny nástěnky školy: informace ředitele, KSČ, ROH, SRPŠ, Svaz čs. sovět. přátelství, SSM (Socialistický svaz mládež)... To je jen to, na co si po letech vzpomínám, napočítala jsem na škole 25 nástěnek jen na chodbách! Dokonce jsem dostávala speciální časopis pro nástěnkáře, myslím, že se jmenoval Názorná agitace.

Bylo by to na dlouhé povídání. I na kobereček jsem se dostala, kvůli vynechanému písmenku u slova sovětský! Bylo to chápáno jako provokace!

Přišel Listopad 1989. Oddechla jsem si, politické nástěnky se zrušily, vrátily se nám kádrové materiály a zanikla i funkce nástěnkáře. A tedy NÁSTĚNKY nikdy více. Nevidím v tom žádný fenomén! Ale přežitek totality. Po dvacetileté éře NÁSTĚNKÁŘE se u mě těžko nástěnka bude rehabilitovat.

Pokud vystavuji žákovské práce ve VV, NIKDY to není v mém pojetí NÁSTĚNKA. Pro mne nástěnky skončily Listopadem 1989! Ted' dělám VÝSTAVKY nebo většího rozsahu VÝSTAVY.